

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Nina HUDEJ

**VARSTVO ZELENEGA SISTEMA V PROSTORSKIH
DOKUMENTIH, PRIMER VELENJA**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Nina HUDEJ

**VARSTVO ZELENEGA SISTEMA V PROSTORSKIH
DOKUMENTIH, PRIMER VELENJA**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**PROTECTION OF THE GREEN SYSTEM IN THE SPATIAL
DOCUMENTS, THE CASE OF VELENJE**

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2016

Hudej N. Varstvo zelenega sistema v prostorskih dokumentih, primer Velenja.

Dipl. delo. Ljubljana, Univ. v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Odd. za krajinsko arhitekturo, 2016

Diplomsko delo je zaključek Univerzitetnega študija krajinske arhitekture. Opravljeno je bilo na Oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete v Ljubljani.

Študijska komisija Oddelka za krajinsko arhitekturo je za mentorico diplomskega dela imenovala prof. dr. Mojco Golobič.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: doc. Darja Matjašec
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: prof. dr. Mojca Golobič
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: doc. dr. Tatjana Capuder Vidmar
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Datum zagovora:

Podpisana izjavljam, da je diplomsko delo rezultat lastnega raziskovalnega dela. Izjavljam, da je elektronski izvod identičen tiskanemu. Na univerzo neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravici shranitve avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranja ter pravico omogočanja javnega dostopa do avtorskega dela na svetovnem spletu preko Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete.

Nina Hudej

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 711.1: 712.25 (497.4 Velenje)(043.2)
KG	Krajinska arhitektura/zelen sistem/zelene površine/varovanje/Velenje
AV	HUDEJ, Nina
SA	GOLOBIČ, Mojca (mentor)
KZ	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo
LI	2016
IN	VARSTVO ZELENEGA SISTEMA V PROSTORSKIH DOKUMENTIH, PRIMER VELENJA
TD	Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP	XIV, 80 [5] str., 7 pregl, 64 sl., 1 pril., 39 vir.
IJ	sl
Jl	sl/en
AI	Diplomsko delo obravnava eno mlajših rudarskih mest, Velenje, z vidika ohranjanja kvalitetnega zelenega sistema. Zaradi povečanega izkopa lignita je mesto nastalo sredi travnikov Šaleške doline, s prostovoljnim delom je bil zgrajen celotni zeleni sistem ter zregulirana reka Paka. Mesto, ki je ob otvoritvi septembra leta 1959 slovelo kot »mesto v parku«, zaradi zgoščevanja pozidave ta sloves izgublja. Poglobili smo se v prostorske dokumente, da ugotovimo, kaj se bo dogajalo z zelenim sistemom v prihodnje, kako se ga bo varovalo, urejalo ali pa celo zagrnilo. Izvedli smo tudi anketo, saj nas je zanimalo tudi subjektivno mnenje Velenjčanov, njihov odnos do mesta ter želje glede odprtih prostorov v mestu. V sklepnem delu smo primerjali in vrednotili prostorske dokumente, jih primerjali z rezultati ankete, saj nas je zanimalo, ali imajo tako občina, kakor tudi prebivalci mesta vsaj približno enako mnenje.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn

DC UDC 711.1: 712.25 (497.4 Velenje)(043.2)

CX Spatial planning/green areas/protection/Velenje

AU HUDEJ, Nina

AA GOLOBIČ, Mojca (supervisor)

PP SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101

PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Landscape Architecture

PY 2016

TI PROTECTION OF THE GREEN SYSTEM IN THE SPATIAL DOCUMENTS, THE CASE OF VELENJE

DT Graduation Thesis (University studies)

NO XIV, 80 [5] p., 7 tab, 64 fig., 1 ann., 39 ref.

LA sl

AL sl/en

AB Dissertation covers one of the youngest cities, which arose because of coal mining. Since the coal digging excavated and the mine became more important there was an enormous need for workers. The opening of Velenje, which was built in the middle of meadows in Šaleška dolina valley, was in September 1959. Future residents of the city built the green system with voluntary work and since the opening when city was known as an example of garden city. We examined few of the most important spatial documents of the community of Velenje in order to see what will happen with the green system in the future; will it be protected, what care and policies will be determined in order to preserve it. We were also curious about the opinion of residents regarding the green system, what do they wish for. In the final part of the thesis we compared the communities wishes and plans for the city, how they diverse of if they are going at least a little bit in the same direction.

KAZALO VSEBINE

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA.....	III
KEY WORDS DOCUMENTATION	IV
KAZALO VSEBINE	V
KAZALO PREGLEDNIC	VII
KAZALO SLIK.....	VIII
KAZALO PRILOG	XI
OKRAJŠAVE IN SIMBOLI.....	XII
1 UVOD.....	1
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	1
1.2 HIPOTEZA	2
1.3 CILJI NALOGE	2
1.4 DELOVNI POSTOPEK IN METODE DELA	2
2 PREGLED VIROV.....	4
2.1 NASTANEK VELENJA	4
2.2 UDARNIŠKO DELO	13
2.3 ZELENİ SISTEM.....	16
2.3.1 Odprt prostor, definicije.....	16
2.3.2 Lastnosti in funkcije zelenih površin	17
2.4 ZELENE POVRŠINE MESTA VELENJE	20
2.4.1 Sončni park in kotalkališče.....	21
2.4.2 Otroško igrišče	22
2.4.3 Grajski hrib z Velenjskim gradom	22
2.4.4 Park ob gimnaziji.....	23
2.4.5 ŠRC Jezero.....	24
2.4.6 Vila Herberstein.....	25

2.5	PARTICIPACIJA JAVNOSTI.....	25
3	PROSTORSKI DOKUMENTI	27
3.1	URBANISTIČNI NAČRT MESTA VELENJE	27
3.2	ODLOK O UREDITVENEM NAČRTU ZA CENTRALNE PREDELE MESTA VELENJE	33
3.3.1	Ostale usmeritve odloka	42
3.4	LOKALNA AGENDA 21 ZA MESTNO OBČINO VELENJE	44
3.5	TRAJNOSTNA URBANA STRATEGIJA ZA PAMETNO, PODJETNO IN PRIJAZNO VELENJE 2025.....	46
4	VREDNOTENJE Z VIDIKA OHRANJANJA ZELENEGA SISTEMA	48
4.1	URBANISTIČNI NAČRT MESTA VELENJE	48
4.2	ODLOK O UREDITVENEM NAČRTU ZA CENTRALNE PREDELE MESTA VELENJE	52
4.3	LOKALNA AGENDA 21 ZA MESTNO OBČINO VELENJE	54
4.4	TRAJNOSTNA URBANA STRATEGIJA ZA PAMETNO, PODJETNO IN PRIJAZNO VELENJE 2025.....	56
5	ANKETA O MESTU VELENJE	57
5.1	REZULTATI.....	57
5.2	SINTEZA.....	68
6	RAZPRAVA	71
7	ZAKLJUČEK.....	74
8	POVZETEK.....	76
9	VIRI	77
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Potreba po novih objektih za »Družbeni standard« (Seher, 1998: 480)	7
Preglednica 2: Razčlenitev prostovoljnega dela po pripadnosti (Seher, 1998: 526):	15
Preglednica 3: Koncept podrobnejše namenske rabe prostora v UN (Strokovne ..., 2015: 31)	32
Preglednica 4: Območja urejanja centralnih predelov mesta (Odlok ..., 1997: 4).....	34
Preglednica 5: Pregled ciljev LA 21 MOV	45
Preglednica 6: Aktualno stanje LA 21 MOV	55
Preglednica 7: Pregled varstva zelenega sistema v prostorskih dokumentih	73

KAZALO SLIK

Slika 1: Lega in položaj Velenja v prostoru Slovenije (Velenje Slovenija, 2016).....	4
Slika 2: Strmeckijev koncept Velenja (Poles, 1999: 448).....	6
Slika 3: Območje današnjega Velenja; na levi strani je vidna Šaleška cesta, ki je realizirana. Po sredini doline vijuga reka Paka, osrednji del mesta, kjer je danes mestno središče, je prazen (arhiv MO Velenje, 1923).....	8
Slika 4: Nov, sodobnejši urbanistični načrt za okoli 6000 ljudi iz leta 1954 (Seher, 1998: 485)	9
Slika 5: Idejni generalni načrt regulacije Velenja, načrt »Coning« po Trenzu iz leta 1956 (Velenje..., 1998: 12)	10
Slika 6: Velenje v zadnji fazi izgradnje (arhiv MO Velenje, 1958)	11
Slika 7: Pogled na občino ter Cankarjevo ploščad v ozadju Titov trg (arhiv MO Velenje, 1958)	11
Slika 8: Današnja turistična karta Velenja (Mesto Velenje, 2016).....	13
Slika 9: Regulacija reke Pake (arhiv MO Velenje, 1956).....	15
Slika 10: Udarniško delo, velika večina je bila rudarjev ali članov njihovih družin (arhiv MO Velenje, 1956)	15
Slika 11: Praznovanje ob opravljenem milijonu udarniških ur (arhiv MO Velenje, 1969)	16
Slika 12: Fotografija makete centra mesta Velenje, po kateri je bilo mesto tudi zgrajeno (arhiv MO Velenje, 1959)	21
Slika 13: Pergola za plezalne vrtnice, katere je zvaril moj dedek z udarniškim (arhiv MO Velenje, 1961)	22
Slika 14: Zračni posnetek južnega dela parka s kotalkališčem (arhiv MO Velenje, 1961)	22
Slika 15: Mestno igrišče okoli leta 1965 (Velenje ..., 1998: 12).....	23
Slika 16: Dostop na južni strani gradu (Velenjski ..., 2016)	23
Slika 17: Pogled s poti na grad proti skakalnicam, katerih danes ni več (Velenjske..., 2016)	23
Slika 18: Orodje za telovadbo na prostem, katero se nahaja na zahodnem delu parka ob gimnaziji.	23
Slika 19: Podoba parka danes, ostanki posekanega drevesa sredi poti ter žalostna podoba klopi.	23
Slika 20: Tekška pot med Škalskim in Velenjskim jezerom, ki je hkrati tudi učna pot, v ozadju desno pa vidimo objekt stare elektrarne.....	24
Slika 21: Pogled na Škalsko jezero z urejene tekaške poti, ob kateri je tudi učna pot.	24
Slika 22: Plaža v Velenju, pogled v smeri Šoštanja	24

Slika 23: Sprehajalna pot med vrtničarskim naseljem Kunta Kinte in Velenjskim jezerom, v smeri proti.....	24
Slika 24: Pogled s spodnjega nivoja, kjer je kip Stojana Batiča Turjaška Rozamunda, na zahodno stran, od koder se vidi Velenjski grad.....	25
Slika 25: Pogled proti Velenju z zgornjega dela parka, v ozadju viden dim, ki se dviga iz termoelektrarne Šoštanj.....	25
Slika 26:Meja UN Velenje (Strokovne ..., 2015)	33
Slika 27: Koncept podrobnejše namenske rabe prostora (Strokovne ..., 2015).....	33
Slika 28: Območje urejanja C4/3, katerega celotno območje ima v UN oznako C.....	34
Slika 29: Območje urejanja C4/2, katerega celotno območje ima v UN oznako C.....	36
Slika 30: Območje urejanja C4/2, katerega celotno območje ima v UN oznako C. Levo od njega je razviden mestni park ali Sončni park trikotne oblike, ki spada pod zeleni sistem z oznako Z.....	37
Slika 31: Območje urejanja S4/12, katerega celotno območje ima v UN oznako S.....	38
Slika 32: Območje urejanja S4/13, katerega celotno območje ima v UN oznako S.....	39
Slika 33: Območje urejanja S4/14, katerega celotno območje ima v UN oznako S.....	39
Slika 34: Območje urejanja S4/15, katerega celotno območje ima v UN oznako S.....	40
Slika 35: Območje urejanja S4/16, katerega celotno območje ima v UN oznako S.....	41
Slika 36: Pogled na krožišče v nasprotni smeri, z nakupovalnim centrom v ozadju.....	49
Slika 37: Prej si ob vstopu v mesto videl grad, danes nakupovalni center Trebuša.	49
Slika 38: Pogled na grad je viden edino iz zadnje strani objekta, kjer je dovoz do parkirišč nakupovalnega centra.....	49
Slika 39: Panoramski pogled v smeri Celjske ceste, na zadnjem travniku je danes nakupovalni center.	49
Slika 40: Pogled iz sadovnjaka južno proti gradu, levo viden pohištven nakupovalni center Mömax. Območje je predvideno za stanovanjsko gradnjo.	50
Slika 41: Pogled levo, na zaenkrat še intenzivni sadovnjak, območje predvideno za stanovanjsko gradnjo.....	50
Slika 42: Pogled na grad, tokrat omejen s pohištvenim nakupovalnim centrom Mömax. ..	50
Slika 43: Titov spomenik na Titovem trgu, centru mesta Velenje. Ob morebitni novogradnji bi se kip prestavilo na travnik na nasprotno desni strani trga, v kot med mestno občino ter pravokotni blok ob njej (Trampuš J, 2003).....	52
Slika 44: Postavitev Titovega spomenika (arhiv MO Velenje).....	52
Slika 45: Prikaz anketirancev po starosti	57
Slika 46: Prikaz anketirancev po statusu.....	57
Slika 47: Območje bivanja anketirancev.....	58

Slika 48: Najpogostejši asociaciji ob besedi »Velenje«.....	59
Slika 49: Sodelovanje v udarniških akcijah	59
Slika 50: Kako pogosto uporabljate zelene površine v bližnji okolici stanovanja?	60
Slika 51: Namen uporabe zelenih površin v bližnji okolici stanovanja	60
Slika 52: Zadovoljnost glede urejenosti in opreme bližnjih zelenih površin	61
Slika 53: Povečanje uporabe ob izboljšanju bližnjih zelenih površin.....	62
Slika 54: Uporaba bolj oddaljenih zelenih površin mesta.....	63
Slika 55: Namen uporabe zelenih površin, katere niso v okolici prebivališča.....	63
Slika 56: Zadovoljnost glede urejenosti in opreme oddaljenih zelenih površin.....	64
Slika 57: Povečanje uporabe ob izboljšanju oddaljenih zelenih površin	64
Slika 58: Najpogostejši predlogi za izboljšavo večjih zelenih površin.....	65
Slika 59: Mnenje glede kvalitete zelenih površin v mestu.....	65
Slika 60: Velenjčanom najbolj prijetni deli mesta.....	66
Slika 61: Zadovoljnost s povečanjem gradnje trgovskih centrov v Velenju.....	67
Slika 62: Kakšen odnos do mesta imajo njegovi prebivalci, jim je mesto všeč.....	67
Slika 63: Prenovljen del Sončnega parka, severni del, poimenovan Labirint.	70
Slika 64: Del nove Promenade – amfiteater ob reki Paki, prostor namenjen raznim prireditvam na prostem.	70

Hudej N. Varstvo zelenega sistema v prostorskih dokumentih, primer Velenja.

Dipl. delo. Ljubljana, Univ. v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Odd. za krajinsko arhitekturo, 2016

KAZALO PRILOG

Priloga: Anketni vprašalnik

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

BET	Bruto etažna površina
BTP	Bruto tlorisna površina
CU	Območje centralnih dejavnosti
LA 21	Lokalna Agenda 21 za mestno občino Velenje
OPN	Občinski prostorski načrt
S	Območja stanovanj
SPN	Strateški prostorski načrt
SPRS	Strategija prostorskega razvoja Slovenije
ŠRC	Športno rekreativni center
UN	Urbanistični načrt
TUS	Trajnostna urbana strategija za pametno, podjetno in prijazno mesto Velenje 2025

1 UVOD

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Na temo mesta Velenje je napisano že veliko, zato smo k pristopili nalogi z vidika ohranjanja zelenega sistema, saj je bilo mesto zasnovano kot »mesto v parku«. Za novo moderno mesto so načrte prispevali Janez Trenz (urbanizem), Oton Gaspari, Stanko Kristl, Drago Medved, Ilija Arnautović, Stanko Rohrman, če naštejemo samo nekatere (Poles, 1999: 456). Tip mesta v parku je bilo za tiste čase velika redkost, sploh pri rudarskih mestih, katera so se v okvirno enakem času razvijala po Evropi.

Zaradi vse večjih službenih obveznosti, daljšega delovnega časa so ljudje vse bolj zaposleni in obremenjeni. Prosti čas postaja nekaj izjemno dragocenega, kot tudi cenjenega, saj ob povečanem stresnem življenju malo časa ostane za mirno preživetje popoldne oziroma večer dneva. Vse večje so razlike med sloji, večji prepadi med dohodki družin, zato je veliko ljudem danes težko finančno načrtovati dopust ali vsaj krajši oddih, kaj šele vsakodnevno vožnjo do nekega zelenega, mirnega okolja, kjer bi lahko prijetno in spokojno preživeli preostanek dneva ali vikenda.

Kvalitetno zeleno bivalno okolje tako dandanes postaja vse bolj pomembno in cenjeno. Po eni strani se ceni in hvali, kako je pomembno za zdravo življenje, a v praksi se uničuje ali pa sploh ni dostopno. Nove stanovanjske soseske imajo po večini skoraj degradirano krajino v okolici stavb, saj zaradi povečanja števila avtomobilov nov standard skoraj zahteva garaže, kar se po navadi zgodi v kletnih etažah pod naselji. Med drugim Gazvoda (2001) v svojem članku kritično opozarja, da je ločevanje avtomobilskega prometa ter peš površin dobrodošlo, a vendar pride do problema učinkovite ureditve odprtega prostora na strehah podzemnih garaž. Težavo povzroča debelina ustroja talnega substrata, kar posledično onemogoča sajenje dreves ter ureditve parkovnih potez znotraj takšnih sosesk pri nižjem investicijskem vložku. Hkrati smatra za velik problem tudi zasebne vrtove, saj se prostor za uporabo celotne soseske izloči, zapre, izgubi.

Želja po čim večjem zaslužku je danes na žalost eno izmed glavnih vodil v svetu, posledično seveda tudi v arhitekturi. V večini gre za močan vpliv investitorjev, ki v prostor vstopajo samo z izračuni o finančni donosnosti gradnje, odprte zelene površine pa ostanejo le na papirju. Pogostokrat še vedno prevlada zasebni nad javnim interesom, izgubljajo pa se zeleni sistemi, kateri se sicer zagotavljajo z načrtovanjem prostorskega razvoja (Žagar, 2008).

Ravno zaradi zgoraj naštetega me zanima, kako bo mesto v prihodnosti izkoriščalo svoj zeleni potencial, ali bo z načrti še vedno stremelo k ohranitvi zelenih površin, da jih bo zavarovalo in s tem poskušalo še vedno ubraniti slogan mesta, »mesta v parku«.

1.2 HIPOTEZA

Zaradi neustrezne vsebine prostorskih dokumentov na področju zelenih sistemov se zelene površine mesta ne varujejo zadostno, zato obstaja skrb, da mesto kmalu ne bo več imelo kvalitetnega zelenega sistema. Predvidevamo, da Velenje kot mesto v parku to ne bo več dolgo, saj številne pozidave v mestu že danes nakazujejo, da zeleni sistem mesta izgublja na kvaliteti. Smatramo, da to ni v skladu s pričakovanji in željami občanov.

1.3 CILJI NALOGE

S to diplomsko nalogo želimo pregledati pomembnejše prostorske dokumente mesta Velenje in v njih poiskati vse tiste točke, ki se posredno ali neposredno navezujejo na vzdrževanje, ohranjanje, sanacijo, pozidavo ali kakršnokoli spremembo zelenega sistema.

Preveriti smo hoteli, ali se želje občanov skladajo z željami in razvojnimi cilji občine in funkcionarjev mesta.

Želimo opredeliti, ali mesto še je mesto v parku oziroma ali še ima potencial, da to ostane.

1.4 DELOVNI POSTOPEK IN METODE DELA

V uvodnem, preglednem delu smo najprej prikazali prostorski razvoj mesta Velenje iz majhnega trga, zaselka pod gradom, do razvoja premogovnika in hkrati z njim tudi nastanka novega mesta Velenje za potrebe polnega delovanja rudnika.

Nato smo opisali udarniško delo, s katerim je bil v celoti zgrajen zeleni sistem mesta, saj so Velenjčani sami uredili parke, tlakovali poti, zasadili drevnino in grmovnice, splanirali teren, regulirali strugo reke Pake ... Opisali smo tudi zeleni sistem, njegove funkcije in naloge, zelene dele mesta Velenje.

V nadaljevanju naloge smo analizirali prostorske dokumente, katere je mesto Velenje sprejelo in po katerih se bo mesto razvijalo v prihodnosti. Analizirali in ovrednotili smo jih na poudarku zelenega sistema oziroma odprtih površin, kako se varuje in koliko vrednost ima v njih. Iz teh dokumentov je razviden razvoj mesta za nadaljnje generacije, želeli smo

preveriti, v katero smer se nagiba razvoj poselitve, industrije, kakšno vlogo bo imel zeleni sistem v mestu oziroma kako bo poskrbljeno za njegovo ohranitev ali varovanje.

Zanimalo nas je tudi mnenje Velenjčanov, zato smo izvedli spletno anketo s 26. vprašanji. V njej smo občane povprašali o mestu, njegovi udarniški zgodovini, zelenem sistemu, jih vprašali po kvaliteti zelenih površin, prosili za kakšen predlog pri urejanju ... Mnenje občanov ter njihove želje smo analizirali ter jih primerjali s prostorskimi dokumenti ter videli, če se prostorsko načrtovanje vsaj približno sklada z željami uporabnikov prostora, se pravi občani.

2 PREGLED VIROV

2.1 NASTANEK VELENJA

Velenje leži na vzhodnem delu Šaleške doline, katera je obdana na zahodu s Smrekovcem, na vzhodu s Paškim Kozjakom, obdajata jo tudi Ložniško gričevje ter vzhodne Karavanke. Drugo geografsko ime zanjo je tudi Velenjska kotlina, po njenem naselitvenem in industrijskem središču. Dolinsko dno je dolgo približno 8 kilometrov, širina pa se giblje od 1 do 2,5 kilometrov. Po dolini potekata dve tektonski prelomnici, Smrekovec na severu je edini ugasli ognjenik v Sloveniji (Šalej, 1999).

Kakor navaja spletna stran MOV, občina Velenje danes obsega 83,5 km² ter ima 33.032 prebivalcev. Je ena izmed 11 občin v državi, po velikosti pa je Velenje šesto največje mesto v Sloveniji.

Slika 1: Lega in položaj Velenja v prostoru Slovenije (Velenje Slovenija, 2016)

Šaleška dolina je bila pred razvojem mesta Velenje oz. približno le 60 let nazaj precej drugačna kot danes. Bila je redkeje poseljena, prevladovala so kmetije, v njej ni bilo jezer, večje naselje je bilo le Šoštanj na zahodnem obrobju ter par zaselkov na obrobju doline (Šalej, 1999).

Poseljena je bila že v prazgodovini, kar dokazujejo najdbe v jamah, poseljevanje se je nadaljevalo skozi rimsko dobo (na področju Stare vasi je bila rimska postojanka Upellis). Po Polesu (1999) ostanki zidanih rimskih stavb na področju nasutih teras nad močvirnim in poplavnim potokom Paka pričajo, da so že Rimljani smatrali področje, na katerem se je več kot 2000 let kasneje razvilo mesto Velenje, kot najugodnejši prostor za poselitev.

Kasneje v antiki se prične razvoj kulturne krajine s tem, ko se izoblikujejo značilne smeri gibanja v prostoru ter se najde najbolj primeren prostor za stalno bivanje, graditev naselja.

Razporedijo se poti, naselbine, cerkve ter gradovi. Ustvari se matica kulturne krajine, le-ta se dopolnjuje ter razvija v širokem obdobju od kolonizacije do druge svetovne vojne. Davnega leta 1767 je predstojnik hribinarskega sodišča Ivan Fuchs poročal notranjeavstrijski deželni vladi o najdbi sloja premoga v Šaleški dolini. Šlo je za izdanke krovninskega sloja lignita, ki so se pojavili na površju sotočja Lepene v Pako (Seher, 1998: 20).

Obsežnejši sloj premoga so odkrili leta 1875, leta 1887 pa je Daniel pl. Lapp odprl jamo Škale. Ker razvažanje premoga z vozovi ni bilo učinkovito, so začeli z gradnjo železniško nakladalne postaje ob jašku ter z gradnjo železniške proge Celje–Velenje–Dravograd. Ustvarjeni so bili pogoji za industrijski razvoj doline.

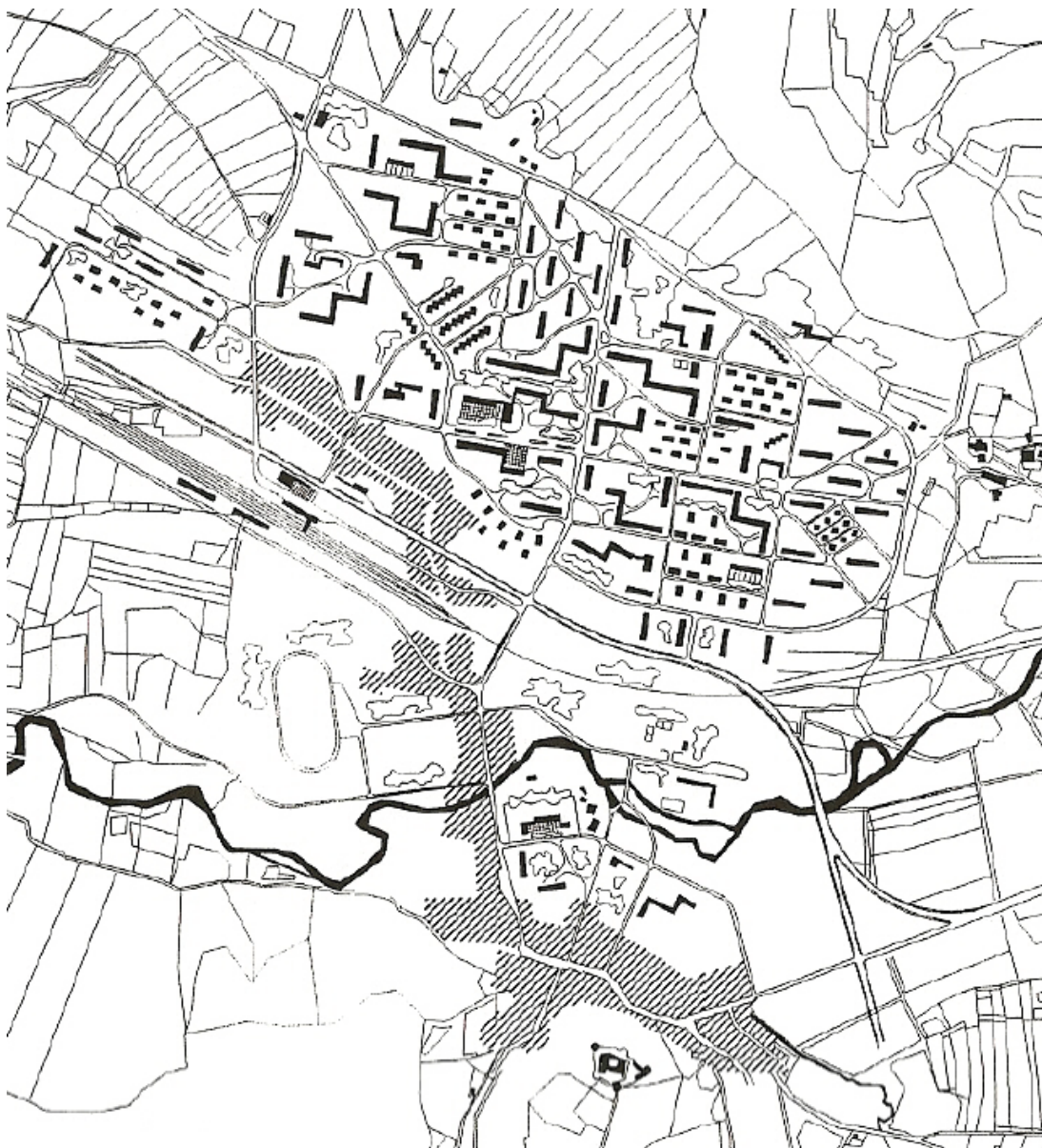
Pred drugo svetovno vojno se rudnik ni bolj razširil zaradi naslednjih ključnih razlogov:

- nizke kurilne vrednosti lignita,
- majhne potrebe po električni energiji,
- visokih transportnih stroškov,
- država je bila pretežno kmetijsko orientirana in ni bilo težnje po industrializaciji.

Prva elektrarna je bila zgrajena v letih 1927–1929, po velikosti je bila večja od Velenjskega gradu ter postavljena na izpostavljeni legi na vrhu hriba.

Do leta 1944 so Nemci raziskali dolino in izračunali, da se v celotni dolini nahaja okoli 700, 000.000 ton lignita.

Po drugi svetovni vojni je postal premog ključen za elektrifikacijo in industrializacijo države, zato se je tudi izkop povečal. Ker povečan izkop lignita pomeni tudi povečanje delovne sile, je vodstvo rudnika izračunalo, koliko delavcev bo treba zaposliti v rudniku. Vodstvo rudnika je leta 1948 dalo pobudo in nastal je prvi urbanistični načrt ing. V. Strmeckega s številko 290.

Slika 2: Strmeckijev koncept Velenja (Poles, 1999: 448)

Center mesta je bil pomaknjen proti severu, stal je na območju današnjega Sončnega parka. Glavni del poselitve bi potekal severno od železnice do jame Škale na severu. Urbanistični načrt je imel predvideno avtobusno postajo, kolodvorsko restavracijo, hotel, dom kulture, klub, restavracijo, osnovno šolo, gimnazijo, bolnišnico, kino ter trgovski magazin. V centralnem predelu mesta bi seveda bilo tudi upravno poslopje rudnika. Drugi del poselitve bi bil v Pesju, saj se je že takrat vedelo, da se bo težišče izkopa lignita premestilo v jamo Preloge (Seher, 1998).

Paka v tem načrtu še ni bila regulirana, šlo je bolj za potok kakor za reko, na vzhodnem delu doline je bilo celo močvirnato območje, zato ni bilo niti govora o regulaciji oziroma ni takrat nihče (še) pomislil na to opcijo. Začeli so z gradnjo načrtovanih objektov, ob blokih so predvideli drvarnice in pralnice, ob blokih so bili tudi zelenjavni vrtovi, prostor med posameznimi bloki pa bi bila namenjen otroškim igriščem.

Glavno vodilo urbanističnega načrta je bila količina letnega izkopa premoga, saj je le-to določalo, koliko prebivalcev bi potrebovali, da bi rudnik deloval maksimalno. Tako so (za prvi urbanistični načrt z letnico 1948) urbanisti izračunali, da zmogljivost premogovnika predstavlja izkop 1.000.000 ton lignita letno. Leta 1954 pa je posebna skupina strokovnjakov sestavila razvojni program premogovnika za obdobje 1955–1963. Dognali so, da je možno pridobiti kar 3.000.000 ton lignita letno, za kar bi premogovnik potreboval 3000 delavcev. Predpostavili so, da bo imela vsaka družina 5 članov, zato so skupaj ocenili, da bo za tolikšno število ljudi potrebnih dodatnih 170.000 m² stanovanjskih površin. Tako naj bi mesto Velenje imelo leta 1964 približno 15.000 prebivalcev. Izračunale so se površine novih objektov za doseg družbenega standarda:

Preglednica 1: Potreba po novih objektih za »Družbeni standard« (Seher, 1998: 480)

Objekti	Površine (m ²)
1. Stanovanja za premogarje	170.000
2. Stanovanja za ostale prebivalce	45.000
3. Trgovine in obrtne delavnice	32.000
4. Upravna poslopja	4000
5. Prosveta	
- osnovne šole	21.000
- gimnazija	4000
- strokovna šola	2000
- dom kulture z glasbeno šolo	2500
- vrtci	2000
- kino	500
6. Komunala (pošta, kopališče, tržnica)	1000
7. Razno (sin. dom, hotel, zdravstveni dom)	5000
SKUPAJ	289.000

Poleg navedenega so predvideli še gradnjo 26 km cest, 10 km elektrovodov, 12 km kanalizacije ter 10 km vodovoda (Seher, 1998: 481).

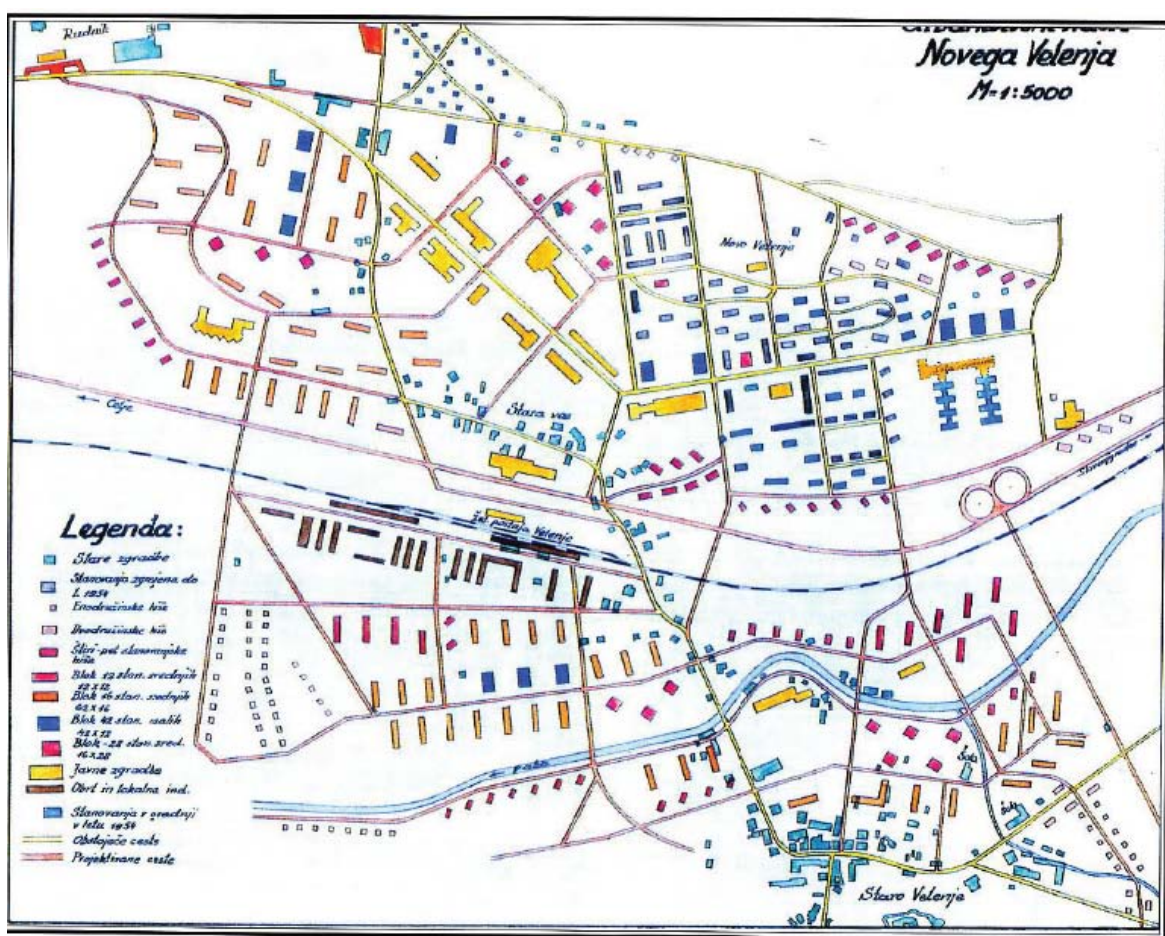
Iz navedenega je razvidno, da je premogovnik načrtoval graditev celotnega mesta. Vodstvo premogovnika je seveda spoznalo, da je okoliških prebivalcev premalo, da bi zapolnili vsa prosta delovna mesta, zato so za zapolnitev le-teh bili primorani pridobiti ljudi iz okolice oz. od drugod. Le kdo bi si želel bivati v barakah in delavskih naseljih?

Leta 1954 je bilo pri premogovniku zaposlenih 1923 delavcev, kar pomeni, da je premogovnik nudil stanovanja 23,4 % delavcem. Takrat je stanovanjih in barakah bivalo dobrih 550 delavcev, ostali pa so bivali v lastnih hišah, v gradovih Turn in Gorica ter v drugih objektih ljudske imovine (Seher, 1998: 483).

V tem obdobju je bil ravnatelj premogovnika Nestl Žgank, ki se razprave o grajenju novega mesta Velenje spominja kot precej burne. Sosednji Šoštanjčani so bili precej zavistni na hitro rast modernega mesta, takratni župan je načrte označil kot megalomanske, a je na koncu le prevladovalo stališče premogovnika.

Slika 3: Območje današnjega Velenja; na levi strani je vidna Šaleška cesta, ki je realizirana. Po sredini doline vijuga reka Paka, osrednji del mesta, kjer je danes mestno središče, je prazen (arhiv MO Velenje, 1923)

Slika 4: Nov, sodobnejši urbanistični načrt za okoli 6000 ljudi¹ iz leta 1954 (Seher, 1998: 485)

Nalogo novega urbanističnega načrta so zaupali Slovenija projektu, glavni arhitekt je bil ing. arh. Janez Trenz, ki je urbanistični načrt pripravil do konca leta 1955. Poimenovali so ga Generalni načrt urbanističnega Velenja št. 1550.

Tukaj je računanih že 3700 zaposlenih, prvič se upoštevajo tudi upokojeni rudarji, skupna površina stanovanj bi po novem urbanističnem načrtu znašala več kakor sprva planiranih 179.940 m² stanovanj. Upravno-prodajni center mesta še vedno ostaja na enakem področju, kakor ga določa prejšnji urbanistični načrt, se pa prvič predlaga delna regulacija Pake od naselja Šalek vse do Šoštanja. V tem načrtu se prvič omeni kot sekundarno območje poselitve območje okoli prej močvirnate reke Pake, sedaj regulirane. Iz načrta je razvidno, da gre železnica skupaj s cesto po sredini mesta ter ga deli na dva dela. Prav tako je omenjena cestna povezava Šoštanj–Velenje potekala preko glavnega sloja lignita v dolini, zato so predvideli odmik na skrajni južni rob doline.

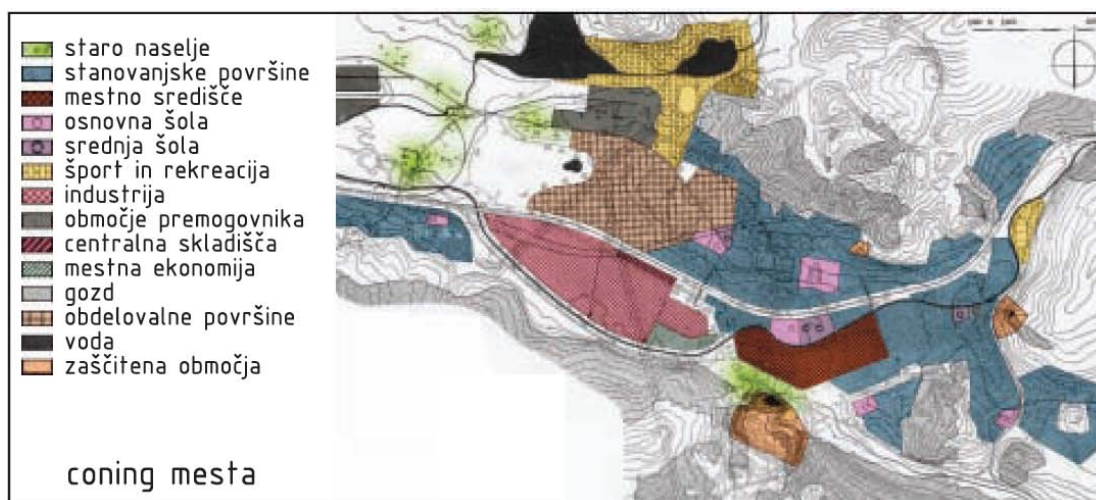
¹ V primeru slabo vidne legende naj razložim, da so objekti na SV delu načrta, ki so obarvani temno in svetlo modro, že bili zgrajeni, prav tako skrajno južni desni del načrta v okolici gradu, kjer leži Staro Velenje ter severno od železniške postaje, kjer se nahaja Stara vas.

Z regulacijo Pake ter poglobitvijo struge so začeli že takoj naslednje leto, jeseni 1956. Takrat se je prvič zgodilo, da so funkcionarji začeli premišljevati o poselitvi območja južno od Pake, saj bi se znižal nivo podtalnice in bi tako bilo omogočeno grajenje podkletenih, višjih in večjih objektov (Seher, 1998: 483).

Po teoriji »Coninga« je leta 1956 bil narejen nov urbanistični načrt, kjer je središče mesta prvič postavljeno na levi breg reke Pake, kjer je tudi danes. Upravno-kulturni center naj bi stal na območju današnjega Titovega trga. Glavna cesta je potekala po sredini območja, nanjo so bile vezane tri prečne.

Teorija »Coninga« pomeni, da se medsebojno ločijo funkcije v mestnem tkivu. Javne in stanovanjske stavbe niso pomešane, ampak ceste ter reka delijo mesto na stanovanjske površine, mestno središče, osnovne ter srednje šole, šport in rekreacijo, industrijo, gozd, kmetijske površine ... Mesto je bilo v grobem razpolovljeno na stanovanjski del na pobočju ter mestno središče v ravnini. Mreža stanovanjskega dela je usmerjena po liniji provizorijev (prvih blokov vzhodno od mestnega parka), mreža središča pa je podrejena vedutni osi gradovoma Velenje in Šalek (Poles, 1999: 449).

Na severu so sredi parcel razpršeno zidali večstanovanjski objekt, v katerem je bilo 4, 5 ali 6 stanovanj. Balkoni so obrnjeni proti jugu, vhodi pa gledajo na sever. Območje z obširnimi zelenimi površinami, v katerih so prvotno prebivali rudarji, še danes imenujemo območja petorčkov. Bolj teren pada proti dnu doline, večje postajajo stavbe: podolgovati bloki, serije stolpičev ter nebotičnik. Titov trg predstavlja tlakovano ploščad, prostor političnega in kulturnega srečanja. Ploščad se oži proti kulturnemu domu oz. občini na nasprotni strani. Okoli kulturnega trga so poleg kulturnega doma in občine asimetrično razporejeni še delavski klub, delavska univerza, stolpnica, hotel ter uprava premogovnika.

Slika 5: Idejni generalni načrt regulacije Velenja, načrt »Coning« po Trenzu iz leta 1956 (Velenje..., 1998: 12)

Takratnemu ravnatelju premogovnika Nestlu Žganku ideja o osrednjem delu mesta, skozi katerega poteka prometna glavna cesta, nikakor ni bila všeč. Žgank je bil izredno napreden mož, ki je zaradi hitre rasti rudnika in njegove vse večje pomembnosti veliko potoval v tujino, saj se je hkrati gradil rudnik in novo mesto. V tujini je dobil med drugim tudi idejo o toplovodnem ogrevanju. Tako je dobilo Velenje že leta 1959 tudi toplotno ogrevanje in ogrevanje iz peči več ni bilo potrebno.

Pri tujih urbanistih je videl ideje ter takoj uvidel, da ima trenutni načrt veliko napako, cesto skozi mesto, za kar je dobil potrditev tudi iz tujine. Za drugo mnenje se je obrnil na Dunaj k dvema priznanima avstrijskima arhitektoma, to sta bila profesor ing. Paul Karl Filipisky in ing. arh. Zöhrer. Prišla sta v Velenje in čez noč narisala nov predlog, s cesto na obrobju mesta in s trgom, obdanim z družbenim in trgovskim središčem.

Nova rešitev je bila vključena v celotno urbanistično dokumentacijo, po kateri je bilo središče Velenja tudi zgrajeno. Oba arhitekta sta pripravila tudi izvedbeni načrt za ureditev pohodne ploščadi Titovega trga s teraco ploščami ter vmesnimi asfaltnimi pasovi z zelenicami, okrasnim drevjem in cvetjem. Ing. Filipisky je v začetku leta 1960 tudi pripravil načrte za Sončni park ali takrat imenovani Ljudski park s kotalkališčem.

Ker je bilo treba hitro zgraditi mesto za potrebe premogovnika, je bilo vsakdanje, da so se objekti zgradili preden se je za gradnjo pripravila potrebna dokumentacija.

Slika 6: Velenje v zadnji fazi izgradnje (arhiv MO Velenje, 1958)

Slika 7: Pogled na občino ter Cankarjevo ploščad v ozadju Titov trg (arhiv MO Velenje, 1958)

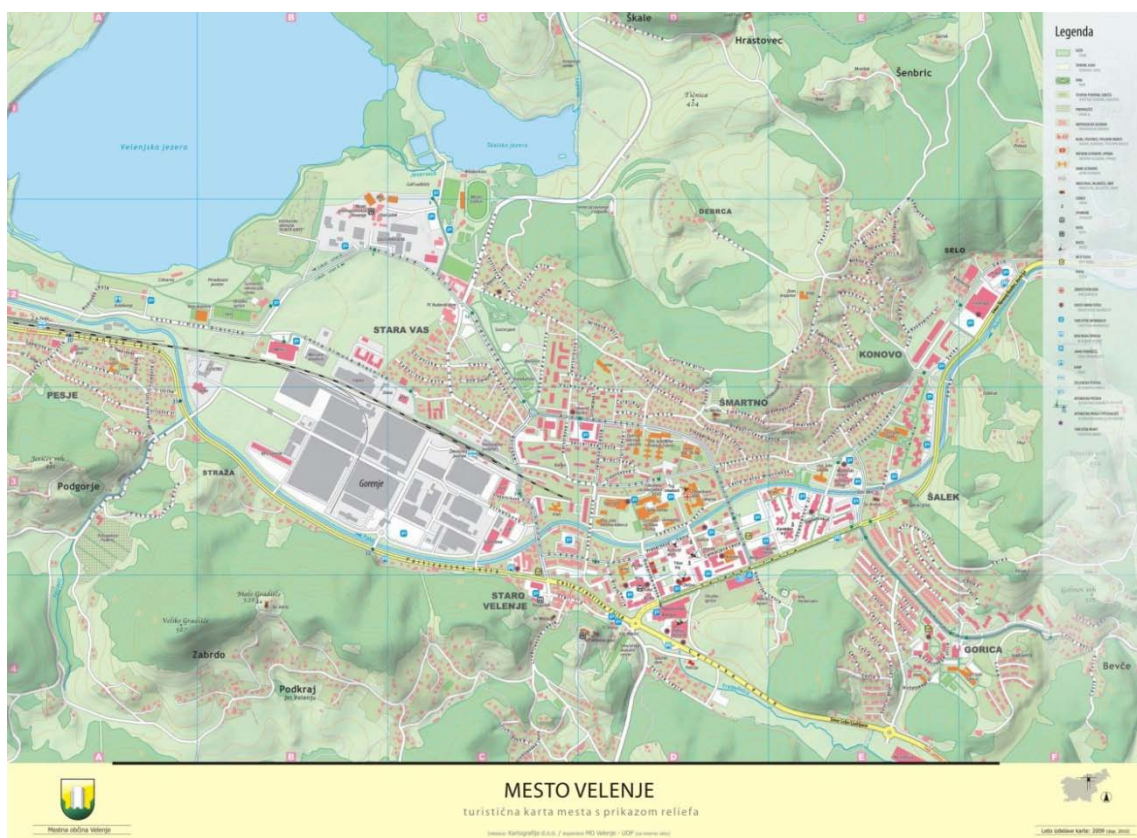
Velenje je kot prvič navedeno mesto 29. 6. 1955 (Seher, 1998: 571). Jeseni leta 1959 so se graditelji mesta odločili, da je gradnja središča mesta na levem bregu Pake toliko napredovala, da so se odločili 20. 9. 1959 otvoriti središče mesta. Slovesnosti se je udeležilo preko 20.000 ljudi, njen pokrovitelj pa je bil Franc Leskovšek – Luka. Kasneje je leta 1963 bil v mesto povabljen tudi maršal Tito, ki je v mesto pripeljal tudi Nikito

Hruščova. 16. 6. 1977 je bil sprejet odlok o grbu, zastavi in znački. Po otvoritvi mestnega jedra so do leta 1961 še naprej urejali park ter center mesta, nadaljevali z regulacijo Pake ter urejali otroško igrišče.

Maja 1963 je okrajni občinski odbor Velenje sprejel Dopolnitve generalnega urbanističnega programa za Šaleško dolino. Leta 1964 je bil sprejet tudi nov urbanistični načrt za Velenje. V 60. letih je bilo dograjeno več stanovanjskih blokov ob Tomšičevi, Prešernovi ter Kidričevi cesti. V začetku 70. let se je pospeševala individualna gradnja na območju Konovega, Šmartnega ter Gorice (Kljajič, Velenje 1999: 387). Dokončalo se je več objektov: otroški vrtec, nov gasilski dom, sodišče, Rdečo dvorano, šolo s prilagojenim programom, dom za ostarele.

Po letu 1975 se je v Velenju z zaostrovanjem socialnega položaja delavcev začela graditi blokovska gradnja, soseske. To je bil čas padca kvalitete stanovanjskih zgradb v mestu. Bloki so bili zgrajeni po enotnem kopitu, nosilne stene so bile zaprte z balkoni ali okni. Značilna je bila višja blokovska pozidava na manjšem območju. Takšna območja so v soseski Gorica, Šalek, Kardeljev trg, Stantetova ploščad (Poles, 1999: 463). Sledi obdobje postmoderne; z višanjem kulture bivanja se spremeni tudi oblikovanje enodružinskih hiš. Pojavljati so se začeli zastekljeni vrtovi ter verande.

V 80. letih so urbanisti ugotovili, da je zaradi trenda priseljevanja treba zgoščevati mestno tkivo. Na območju med Sončnim parkom ter petorčki so severno od provizorijev zgradili sosesko s tremi trietažnimi bloki. Z novejšimi pristopi ureditve mesta se je odstranila zelenica ter drevje na Cankarjevi cesti, oblikovala se je prva mestna promenada. To je sprožilo hud odpor naravovarstvenikov. Prenavljati ter širiti so se začele ceste, umeščala so se krožišča, zgradil se je nakupovalni center južno od pošte, obnovil hotel Paka, zgradil dom učencev ... Center mesta je dobil podobo, kakršno ima mesto še danes.

Slika 8: Današnja turistična karta Velenja (Mesto Velenje, 2016)

2.2 UDARNIŠKO DELO

Prostovoljno delo je znano že iz medvojnih časov, ko je bilo treba obnoviti domovino ter začeti z izgradnjo nove. Najbolj znana je organizacija mladinskih delovnih brigad, ki so zgradile 90 km železniške proge med Brčkim in Banovići leta 1946, 240 km proge med Šamcem in Sarajevom leta 1947 ter 380 km med Zagrebom in Beogradom 1948–1950 (Seher 1998: 520).

Ker je rudnik zgradil mesto za rudarje ter jim omogočal visoko kvaliteto bivanja, je v zameno pričakoval »prostovoljno« udeležbo pri gradnji mesta. Od rudarjev, ki so se prijaviili na seznam za pridobitev stanovanja v novem mestu, se je pričakovalo, da bodo v zameno za novo zgrajeno stanovanje pomagali pri izgradnji mesta tudi sami. Šele, ko je posameznik opravil 300 ur prostovoljnega dela, je prišel do možnosti izbire stanovanja. Kdor je izpolnil kvoto prej, je imel več izbire pri lokaciji in etažnosti stanovanja. Eno izmed prvih večjih organiziranih prostovoljnih del je bila izgradnja prvega kulturnega doma ob Sončnem parku. Organizacijo gradnje je prevzel premogovnik. Od 15. do običajno 18. ure so delavci, ki so dopoldne opravili svoje redno plačano delo, skupaj z

ženami in drugimi člani družine, delali še udarniško. Nekatere skupine prostovoljcev so kopale jame za temelje zgradbe, druge skupine so izdelovale opeko za gradnjo zidov, tretje skupine so kopale glino ter jo oblikovale v opeke, nato pa so mojstri žgali opeko v poljski peči. Vseh kvalificiranih del niso opravljali le prostovoljci, ampak je kvalificirane delavce zastonj »posodil« premogovnik. Kino dvorano v sklopu kulturnega doma so končali v letu in pol, poimenovali so jo Udarnik. Leta 1952 so udarniki nadaljevali z urejanjem okolice ugrezninskega jezera: iztrebili so grmovje, dosipavali zemljo, pripravili teraso za izgradnjo restavracije. Uredila se je tudi širša okolica jezera, postavili so 11 počitniških hišic. S prostovoljnim delom se je običajno začelo konec junija, ko je bil dan najdaljši ter zemlja primerna za ročna zemeljska dela. Poleti 1956 se je uredilo kegljišče pri rudarskem domu, čistil se je gozd ter v njemu uredilo otroško igrišče, izdelale so se gugalnice, vrtiljaki, plezalni piloti ter lestve. V avgustu so izračunali, da so za omenjeno delo porabili 16.056 udarniških ur (Seher, 1998).

Regulacija Pake se je začela 2. 9. 1956. Delo je bilo zahtevno, zato je bila potrebna pomoč kamnosekov, buldožeristov ter oblagalcev. Regulacija Pake je bila investicijsko delo, katerega je Premogovnik izvajal v lastni režiji. Če so hoteli realizirati Trenzev načrt mesta s trgov na zahodnem bregu reke Pake, je bilo treba reko zregulirati, saj je na tem območju bil močvirnat teren, neprimeren za gradnjo. Ko si je vodstvo ogledovalo teren za gradnjo ter so pretehtavali možnosti gradnje mesta zaradi zamočvirjenega terena, je takratni tovariš Franc Leskošek – Luka dejal, da naj Pako pač zregulirajo (Velenje, delo naših rok, 1972: 4).

Za utrditev korita reke so potrebovali bloke apnenca, katere so pridobivali iz 5 kilometrov oddaljenega Plešivca. Tam so vrtalna in obstreljevalna dela v kamnolomu v rednem delovnem času opravljali kvalificirani ter plačani delavci premogovnika, nakladanje ter razkladanje kamnov na kamione pa so opravljali udarniki. Ker je bilo omenjeno delo izjemno zahtevno, so dobili za uro opravljenega dela računano dve. Ob težkem delu se je smrtno ponesrečila ena oseba.

Skupno je delo regulacije Pake zahtevalo 154 organizacijskih članov, preglednica 2 pa nakazuje razčlenitev delavcev, ki so sodelovali pri udarniškem delu regulacije Pake.

Preglednica 2: Razčlenitev prostovoljnega dela po pripadnosti (Seher, 1998: 526):

PRIPADNOST:	ŠT. DELAVCEV:	ŠT. DELOVNIH UR (%)
Premogovnik	9.059	35.003 (72,8)
Dijaki/učenci	1.303	4.493 (9,4)
Gospodinje	916	2.997 (6,2)
Predvojaki, godbe	564	1.828 (3,8)
TE Velenje	302	1.068 (2,2)
Ostali	753	2.697 (5,6)
SKUPNO:	12.897	48.086 (100)

Dijaki so bili iz premogovniških družin, prav tako člani godb ter delavci iz elektrarne; kljub samostojnosti so imeli za člane osebe iz premogovniških družin.

Slika 9: Regulacija reke Pake (arhiv MO Velenje, 1956)

Slika 10: Udarliško delo, velika večina je bila rudarjev ali članov njihovih družin (arhiv MO Velenje, 1956)

Z udarniški delom so Velenjčani v letih 1956–1957 zregulirali 1.100 m korita reke Pake. Kasneje je premogovnik še sam, brez prostovoljcev, zreguliral še približno 240 m korita reke, tako da je celotna regulacija reke skozi mesto danes zregulirana. Seher (1998; 433) navaja, da je tako zaradi skrajšanja meandriranja reka skrajšana za približno 180 m, a je tako dobila večji padec. Izračunano je bilo, da se ob naštetemu ter ob poglobljenem koritu mestu ni treba bati niti stoletnih vod.

Po končani regulaciji se je prostovoljno delo nadaljevalo; rudarji so s pomočjo ostalih utrdili področje celotnega Titovega trga, izkopavali vodovod, kanalizacijo, energetske ter telefonske vode, zasipali kanale ... Ženske so po večini urejale zelenice, sadile rože ter cvetlične grede, okrasno grmovje in drevje, moški pa so bolj pomagali pri gradnji stanovanjskih objektov. Prostovoljno so urejali tudi okolice, tako da je bila ob končanju objekta urejena hkrati tudi okolica.

Ocenjuje se, da naj bi udarniki v obdobju med leti 1947 in 1964 skupno opravili okoli 1,000.000 ur udarniškega dela.

Slika 11: Praznovanje ob opravljenem milijonu udarniških ur (arhiv MO Velenje, 1969)

2.3 ZELENİ SISTEM

2.3.1 Odprt prostor, definicije

Že v prvem Statističnem letopisu Ljubljane, katerega je izdal Zavod za analize in cene Ljubljana iz leta 1971, so ločene zemljiške kategorije v mestih, kar se imenuje kot zelene površine, dejansko pa gre za obliko rabe tal.

Po Ogrinu (1982) so pod pojmom odprt prostor opredeljena območja, ki niso zazidana in imajo hkrati ploskovni značaj. Izraz se uporablja kot skupni pojem za rekreacijske in parkovne površine, igrišča, zelenice, sprehajališča, kakor tudi druge ploskovne dele mesta, ki imajo večji ali manjši delež krajinskih prvin.

Mušič (1996) kot odprt prostor definira prostor, ki ni namenjen zgradbam ali stavbam in predstavlja nasprotje naseljenemu prostoru. Tak prostor je lahko mestni nasad, mestni drevored ali pa celo aktivno rekreacijsko območje.

Šuklje Erjavec (2001) pa odprt prostor definira kakor živ organizem z mnogimi prepletajočimi se funkcijami in pojavnimi oblikami, ki ima svojo notranjo logiko in posebnosti.

Lendholt (1970) pa kot funkcije omenja funkcije prostega časa, členitve mesta, sodelovanje pri oblikovanju mesta, funkcija mestne higiene, produkcijska funkcija, funkcija ohranitve površin, ter kulturna funkcija.

2.3.2 Lastnosti in funkcije zelenih površin

Prvič so bile funkcije opredeljene z Atensko listino. V njej so si arhitekti zamislili mesto, razčlenjeno na funkcijska območja bivanja in prostega časa. V tem mestu so imele veliko vlogo tudi zelene površine. Pri planiranju mest je treba sestaviti funkcije več območij in jih združiti v celoto, saj imajo vsi elementi v sistemu svojo funkcijo, pa naj so načrtovani ali pa ne. V osnovi pa vsak izmed njih služi zadovoljevanju potreb prebivalca mesta.

V svojem diplomskem delu Martinšek (2006: 45) navaja, da obseg mestnega zelenja ni edini kazalnik ohranjenosti narave ter kvalitete stajanja krajine z mestom. Pomembnejša je struktura ureditve, položaj zelenih površin ter sistemska povezanost, notranja členitev ter tudi raznolikost mestne krajine.

Funkcionalno se zelene površine med seboj razlikujejo, vsaka ima različno namembnost, med seboj pa se razlikujejo tudi uporabniki, ki jih koristijo. V tem poglavju bomo osvetlili različne funkcije, ki imajo zelene površine v mestu ter jih strukturirano prikazali.

Bistvena lastnost zelenih površin je njihova vsebinska večfunkcionalnost. Mestni park recimo služi sprehajanju, hkrati pa ima tudi mestno higiensko, morfološko in členitveno funkcijo, poleg tega pa se ga lahko uporablja kakor prehodni element ali povezovalni koridor dveh območij.

Ravno zaradi večfunkcionalnosti zelenih površin je njihovo načrtovanje izjemno povezan, dolgoročen proces (Zeleni sistem mesta..., 2001: 58):

- zeleni prostori potrebujejo čas za razvoj v določeno obliko;
- vezano na letni čas so podvrženi časovnim nihanjem;
- imajo velik kakovostni dejavnik okolja, saj skupaj z vso večjo vrednostjo prostega časa narašča tudi njihov pomen.

Zatorej je dosti verjetno, da bodo zelene površine v prihodnosti postale eno izmed prioriteten območij v mestu ter se visoko dvignile na prioriteten lestvici površin mesta.

Higienska, ekološka funkcija

Zelene površine vplivajo neposredno na okolico in tudi posredno na človeka in druge organizme. V okolju služijo kot blažilec ekstremnih meteoroloških pogojev, saj ustavljajo veter, filtrirajo zrak z vezavo prašnih delcev nase, vplivajo na temperaturo in vlago zraka, s fotosintezo proizvajajo kisik in izboljšujejo kakovost zraka. Že majhne zelene površine imajo lahko velik vpliv na ulično klimo, saj gruča dreves nudi hladno senco in ščiti pred sončnimi žarki znotraj blokovskega naselja, zato območje oziroma travnato površino naredi takoj bolj privlačno uporabnikom.

Gozd ima v mestu največji vpliv, saj je hkrati največji kontrast grajeni strukturi mesta in pooseblja neokrnjeno naravo. Hkrati je dom in zakladnica nešteto rastlinskim in živalskim vrstam, ima tridimenzionalni učinek v prostoru, predstavlja neko bariero ali zatočišče. Voda pa na drugi strani predstavlja eno izmed najprivlačnejših naravnih prvin, katera ima svojevrsten vpliv na človeka. Je osveževalka in ohlajevalka zraka, podobno kakor gozd. Forman (1995) navaja, da so zelene površine pomembne tudi zaradi koridorjev, linearnih območij v krajini, kateri omogočajo gibanje živalim in rastlinam med različnimi življenjskimi okolji.

Mestotvorna funkcija

Mestotvorna ali graditeljsko-oblikovalska funkcija zelenih površin že v samem imenu pove, da se mesto gradi ali dobiva svoj prepoznavni videz z zelenimi površinami. Imajo pomembno organizacijsko-ureditveno in členitveno funkcijo, gradijo identiteto mesta. S pomočjo zelenih površin se lahko v mestu izboljša struktura mestnega tkiva.

Lendholt (1970) jih glede na pomembnost deli na tri stopnje:

1. Z njimi lahko prekrijemo ali zakrijemo neželene elemente, npr. industrijske cone, prometno infrastrukturo (kot protihrupni avtocestni zidovi)...
2. Imajo vlogo dopolnjevanja in sodelovanja, doseganja zelenih učinkov. Bivanje postane prijetnejše, grajeni objekti dobijo pridih živega. Imajo različen vpliv, nekatere prevladujejo, druge so bolj v ozadju.
3. Najvišja členitvena funkcija zelenih površin je zelen ali pretežno zelen prostor, kjer zelene površine prevladujejo in je celotno območje namenjeno njim. Sem spadajo parki, ki so vgrajeni v mestno tkivo, tako da se prebivalci z njimi lahko tudi identificirajo.

Večina današnjih mestnih parkov izhaja iz grajskih vrtov manjšega obsega, ki so kasneje postali javni. V Velenju je tako primer Vile Herberstein, ki je imela svoj privatni vrt, a je kasneje ta postal javen; ostale zelene površine pa so že od začetka javnega značaja, saj

mesto neke večje zgodovine v te pogledu nima. Členi se lahko ceste z drevoredi ali z ločevanjem voznih pasov z vegetacijo (gre za predvsem linijske pojave), členitev predstavljajo tudi zeleni klini ter zeleni pasovi, koridorji v mestih. Členitveno funkcijo tako predstavljajo večje površine, medtem ko je osnova pri manjših površinah večinoma estetska.

Proizvodna funkcija

Vanjo spadajo kmetijske površine (njiva, travnik, sadovnjak) z gozdovi. Največji pritisk se dandanes izvaja nad najboljšimi kmetijskimi površinami, saj so slednje za gradnjo najugodnejše. Odlikuje jih raven teren, dobra podlaga ter odsotnost poplav. Po navadi so to prva zemljišča, katera se s pozidavo zazidajo. Ravno zaradi tega so danes posebej varovana ter se pazljivo spremljajo, izdelujejo se razni elaborati ohranjanja in varovanja najboljših kmetijskih zemljišč.

V Veliki Britaniji so naredili velik korak pri ohranjanju kmetijskih površin, saj so z njimi oziroma z zelenimi pasovi okoli mesta poskušali zajezi mesto ter hkrati tudi ohraniti naravno krajino (Romih, 1983).

Kultna funkcija

Sem spadajo pokopališča, saj so večje sklenjene površine, ki spadajo k zelenemu sistemu. Njihov izgled ter urejenost poosebljata človeški odnos do mrtvih. Veliko vlogo pri načrtovanju pokopališč ima higienska funkcija. Včasih so jih zaradi prav higienskih vzrokov umeščali bolj pazljivo (zaradi več nalezljivih bolezni), danes pa je trend pokopavanja celo v gozdovih, na odmaknjenih območjih.

Rekreacijska funkcija

Uresničuje človekove potrebe, katere se znotraj štirih sten ne morejo uresničiti. Danes je ta potreba zelo izrazita, saj veliko več ljudi šport prakticira dnevno ali vsaj nekajkrat na teden. Povečalo se je število rekreativnih tekačev, zato je postala rekreacijska funkcija zelenih površin ena izmed pomembnejših vidikov tudi mestnega planiranja.

Po navadi je velikost parkov sorazmerna z njihovo raznolikostjo, velikokrat so tudi športni objekti vključeni v dele večjih mestnih parkov, kot velja tudi v Velenju (območje stadiona je v območju ŠRC Jezero).

Socialna funkcija zelenih površin

Filipović (2006) navaja, da je za kakovost bivanja izjemno pomemben vidik sosedskih odnosov. Dobri sosedski odnosi imajo pozitiven učinek na posameznike, saj pripomorejo k zmanjševanju stresa ter strahov ljudi, vplivajo na višje zadovoljstvo z življenjem, kakor tudi k boljšemu fizičnemu in psihičnemu zdravju. Dobri sosedski odnosi znatno olajšujejo dogovarjanja za prenovu ali izboljšavo sosesk ter povečujejo neformalni nadzor, kar je razvidno iz znižanja stopnje kriminala v območjih sosesk.

Odpрте površine predstavljajo dobro izhodišče za druženje. Poosebljajo javni prostor oziroma prostor komunikacije, namenjen izživljanju, potrebam po komunikaciji in preživljanju prostega časa. Lahko gre za mestne parke ali pa za območja med gostejšo pozidavo, manjše zelenice znotraj območja blokovskega naselja ali kakšno klop pod drevesom. Maksimovič je mnenja, da bi naj bil mestni park kombinacija več funkcij in estetskih doživljajev.

Kim in Kaplan (2004) sta ugotovila, da so ljudje iz novejših urbanih sosesk bolj navezani na sosesko. Pri tem imajo veliko vlogo odperti prostori, saj spodbujajo sprehajanje, pešačenje po soseski in s tem posledično večajo možnost interakcij. Zatorej lahko iz tega sklepamo, da so prav zelene površine v soseskah s svojo socialno funkcijo »krive« za tvorjenje dobrih sosedskih odnosov in tvorijo socialni kapital v družbi.

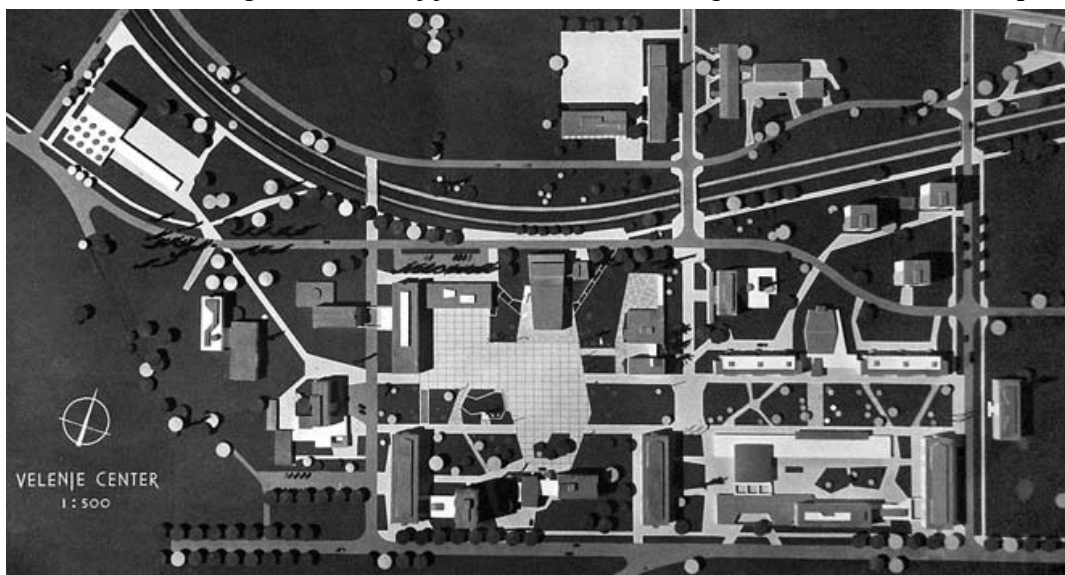
2.4 ZELENE POVRŠINE MESTA VELENJE

Mesto Velenje nima nekega jasnega koncepta zelenega sistema, kakor ga ima na primer Ljubljana. Kot med drugim v svoji diplomski nalogi navaja tudi Klemenčič (2011), da temelji zeleni sistem Ljubljane na principu koncepta zelenih klinov, ki se še dodatno dopolnjuje s krožnimi in prečnimi povezavami ter točkovnim omrežjem javnih parkov.

Velenje je bilo zgrajeno kot mesto v parku in je s svojimi arhitekturnimi členitvami, igro fasad, orientacije blokov, zamikov objektov, postavljenih na rob ali vzporedno s cesto, tvorilo nekakšno igro ter vizualno poudarilo prostor. Tvorile so se različne stanovanjske krajine, med katerimi so najbolj znani »petorčki«, ki so bili prepoznavni po svoji zelenosti, sončni ekspoziciji.

Na zahodnem delu so bile večje jezerske površine, kjer je bilo že od začetka planirano območje za rekreacijo, šport, oddih (gradnja čolnarne, piknik prostorov, restavracije, vrtičarskih objektov z udarniškim delom). Mesto razen Sončnega parka, ki je edini mestni

park, v urbanističnem načrtu nima predvidenih zelenih površin, prav tako ni bil narejen noben načrt zelenega sistema, saj je bilo celotno mesto planirano kot nekakšen park.

Slika 12: Fotografija makete centra mesta Velenje, po kateri je bilo mesto tudi zgrajeno (arhiv MO Velenje, 1959)

2.4.1 Sončni park in kotalkališče

Načrt za park je delo arh. Filipškega, zasajen pa je po načrtih vrtnarja Alojza Jakliča. Udarniško so ga uredile žene rudarjev. Park leži na trikotnem območju med provizoriji na vzhodu, cesto proti jezeru ter kinom. Glavna oprema parka je bilo umetno jezero, ploščad, glasbeni paviljon, vodometa, sprehajališče, ozelenjeno pergolo, aluminijast obelisk, bazenček z mozaikom ter labirintom. Park je urejen po načelih angleškega parka, en del pa je v celoti geometriziran. Na tem območju je danes botanični kotiček. Na južnem delu parka je tudi kotalkališče olimpijskih mer, kjer so se odvijala vrhunska kotalkarska tekmovanja, tribune in razsvetljava pa so omogočale kulturne in športne prireditve. Okoli omenjenega kotalkališča je speljana 800 m dolga proga za hitrostno kotalkanje. Poles navaja, da je v parku posajenih več kakor 170 vrst rastlin.

Leta 1995 je MOV izvedla natečaj za prenovu mestnega parka, na njem je zmagala prof. dr. Ana Kučan. Realizirana je zasaditev labirinta na severnem delu parka, medtem ko jezero ni realizirano. V parku se danes izvajajo redna vzdrževalna dela.

Slika 13: Pergola za plezalne vrtnice, katere je zvaril moj dedek z udarniškim (arhiv MO Velenje, 1961)

Slika 14: Zračni posnetek južnega dela parka s kotalkališčem (arhiv MO Velenje, 1961)

2.4.2 Otroško igrišče

Tudi to območje so zgradili udarniki. Po veliki ogromni ploskvi so speljane poti med drevjem in grmovjem, namenjene prehodu, kotalkanju ali vožnji s kolesi. V času izgradnje je bilo v parku postavljeno pravo letalo, tovorni, osebni avtomobil ter ozkotirna lokomotiva. Zgrajena je bila indijanska vasica, otroški kopalni bazen, gugalnice ter vrtiljaki.

jambor bazen tovornjak letalo

Slika 15: Mestno igrišče okoli leta 1965 (Velenje ..., 1998: 12)

2.4.3 Grajski hrib z Velenjskim gradom

Velenjski grad je eden izmed najlepše ohranjenih gradov v Sloveniji. Prvič se omenja leta 1270, prvi lastniki so bili gospodje Kunšperški. Grad je pogosto menjaval lastnike, v 16. stoletju je bil tudi popolnoma prenovljen. Zadnji lastnik, prof. Coronini ga je uporabljal kot poletno rezidenco, a so ga po kapitulaciji Italije Nemci izgnali iz Velenja. Po drugi svetovni vojni so v gradu uredili stanovanja, uničila se je večina notranje opreme. Preporod

za grad je bil prav tako Premogovnik, ki je grad leta 1957 odkupil ter na njem ustanovil Muzej slovenskih premogovnikov. Grad so popolnoma sanirali, v njem so se začele ustanavljati različne zbirke. Danes je na njem več stalnih razstav, med drugim Mastodont, Afriška zbirka, Grajska kapela, Zbirka sodobne umetnosti, Zgodovina Šaleške doline. Na območju Grajskega hriba so bile v preteklosti zgrajene tudi skakalnice, a so jih zrušili leta 2011. Danes je na tem območju degradirano območje, katero se zaenkrat še ni saniralo.

Slika 16: Dostop na južni strani gradu (Velenjski ..., 2016)

Slika 17: Pogled s poti na grad proti skakalnicam, katerih danes ni več (Velenjske ..., 2016)

2.4.4 Park ob gimnaziji

Gre za ozko območje ob reki Paki, na severu omejeno z novim mostom Promenade čez reko Pako, na južni strani pa prav tako zaključeno z mostom čez reko. Na območju parka je več starih dreves ter nekaj klopi, katere so že večkrat prenovili. Veliko dreves na tem območju so posekali, na njem se v večerih zadržuje mladina. Park ima danes bolj klavrno podobo, na južnem delu so postavili orodja za vadbo na prostem.

Slika 18: Orodje za telovadbo na prostem, katero se nahaja na zahodnem delu parka ob gimnaziji.

Slika 19: Podoba parka danes, ostanki posekanega drevesa sredi poti ter žalostna podoba klopi.

2.4.5 ŠRC Jezero

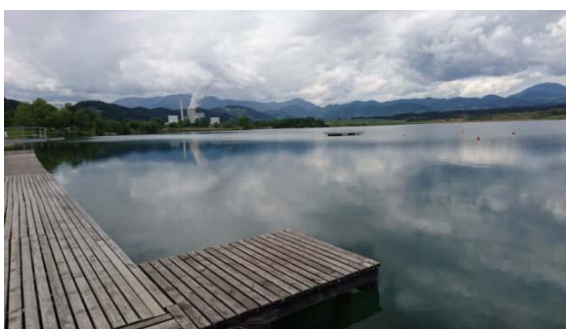
Območje obsega Škalsko ter del Velenjskega jezera, ob katerih so urejene sprehajalne, tekaške kolesarske in učne poti, po katerih se Velenjčani zelo radi sprehajajo. Območje je v celoti sanirano, saj je zaradi ugrezanja terena degradirano. Na območju je tudi vrtičkarско naselje »Kunta Kinte«, kjer ima svoj vrt in počitniško hišico veliko Velenjčanov. Na enem delu območja je Bela dvorana (pokrita tenis igrišča), mestna plaža, prireditveni prostor (Pikin festival), otroško igrišče, mestna plaža ter restavracija. V vmesnem delu je vrtičkarско območje počitniških hišic, ob drugem, škalskem delu pa je objekt Premogovnika, golf igrišče, ribiška koča, jahalnica. Celotno območje je namenjeno rekreaciji ter preživljanju prostega časa. Od centra mesta je z avtom oddaljeno ca. 10 min vožnje, do obeh jezer pa vodi tudi trasa brezplačnega avtobusnega prevoza Lokalc.

Slika 20: Tekška pot med Škalskim in Velenjskim jezerom, ki je hkrati tudi učna pot, v ozadju desno pa vidimo objekt stare elektrarne.

Slika 21: Pogled na Škalsko jezero z urejene tekaške poti, ob kateri je tudi učna pot.

Slika 22: Plaža v Velenju, pogled v smeri Šoštanja

Slika 23: Sprehajalna pot med vrtičkarским naseljem Kunta Kinte in Velenjskim jezerom, v smeri proti Škalskem jezeru.

2.4.6 Vila Herberstein

Zgrajena je bila v drugi polovici 19. stoletja, locirana je na rahli vzpetini na robu gozda, kjer se pogled odpira vse do Šoštanja. Je ena od treh ohranjenih vil v Velenju ter sodi med ene najlepše ohranjenih vil v Sloveniji. Ime nosi po grofici Mariji Anni Herberstein, ki je bila velika veleposestnica. Danes je vila v lasti Gorenja, podjetja, ki jo je komaj obvarovalo propada. Hkrati je tudi kulturni spomenik. Nižji nivo je baročni vrt s fontano, opremljen s kipi Stojana Batiča. Proti zahodu se odpira pogled na mesto Velenje, proti jugu pa na Velenjski grad.

Slika 24: Pogled s spodnjega nivoja, kjer je kip Stojana Batiča Turjaška Rozamunda, na zahodno stran, od koder se vidi Velenjski grad.

Slika 25: Pogled proti Velenju z zgornjega dela parka, v ozadju viden dim, ki se dviga iz termoelektrarne Šoštanj.

2.5 PARTICIPACIJA JAVNOSTI

Pogačnik (2006: 113) meni, da je »participacija javnosti temeljni pogoj za družbeno sprejemljivost posegov v prostor in s tem za uresničljivost načrtov, za uspeh urbanističnih realizacij, disciplino in spoštovanje pravnih norm v prostoru ter tudi za humani urbanizem nasploh«. Dejstvo ostaja, da je participacija javnosti uspešnejša pri naseljih ali urejanju manjših delov mesta, kakor pa na večji, globalni ravni.

Simoneti (1997) pa je mnenja, da je pomembno tudi preučevanje javnosti ali ciljne skupine, saj tako lahko vidimo navade, potrebe, tudi odnose do določenih prostorov in rab. Pomembno je tudi cilj prilagoditi pričakovanjem. V primeru, ko sprememb ni mogoče uveljaviti, pa je ključno, da se ponudijo dodatne ali nove ureditve, ki nadomestijo izgubljene kvalitete prostora.

Omenjena avtorica (Simoneti, 1997) navaja, da je danes še vedno veliko javnih ureditev po meri namišljenih uporabnikov, da so načrtovana na podlagi predvidevanj, kako in s kakšnim namenom bodo obiskovalci te površine uporabljali.

Goličnik in Šuklje Erjavec (2006: 35) pojasnjujeta, da se je iz načrtovalskega vidika treba zavedati, da specifične potrebe običajno ne pomenijo tudi potreb po specifičnih prostorih, ampak je treba prostor prilagoditi tako, da bo dostopen ter primeren za uporabo vsakega človeka.

Veliko raziskav poudarja vlogo narave oziroma prednost zelenja v stanovanjskih krajinah poleg potrebe po stiku z naravo, estetskih užitkih v lepoti prostora, sprostitvi, a tudi kot prostor za druženje in srečevanje prebivalcev, delitev skupnih interesov, zadovoljevanje podobnih potreb (ljubitelske dejavnosti, ustvarjanje), gibanja v prostoru (vrtičkanje, igra, opazovanje narave) ... Zeleni prostori ali stanovanjske krajine pomembno zadovoljijo potrebo po pripadnosti k določeni skupnosti (Goličnik in Šuklje Erjavec, 2006: 35).

Gantar (1993: 260) je opirajoč se na Foresterja zapisal, da mora planer svojo tehnično dejavnost nadgrajevati s sledečimi komunikacijskimi vidiki:

- Poudarek mora biti tako na kultivaciji komunalnih mrež povezav in stikov, pa tudi na moči dokumentov.
- Treba je pozorno spremljati prepletanja interesov ter prizadevanja udeležencev v procesu planiranja. S tem se predvidijo možne politične ovire, boji in priložnosti.
- Interesi, ki so bolj organizirani, ne potrebujejo takšne pozornosti kakor tisti, kateri so manj organizirani.
- Občanom je treba zagotavljati tehnične in politične informacije.
- Potreben je dostop do javnih informacij.
- Prav je, da se organizirane skupine spodbuja, da zahtevajo odprte informacije.
- Poudarjanje pomembnosti učinkovite participacije v neformalnih procesih preverjanja podatkov.

Obstaja šest socialnogeografskih virov, ki jih Špesova (1998, str. 13–15) navaja v svoji raziskavi o zaznavanju okolja s strani prebivalstva v izbranih urbanih območjih v Sloveniji, ki vplivajo na vrednotenje in zaznavanje okolja: starostna struktura, poklicna in izobrazbena sestava, premoženjsko stanje in ekonomska moč, stopnja navezanosti in odvisnosti od narave, versko, kulturno in nacionalno poreklo ter čustva, politična usmerjenost in osebni motivi.

3 PROSTORSKI DOKUMENTI

3.1 URBANISTIČNI NAČRT MESTA VELENJE

Velenje ima urbanistični načrt (v nadaljevanju UN), katerega je izdelalo podjetje URBANA, d. o. o., iz Velenja v marcu 2015. Izdelava občinskega prostorskega načrta (v nadaljevanju OPN) je trenutno v fazi osnutka.

Slika 26: Meja UN Velenje (Strokovne ..., 2015)

UN ima med prostorskimi dokumenti najdaljšo tradicijo in je hkrati temeljni dokument prostorskega razvoja mest (Pogačnik, 2006: 238). Pri urbanističnem načrtu gre v veliki meri za »prostorizacijo« socialnega, gospodarskega ter okoljskega razvoja mesta.

Pripravlja se kot strokovna podlaga za občinske prostorske načrte za območja posameznih mest oziroma naselij mestnega značaja. Lahko se pripravi tudi za naselja mestnega značaja ali za druga razvojna središča, ki bodo zaradi načrtovanega razvoja postala mesta (V prostoru, 2016). Načelno pa se ga pripravi za mesta ali večja urbana naselja z več tisoč prebivalci, katera so kulturno, gospodarsko ali turistično zelo pomembna. Lahko se

pripravi tudi za mesta, katera imajo okoljske probleme, ali pa za zgodovinska mesta s povsem urbanim značajem, ne glede na današnji obseg ali pomen mesta (Pogačnik, 2006).

Pri omenjenem načrtu gre za dolgoročno vizijo razvoja, katero se nadgrajuje na vsakih 20 do 25 let, na vsakih 5 do 10 let pa se uveljavijo delne spremembe in dopolnitve. Tudi merila prikazovanja načrtov so različna, saj se za glavno mesto države prikaže mesto v mednarodnem merilu, za nacionalno pomembna mesta se prikaže mesto v državnem merilu, za občinska središča pa v lokalnem okolju. Tako se določeni načrti prikazujejo v merilih 1:25000 ali celo 1:50000, določeni pa v manjših merilih, 1:2500 ali 1:2000 (Pogačnik, 2006).

V UN Velenje je vključenih veliko strokovnih podlag (mikro relief, hidrogeološke razmere, rodovitnost tal, vodne površine, nevarnost poplav, onesnaženje zraka, cone hrupnosti, ranljivost prostora, naravna in kulturna dediščina, zavarovana območja ...). V grafičnem delu načrta so prikazane rabe tal, prikazi prometnih ureditev, zelene površine, območja prenov in sanacij, urbanistično in arhitekturno oblikovanje, energetski koncept, komunalne ureditve ... V fazi izdelave UN-ja je treba upoštevati tudi mnenja občanov, zato so med postopkom izdelave tudi javne razgrnitve dokumenta, kjer občani podajo svoje mnenje, želje, predloge oziroma kritike.

V primeru velenjskega UN-ja nas je najbolj zanimalo, kakšni ukrepi in postopki so sprejeti v načrtu za zelene površine v mestu, kako se jih bo varovalo, usmerjalo širitev v mestu ter nenazadnje, kakšna je karta namenske rabe, saj je to nek glavni dejavnik prihodnje rabe zemljišč. Poleg omenjenega so nas tudi zanimale karte, katere nakazujejo na spreminjanje ali katere upravljajo z zelenim sistemom, med katere uvrščamo koncept urbanističnega in arhitekturnega oblikovanja, koncept zelenega sistema, smernice za dolgoročni razvoj, pregled temeljnih struktur, oblikovnih potez in naselbinskih jeder v mestu Velenje z določili, priporočili in navodili za razvoj in ohranjanje oblikovne podobe mesta Velenje.

Območje UN je enako celotnem območju mesta Velenje, skladno z usmeritvami iz Odloka o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (OdSPRS; Uradni list RS, št. 76/04 – tudi SPRS 2003) ter Skladno z Zakonom o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt; Uradni list RS, št. 33/07, 70/08-ZVO-1B, 108/09, 57/12, 109/12 in 35/13). Območje UN Velenje tako v celoti obsega 1.369,97 ha (cit. po Strokovne ..., 2015).

Dolgoročne usmeritve za razvoj mesta Velenje

Kakor tudi ime nakaže, se lahko v grobem iz podanih smernic razvidi, v katero smer se razmišlja glede dolgoročnih usmeritev v mestu oz. kakšno podobo naj bi mesto imelo v prihodnosti. Iz prve točke je razvidno, da je maksimalno dopustno povečanje prebivalcev mesta za okrog 3.000 oseb, kar bi skupno znašalo 28.820 Velenjčanov. Mesto z največ 30.000 prebivalci je bila tudi začetna postavka in se je za to število prebivalcev mesto tudi planiralo.

Načrtovana je prenova posameznih območij znotraj ureditvenega območja mesta Velenje. Znotraj nezazidanih območij, omenjeno je tudi območje centralnega predela mesta, bi umestili dopolnilno gradnjo ter delno razširili poseljene površine na območju Sela, Stare vasi ter celo sadovnjaka južno od vile Herberstein.

V usmeritvah je omenjeno, da se bodo turistične dejavnosti širile na objezerska rekultivirana območja, kjer so že danes, tako da se namembnost na teh površinah ne bo spremenila.

Pod točko zelenih površin UN navaja, da se ohranijo sedanje zelene površine v mestu, pod katere so navedene mestni park, stadion, igrišče in območje za rekreacijo ob Šaleški cesti ter območje Velenjskega gradu, ter ureja nove; nikjer nismo zasledili, katere naj bi te nove površine bile. Ob pregledu karte namenske rabe, na kateri so navedene tudi pripadajoče oznake območij, tudi nismo zasledili območja na karti s pripadajočo oznako za mestno igrišče ter območje za rekreacijo ob Šaleški cesti. Celotno območje na karti je označeno kot mešana dejavnost.

Omenjena območja zelenih površin sem zasledila na karti podrobnejše namenske rabe, kjer pa je bilo igrišče ter Vile Herberstein s parkom označeno z oznako Z (ZS – površine za oddih, rekreacijo in šport; ZP – parki; ZD – druge urejene zelene površine). V tej točki so bili tudi omenjeni mestni gozdovi s poudarkom na zaščitni in oblikovno krajinski funkciji. V mestu, za kar se ob pregledu karte vidi, da je veliko več teh površin znotraj meje UN mesta Velenje, kakor pa zelenih, ki so v manjšini.

Alineja zelenih površin navaja, da znotraj meje UN zelene površine ter mestni gozdovi ohranjajo svojo namembnost ter da niso predvideni za gradnjo, kakor velja tudi za obvodni prostor reke Pake.

Zeleni sistem mesta in varstvo okolja

V tem odstavku UN mesta Velenje ni točnih določil, navedeno je le, da so bila obravnavana v prejšnjem odstavku Temeljnih struktur mesta ter da je več razvidno iz priloge Pregled temeljnih struktur, tako da poleg varstva kulturne dediščine, ohranjanja narave, poplavnih območij, ki so naštetja po točkah, dodatnih usmeritev ni zaslediti.

Razvojne možnosti v prostoru – prednostna območja za razvoj

Centralne dejavnosti obsegajo ves osrednji del mesta, planirano je, da bodo postopoma nadgradile stanovanjske površine na predelih večje dostopnosti, kot je območje regionalne ceste Celje–Velenje–Šoštanj v smislu servisnih in storitvenih dejavnosti.

Kljub temu, da je bilo prej navedeno, da je prostora za širitev prebivalstva za nekje 3.000 ljudi, se v tem sklopu navaja, da upada trend priseljevanja, tako da bi se usmerjalo v izboljšavo obstoječega stavbnega fonda kot tudi prenovo posameznih območij znotraj mesta.

Opozorjeno je, da je treba poleg navedenih zelenih površin ter varovalnih gozdov skrbeti za zelenice med stanovanjskimi objekti, saj se izkoriščajo za parkiranje in se zaradi tega zmanjšujejo.

Konceptualni del, promet

V tej točki je posebej poudarjeno, da se zelenice ter javne parkovne površine načeloma ne uporabljajo za primanjkljaje parkirnih mest, ampak da se v čim večji meri uredijo kletne etaže objektov ali odprtih javnih površin. Tudi javna parkirišča se uredijo na vstopnih delih mesta, ob že zgrajenih postajališčih javnega potniškega prometa.

Površinski pojavi

V prilogi 3 je pod alinejo »Vredno grajeno okolje« specifično določeno, da se v centralnih predelih mesta Velenje na osnovi zasnove arhitekta Trenza varujejo gabariti, stavbne črte, ulične mreže, mestno zelenje kot sestavni del urbanistične kompozicije ter ostale arhitekturne značilnosti. Območje je tudi zavarovano kot območje in objekt varstva kulturne dediščine. Kljub temu pa je zraven dopisano, da so možne manjše arhitekturne zgostitve ter dopolnitve gradnje v smislu kontinuitete. Imenovano območje je v karti podrobnejše namenske rabe prostora opredeljeno kot osrednje območje centralnih dejavnosti.

Območje, potrebno varstva, je poleg pokopališča Šmartno ter območja ob Velenjskem jezeru tudi vila Herberstein, varuje se kot nedeljivo zaradi velike estetske vrednosti in identitete. V karti podrobnejše namenske rabe so omenjena območja kategorije Zeleni sistem, tako da so zavarovane pred pozidavo.

Pod Vredno manjše grajeno okolje, potrebno varstva, je navedena (poleg starega trškega jedra Velenje) samo ploščad Titov trg v celoti. Glede na to, da je namenska raba prostora centralna dejavnost, nekako dvomimo, da ta zaznamek ob močje ščiti pred pozidavo ali večjimi arhitekturnimi spremembami, saj dejansko dotična raba prostora dovoljuje pozidavo oziroma spremembe prostora.

Linijski oblikovni pojavi

Poleg omenjenega zaželenega linijskega drevoreda ob pomembnejših vpadnicah ali grajenih robovih (linearno zelenje, drevored, zeleni pas) je pomembna točka Varovan pogled, katera veduta mora ostati neokrnjena, zato ovire v vidnem polju niso dopustne. Kot lokacije so našteje Velenjski grad, stara termoelektrarna, dvorec Gorica ter os Velenjski grad–grad Šalek. Pod točko Območje neprekinjene varovane vedute pa je obrazložitev, da je za dve omenjeni območji (cesta ob dvorcu Gorica ter Celjska cesta v smeri proti mestu, pogled na Velenjski grad) treba varovati poglede, da v vidnem polju ni možno graditi ali posajati drevnine, ki bi zmanjševala neprekinjenost scenskega doživetja.

Izrazita prepoved nadaljnje gradnje (širitev naselja)

Navedena so tri območja, za katera je širitev prepovedana. Gre za tri vstopne točke mesta, kjer je prišlo do koncentrirane gradnje trgovskih centrov (primer vstop v mesto iz smeri Celjske ceste, kjer je novo krožišče ter NC Trebuša proti vzhodu) ali pa so se trgovine širile ob industrijski coni (primer industrijske cone Selo ter začetni del mesta iz Šoštanjske smeri, pri industrijski coni Gorenje). Omenjena prekinitev je nujna v smislu urbano morfoloških, okoljevarstvenih, oblikovnih ali funkcionalnih vzrokov.

Koncept namenske rabe prostora

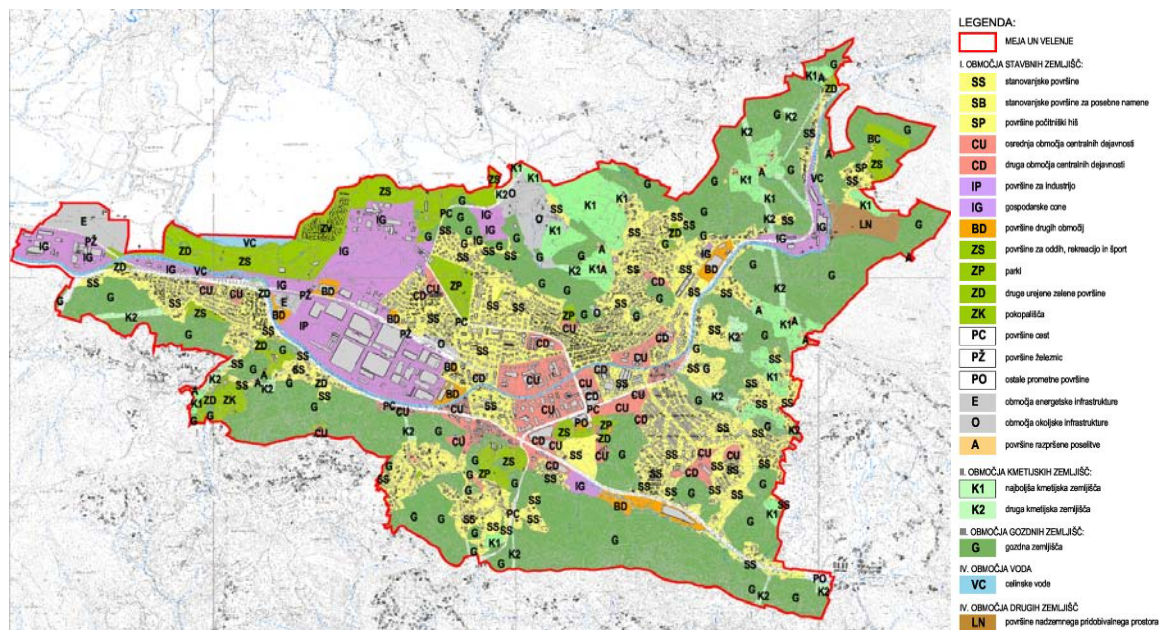
Dokument navaja kot osnovno namensko rabo prostora (Strokovne..., 2015: 30) stavbna zemljišča (I.), kmetijska zemljišča (II.), gozdna zemljišča (III.), območja voda (IV.) in območja drugih zemljišč (V.) v skupni izmeri 1.369,97 ha.

Iz priložene tabele je razvidno, da obsega območje stanovanj v občini 45,5 % ter centralnih dejavnosti 9,8 %, kar skupno znaša kar 55,3 % pozidanih površin (ali 424,42 ha). Zelene površine obsegajo 13,8 % (39,05 ha, od tega je več kot polovica namenjenih oddihu, rekreaciji in športu), kar je precej majhen odstotek. Ker je centralni del mesta v celoti označen kot centralna dejavnost in zelenih površin znotraj mestnega tkiva ni, ta podatek niti ni toliko odkloni.

Kmetijska zemljišča obsegajo 6,7 % (91,65 ha), gozd pa 35 % oziroma 480,22 ha.

Preglednica 3: Koncept podrobnejše namenske rabe prostora v UN (Strokovne ..., 2015: 31)

št. ozn.	Opis	ozn.	v ha	l. v %	v %
I.	OBMOČJA STAVBNIH ZEMLJIŠČ		767,73	100,0	56,1
1	OBMOČJA STANOVANJ	S	349,15	45,4	
1.1	- stanovanjske površine	SS+1	346,57		
1.2	- stan. površine za posebne namene	SB	0,57		
1.4	- površine počitniških hiš	SP	2,01		
2	OBMOČJA CENTRALNIH DEJAVNOSTI	C	75,27	9,8	
2.1	- osrednja območja centralnih dejavnosti	CU	54,73		
2.2	- druga območja centralnih dejavnosti	CD	20,54		
3	OBMOČJA PROIZVODNIH DEJAVNOSTI	I	140,17	18,4	
3.1	- površine za industrijo	IP	55,34		
3.2	- gospodarske cone	IG	84,83		
4	POSEBNA OBMOČJA	B	19,88	2,6	
4.1	- površine za turizem	BT	0,22		
4.2	- površine drugih območij	BD	18,73		
4.3	- športni centri	BC	0,93		
5	OBMOČJA ZELENIH POVRŠIN	Z	105,85	13,8	
5.1	- površine za oddih, rekreacijo in šport	ZS	64,71		
5.2	- parki	ZP	13,61		
5.3	- površine za vrtičkarstvo	ZV	9,50		
5.4	- druge urejene zelene površine	ZD	12,22		
5.5	- pokopališča	ZK	5,81		
6	OBMOČJA PROMETNIH POVRŠIN	P	39,05	5,1	
6.1	- površine cest	PC	28,60		
6.2	- površine železnic	PZ	8,28		
6.6	- ostale prometne površine	PO	2,17		
7	OBMOČJA KOMUNIKACIJSKE INFRASTRUKTURE	T	0,31	0	
8	OBMOČJA ENERGETSKE INFRASTRUKTURE	E	15,72	2,0	
9	OBMOČJA OKOLJSKE INFRASTRUKTURE	O	17,72	2,3	
11	OBMOČJA RAZPRŠENE POSELITVE	A	4,61	0,6	
II.	OBMOČJA KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ		91,65		6,7
1	NAJBOLJŠA KMETIJSKA ZEMLJIŠČA	K1	69,63		
2	DRUGA KMETIJSKA ZEMLJIŠČA	K2	22,02		
III.	OBMOČJA GOZDNIH ZEMLJIŠČ		480,22		35,0
1	GOZDNA ZEMLJIŠČA	G	476,20		
IV.	OBMOČJE VODA		20,04		1,5
1	POVRŠINSKE VODE	V	20,04		
1.1	- celinske vode	VC	20,04		
V.	OBMOČJA DRUGIH ZEMLJIŠČ		10,33		0,7
1	OBMOČJA MINERALNIH SUROVIN	L	10,33		
1.1	- površine nadzemnega pridobivalnega prostora	LN	10,33		
	I . do V. skupaj		1.369,97		100,0

Slika 27: Koncept podrobnejše namenske rabe prostora (Strokovne ..., 2015)

3.2 ODLOK O UREDITVENEM NAČRTU ZA CENTRALNE PREDELE MESTA VELENJE

Odlok je bil sprejet 8. 4. 1997, zadnje dopolnitve v njem pa so bile objavljene v Uradnem vestniku MOV 14. 11. 2012.

V odloku so naštetja območja urejanja centralnih predelov mesta (Odlok ..., 1997: 4).

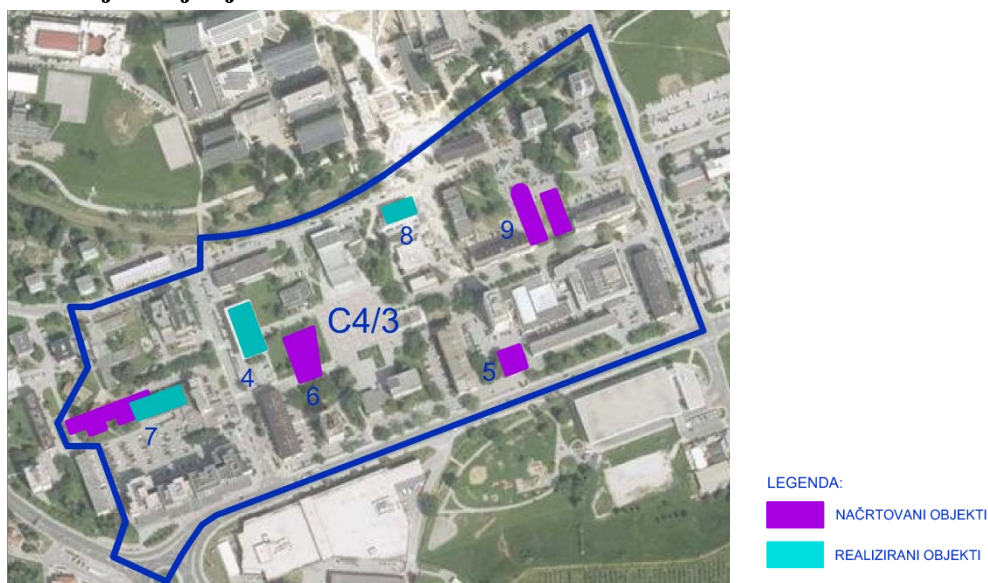
Pod točko urbanistični koncept urejanja prostora (Odlok ... 1997: 5) je navedeno, da morajo vsi posegi v prostor upoštevati in razvijati specifično identiteto modernega mesta v parku, katero idejo je zasnoval leta 1957 arhitekt J. Trenz. Varuje se hierarhija mestnih dominant in strogo je treba upoštevati osnovne gradbene linije ter druga načela urejanja.

Skupno je tako predvidena novogradnja 28 objektov v centralnem delu občine, kar skupno obsega po najmanjšem obsegu od zgrajenih 200, v največji meri pa kar 240 povprečno dvo ali trosobnih stanovanj, 70 lokalov skupne površine okoli 7700 m² in skupaj 460 garaž. To bi v dejanskem stanju pomenilo 15.900 m² bruto pozidane površine in kar 49.300 m² bruto etažne površine.

Preglednica 4: Območja urejanja centralnih predelov mesta (Odlok ..., 1997: 4)

Oznaka območja urejanja	Prevladujoča namembnost	Površina območja (ha)
C4/1	Centralna – javna	2,81
C4/2	Centralna – javna	12,76
C4/3	Centralna – javna	14,26
R4/7	Rekreacijska	9,06
S4/11	Stanovanjska	4,38
S4/12	Stanovanjska	8,51
S4/13	Stanovanjska	4,41
S4/14	Stanovanjska	9,28
S4/15	Stanovanjska	5,03
S4/16	Stanovanjska	8,60
M4/5a	Prometno-servisna, poslovna, trgovska, gostinska in prireditvena	3,15
SKUPAJ:		82,24

Območje urejanja C4/3

Slika 28: Območje urejanja C4/3, katerega celotno območje ima v UN oznako C.

Območje zajema center Velenja, kar obsega Titov trg s pripadajočimi objekti (Kulturni dom, Galerija, občina, upravna enota, Delavski klub, zahodno od njega hotel Paka, stanovanjski blok Standard, vrtec, banka, vzhodno pa bloke, nakupovalni center Nova (bivša Nama), sodišče). V skupni površini območje obsega 14,26 ha, v odloku je za to območje predvidenih 7 posegov v prostor, od katerih so trije realizirani, štirje pa ne.

Na zelenici poleg Titovega trga, na kateri je postavljen spomenik Maršalu Titu, bi se naj zgradil Objekt 6 kulturne in upravne funkcije (K + P + 1) dimenzij $25,00 \times 40,00$ m bruto tlorisne površine $600,00 \text{ m}^2$, celotna etažna tlorisna površina pa naj bi obsegala $2.000,00 \text{ m}^2$ (Odlok ..., 1997: 7). Severno od omenjenega objekta se nahaja Galerija Velenje, vzhodno od nje Kulturni dom, južno pa mestna občina. Zaradi graditve objekta naj bi se Titov spomenik prestavil na zelenico ob vzhodni strani občine.

Pod Titovim trgom naj bi se zgradila večetažna podzemna garaža, tlak trga se prenove v celoti in ostane v obstoječi višinski koti. Etažnost še ni določena, saj je odvisna od obstoječih komunalnih vodov ter geoloških razmer. Potrebna bo izdelava strokovnih podlag.

Namembnost objekta 5 ni v celoti določena, saj gre lahko za poslovno funkcijo ali mestno tržnico; v prvem primeru bi naj v kleti objekta bilo 50 parkirnih mest, pritličje ter pet etaž bruto tlorisne površine 300 m^2 oziroma skupno 2500 m^2 BET, tloris objekta bi naj znašal $18,00 \times 18,00$ m.

V kolikor bi se na tem mestu zgradila mestna tržnica, bi bile dimenzije objekta $35,00 \times 18,00$ m, na območju bi bil delno pokrit tlakovan plato z stojnicami, skladiščni in servisni objekti ter večnamenski objekt, ki bo služil servisnim prostorom. Etažnost je pritlična z možnostjo dograditve kletne in dodatne etaže za potrebe tržnice.

Objekt 9 bo imel večnamensko funkcijo, in sicer bo šlo za trgovsko, gostinsko, storitveno, poslovno in stanovanjsko namembnost. V njem bo dvoetažna garaža, pritličje in prvo nadstropje sta namenjeni gostinskim, poslovnim, storitvenim in trgovskim dejavnostim, druga do peta etaža štirih stolpičev pa je namenjena poslovnim, storitvenim in stanovanjskim dejavnostim. V vmesni fazi je dopustna porušitev stare pokrite tržnice, kar je sedanja faza, na območju pa je zaenkrat ostal le prazen plato.

Objekt 8 je realiziran, in sicer gre za steklen paviljon s pritličjem in etažo dimenzij $25,00 \times 10,00$ m, objekt ima trgovsko, kulturno in gostinsko funkcijo.

Prav tako realiziran objekt je objekt z zaporedno številko 4, v katerem ima sedež Upravna enota Velenje. Objekt ima poslovno in upravno funkcijo z gostinskim lokalom v pritličju. BTP znaša 500 m^2 , BEP pa 2500 m^2 , tloris $18,00 \times 40,00$ m.

Delno realiziran je Objekt 7, gre za prizidavo k Hotelu Paka s 40 parkirnimi mesti in štirimi etažami. V objektu je cvetličarna, kino dvorana ter poslovni in trgovski prostori.

Navedene so okvirne dimenzije $85,00 \times 12,00$ m, BTP $1000,00 \text{ m}^2$, skupno BET $3500,00 \text{ m}^2$.

Območje urejanja C4/2

Slika 29: Območje urejanja C4/2, katerega celotno območje ima v UN oznako C.

Območje obsega $12,76 \text{ ha}$ in vsebuje 2 osnovni šoli, glasbeno šolo, šolski center Velenje, zdravstveni dom ter nekaj blokov in stolpnic. V območju je predvidena gradnja treh objektov, vsi so realizirani.

Objekt 1 je realiziran drugače, kakor je navedeno v odloku, saj bi naj šlo za objekt poslovne in upravne funkcije s pritličjem in štirimi etažami ter pritličnim preходом skozi objekt; danes pa je skoraj na tem območju, le malo bolj vzhodno garažna hiša. V pritličju sta gostinski objekt in javno stranišče, na strehi pa je parkirišče. Omenjen objekt je bil zgrajen v sklopu nove Promenade, katera poteka po območjih C4/2 in C4/3 in leži na severnem delu, robu Promenade.

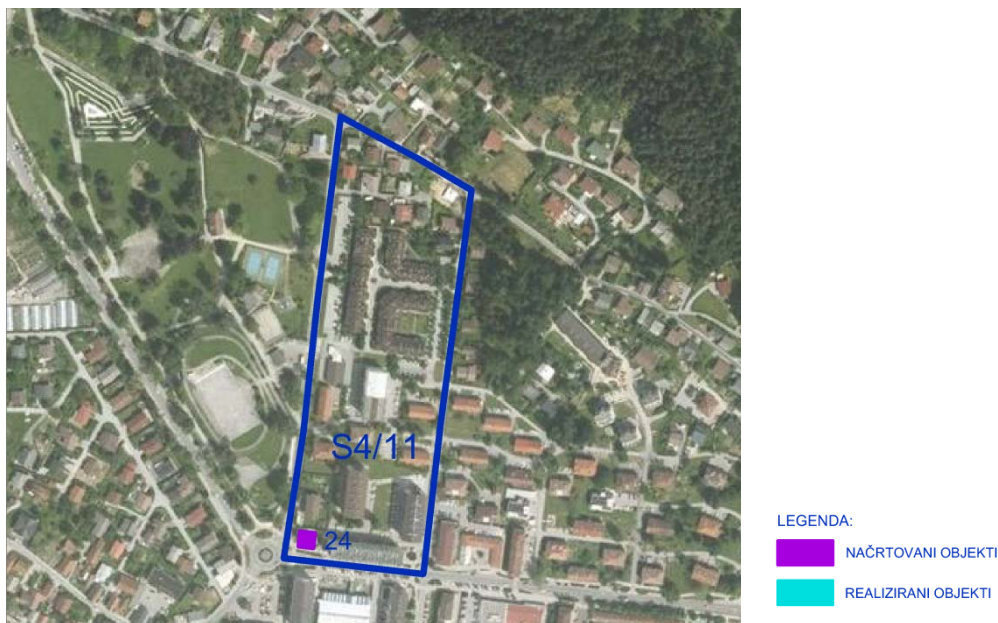
Med objektom gimnazije in stavbo A Šolskega centra Velenje se zgradi šolski in večnamenski objekt etažnosti $K + P + 2$ dimenzije $23,50 \times 45,50$ m. V objektu je danes tudi jedilnica Šolskega centra Velenje.

Zahodno od omenjenega objekta je na obstoječo malo telovadnico navezan Objekt 3, velika telovadnica v sklopu šolskega centra BTP $500,00 \text{ m}^2$, BEP 2500 m^2 .

Območje urejanja C4/1

Površina omenjenega območja znaša 2,81 ha in ima v celoti izobraževalno funkcijo. V omenjenem območju ni predvidenih nobenih novogradenj.

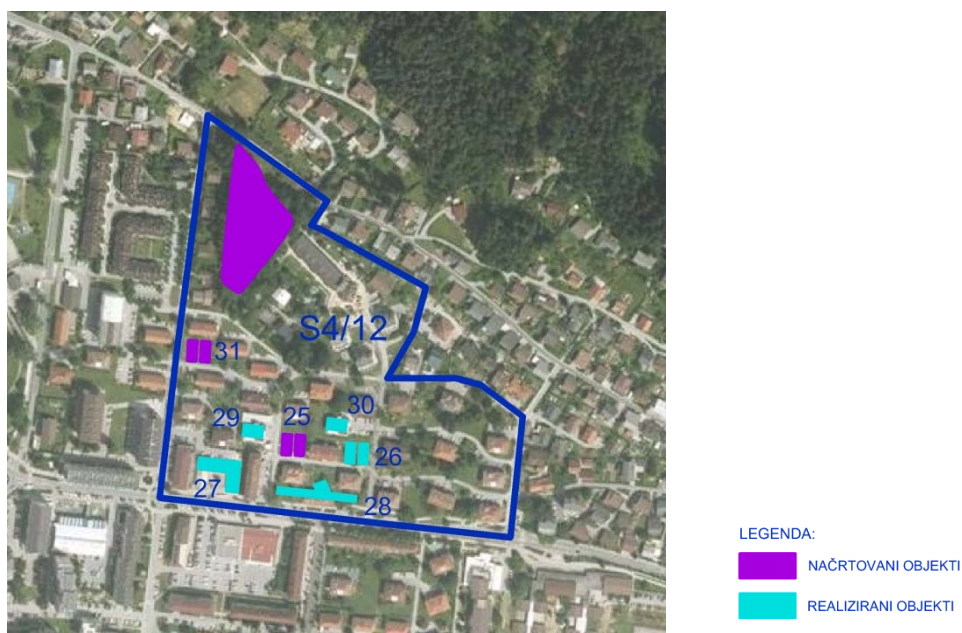
Območje urejanja S4/11

Slika 30: Območje urejanja C4/2, katerega celotno območje ima v UN oznako C. Levo od njega je razviden mestni park ali Sončni park trikotne oblike, ki spada pod zeleni sistem z oznako Z.

Površina območja znaša 4,38 ha; razen na skrajnem jugu območja drugih novogradenj ni planiranih. V južnem delu območja so ohranjeni bivši provizoriji, prvi objekti zgrajeni v mestu. Severno od njih je zgrajeno novejšo blokovsko naselje. Območje meji na sončni park, eno izmed zelenih površin mesta. Objekt 24 naj bi imel poslovno in trgovsko funkcijo BTP 100,00 m², obsegal naj bi pritličje in 4 etaže. Objekt še ni realiziran.

Območje urejanja S4/12

Slika 31: Območje urejanja S4/12, katerega celotno območje ima v UN oznako S.

Območje obsega 8,51 ha in ima v celoti stanovanjsko funkcijo. Ta del mesta je znan po pozidavi prvih peterčkov, ki so bili namenjeni rudarjem. Peterčki ali vila bloki so obdani z zelenjem in veliko zelenimi površinami, orientirani na jug. V njem so predvideni 4 objekti ter 3 nova parkirišča, vsi realizirani. Na severnem delu območja je predvidena izsekava gozda ter postavitve 8 enodružinskih hiš, kar je zaenkrat še nerealizirano. Objekt 27 ima prevladujočo trgovsko, gostinsko, servisno in poslovno dejavnost. Dopustna je pozidava iz zahodne strani, kjer je danes obstoječi leseni hodnik, ki služi kot rekonstrukcija rudniškega jaška. Vzhodno od njega je vzporedno s Kidričevo cesto realiziran Objekt 28, stanovanja z javnim pritličjem tlorisa 8 x 70 m ter 4 etažami 12 x 12 m.

Znotraj območja peterčkov sta kot zgoščevanje gradnje planirana Objekt 29 in Objekt 30 tlorisnih dimenzij 12,00 x 19,00 m, etažnosti K + P + 2 + M. V vsakem objektu bi naj bilo od 6 do 12 stanovanj. Ob pogoju, da je klet v celoti vkopana v obstoječi teren, se v Objektu 29 dopusti izgradnja kletne etaže, katera lahko presega določene tlorisne gabarite. V območju peterčkov so predvidene tudi 3 lamelne garažne hiše po 12 garaž, dimenzij 18 x 18 m.

Na območju parcelne številke 1962/1, k. o. Velenje se je v letu 2010 iz gozda s posebnim namenom namenska raba zemljišča spremenila v stavbno zemljišče, namenjeno stanovanjski gradnji. Na območju je dopustna gradnja 8 prostostojećih enodružinskih stanovanjskih hiš. Poudarjeno je, da mora biti ob postavitvi upoštevan vpliv na podobo naselja. Po celotni dolžini zahodnega roba zemljišča parcele številka 1962/1, k. o. Velenje

je predviden zeleni pas v širini minimalno 4,00 m. Zasajen naj bi bil z avtohtonimi drevesnimi vrstami in grmovnicami. Dopusten maksimalni tlorisni gabarit objektov znaša 12,50 x 14,00 m, tloris je poljuben (dopusten je tloris v obliki črke L). Pozidava zemljišča za gradnjo ne sme biti večja od 50 %, dozidave pa ne smejo presegati 40 % BEP. Etažnost objektov je do K + P + 1 ali M, objekti morajo biti višinsko prilagojeni obstoječim.

Območje urejanja S4/13

Slika 32: Območje urejanja S4/13, katerega celotno območje ima v UN oznako S.

Območje obsega 4,41 ha in ima v celoti stanovanjsko rabo. Območje je gosto zazidano z višjo stanovanjsko gradnjo. Na območju sta planirani 2 garažni hiši; Objekt 32 naj bi bila vkopana garažna hiša s 400 pokritimi parkirnimi mesti. Streha naj bi bila ozelenjena, na njej so predvideli trg. Objekt 33 pa predstavlja lamelno garažno hišo v 2 etažah z 48 garažami. Oba objekta sta do danes še nerealizirana.

Območje urejanja S4/14

Slika 33: Območje urejanja S4/14, katerega celotno območje ima v UN oznako S.

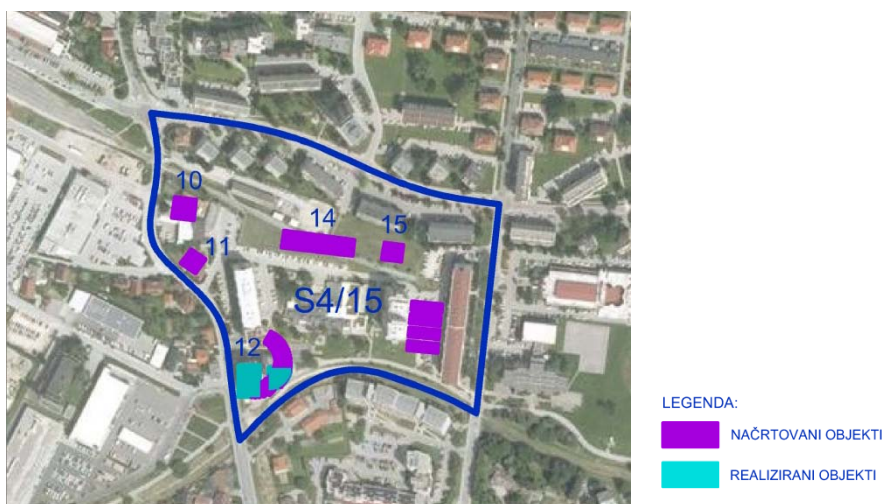
Območje je v celoti namenjeno stanovanjski rabi, obsega pa 14,8 ha. Na severozahodnem območju je večja trgovina »Tržnica«, na vzhodnem pa dom starejših občanov. V osrednjem delu območja se nahajajo petorčki, grajeni po istem kopitu kot petorčki v območju urejanja S4/12, ki leži severno, razmejeno s Kidričevo cesto. V območju je predvidenih 5 novogradenj, od tega sta že 2 realizirani.

Objekt 37 se dogradi obstoječi trgovini »Tržnica« in ima v celoti trgovsko funkcijo. V okolici objekta se uredijo parkirišča, na južnem območju je možna izgradnja večetažne garažne hiše, maksimalno K + P + 1.

Južno od Objekta 37 sta v osrčju zelenih površin območja petorčkov predvidena Objekt 34 in Objekt 35. Gre za stanovanjski blok K + P + 3, v katerem je predvidenih 24 stanovanj ter v drugem 6 stanovanj v obsegu P + 2. V obeh objektih je možna izgradnja pokritega parkirišča večjih tlorisnih gabaritov, kot znaša tloris pritličja stanovanjskega bloka. V osrednjem območju petorčkov je predviden Objekt 36, stanovanjski niz 10 dvoetažnih vrstnih stanovanjskih hiš. Na severni strani je vzdolž daljše stranice stanovanjskega niza predvideno pokrito parkirišče.

Objekt 38 bo večstanovanjski stolpič etažnosti K + P + 3, tlorisnih dimenzij 15,15 x 13,30 m. V njem bo 8 do 16 stanovanj, ob njem je predvideno parkirišče za osebna vozila.

Območje urejanja S4/15

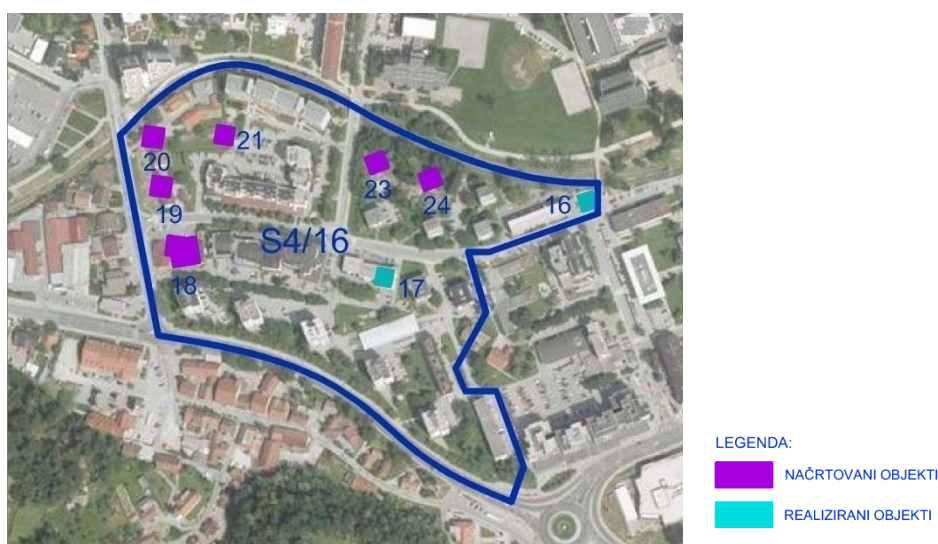

Slika 34: Območje urejanja S4/15, katerega celotno območje ima v UN oznako S.

Omenjeno območje obsega 5,03 ha in ima v celoti stanovanjsko funkcijo. Na območju je predvidenih 6 novogradenj, od tega je zaenkrat le ena realizirana.

Na severnem delu je planiran Objekt 10 stanovanjske in poslovne funkcije s 70 parkirnimi mesti v kleti. V 9 etažah dimenzij 18,00 x 18,00 m je planiranih 24 stanovanj. Južno od njega bo Objekt 11, stanovanjski stolpič s kletjo in 4 etažami tlorisnih mer 15,00 x 15,00 m. Število stanovanj ni navedeno, je pa dopustna pritlična ureditev lokalov nemotečih dejavnosti. Na območju zgraditve Objektov 12 in 13 je danes realiziran 1 večstanovanjski objekt. V odloku je predvidno ca. 50 stanovanj, v pritličju pa je možno namesto stanovanj umestiti manjše poslovne prostore. V osrednjem delu območja se bo na mestu neaktivnega železniškega tira zazidal Objekt 14, stanovanjski blok K + P + 4 s 30 stanovanji. Vzhodno od njega pa bo stanovanjski stolpič s 4 etažami in skupno 15 stanovanji. Ob objektu je planirana postavitev lamelnih garažnih hiš.

Območje urejanja S4/16

Slika 35: Območje urejanja S4/16, katerega celotno območje ima v UN oznako S.

Območje obsega 8,60 ha in ima prav tako v celoti stanovanjsko funkcijo. Znotraj območja so realizirani 4 objekti, 4 pa so še predvideni.

Ob mostu reke Pake na skrajnem vzhodnem delu območja je realiziran objekt 12,00 x 12,00 m tlorisne dimenzije gostinske namembnosti. V osrednjem delu območja je z Objektivom 17 dozidan 3. del lamelnega bloka. Pritličje je javno, etaže pa so 3, tlorisne dimenzije 12,00 x 12,00 m. Ob levem bregu reke Pake sta v mreži zgrajena 2 stanovanjska stolpiča s 3 etažami, v vsakem po 10 stanovanj. Na zahodnem delu območja je predvidena rekonstrukcija 4 objektov, od katerih bodo 3 stanovanjski stolpiči s skupno 38 stanovanji, v enem je predvidena klet s 50 parkirnimi mesti.

Južno od njih bo nadomestna gradnja stanovanjske in poslovne funkcije s 4 etažami, v katerem je predvideno 8 do 10 stanovanj.

3.2.1 Ostale usmeritve odloka

Omenjeno je, da se pri urejanju ulic in trgov, javnih tlakovanih površin ter zelenih površin in parkov varuje obstoječo visoko vegetacijo (drevesa in velike grmovnice). V osrednjem delu območij C4/2 in C4/3 se preuredi nova Promenada arhitekturnega biroja Enota, d. o. o. Pot Promenade se transformira v zavito in ožjo pot ter se ob njej namesti klopi in drevesa. Tako naj bi se izvedli dodatni programski prostori ter se s tem ustvarili prostori za ustavljanje. Osrednji del Promenade je most čez reko Pake, ki leži na stičišču parkovne ureditve in Promenade ter predstavlja najpomembnejšo točko obeh programskih poti. Omogočen je spust k vodi na obeh bregovih reke Pake. Ustvarjen je amfiteater na njenih bregovih, ki služi kot prireditveni prostor v središču mesta, v preostalem času pa je namenjen druženju Velenjčanov.

V območju centralnih predelov je obvezno ohraniti vsa drevesa, starejša od 20 let, mlajša pa se po potrebi presadi. Dopustno je odstraniti samo starejša drevesa, katerih zaradi slabega zdravstvenega stanja ni možno ohraniti s sodobnimi načini drevesne kirurgije.

Vzdolž reke Pake (struga, brežine ter območja ob njej) je predvidena ureditev kolesarskih stez ter prenova novih hodnikov za pešce, kar še ni realizirano. Na travniku zahodno od Objekta 3 (realizirana velika športna dvorana) je predvidena izgradnja športno-rekreacijskega parka. Dopustna je izgradnja vseh vrst športnih igrišč (rokomet, košarka, odbojka, tenis ...) s pripadajočimi servisnimi objekti (garderobe, gostinski lokal, skladišča za športno opremo, sanitarije ...). Dopustna je tudi izgradnja otroškega igrišča.

V celotnem odloku o ureditvenem načrtu za centralne predele mesta Velenje je predvidenih 4660 parkirnih mest, od tega jih bo 700 v garažnih hišah. Stanovalcem je namenjeno 3960 ter obiskovalcem ali zaposlenim 700 parkirnih mest. Omenjeno je, da so dopustna povečanja ali delne spremembe zasnove parkirišč, s katerimi se ne posega v prometni koncept ter se bistveno ne zmanjšuje zelenih površin.

Ureditev zelenih površin obsega dopolnitev, vzdrževanje ter sanacijo obstoječih ter ureditev in oblikovanje novih ob predvidenih posegih v prostor. Nove ureditve naj bi se podrejele kvalitetni vegetaciji in ne obratno. Nedopustno je podiranje dreves zaradi novih ureditev, kakor tudi poseganje v območje koreninskega sistema, v kolikor ni bil predhodno izdelan načrt njihovega varovanja.

Ob glavnih mestnih cestah se zasadijo dvojni drevoredi oz. dopolnijo obstoječi. Ob reki Paki je treba zagotoviti čim več javnih zelenih oz. parkovnih površin. Zopet je omenjeno varovanje dreves, starejših od 20 let ter dopustna odstranitev v izrednem primeru.

Obnovljen naj bo osnovni koncept objektov v zelenju v območjih urejanja S4/12 in S4/14. Ob ostalih stanovanjskih območjih urejanja, kjer so predvidene posamezne novogradnje, se načrtujejo tudi vrste drevja ob oblikovanju odprtih površin. Predvidena je močnejša ozelenitev ter dopolnitev vegetacije izpostavljenega območja Mercator centra.

Nova vegetacija mora ustrezati fitocenološki situaciji območja ter dopolnjevati obstoječo vegetacijo. Prevladujejo naj drevesne vrste, katere se pojavljajo že danes: javor, lipa, hrast, cigarar, oreškar, smreka, bor. Starejša in večja drevesa je treba ustrezno vzdrževati, poškodovana pa zamenjati z novimi. Vsak poseg v zelenice (odstranitev starih dreves ali nove zasaditve), ki ne velja za redno vzdrževanje, mora biti usklajen z usmeritvami tega odloka, kar se potrdi z urbanističnim mnenjem pristojne službe za urejanje prostora občine. Potrebna je izdelava projekta urbane opreme ter opreme zelenic, na osnovi katerega je poenoteno oblikovanje javnega, odprtega prostora na celotnem območju.

Vsak poseg v prostor mora izboljšati pogoje bivanja ter odpraviti negativne vplive obstoječih ureditev ter delovati preventivno za prihodnje posege. Poleg tega je treba upoštevati pogoje:

- Odmik novih objektov od obstoječih sosednjih mora biti najmanj toliko, da so zagotovljeni higiensko-zdravstveni in požarno-varstveni pogoji.
- Nova stanovanja naj bodo večja, primerno orientirana ter zadostno osončena.
- Novi objekti ne smejo motiti okoliških objektov, izvajanje je etapno, da so uporabniki okoliških površin čim manj moteni.

3.3 LOKALNA AGENDA 21 ZA MESTNO OBČINO VELENJE

V programu so navedeni cilji nadaljnjega izkoriščanja prednosti in podane rešitve morebitnih problemov v mestni občini. Predlagana je strategija sonaravnega in trajnostnega razvoja MOV ter posamezni ukrepi za doseganje omenjenih ciljev po mnenju stroke, predstavnikov javnosti, nevladnih organizacij, udeležencev delavnic ter tematskih srečanj raznih skupin.

Program Lokalne agende je izdelan na osnovi Poročila o stanju okolja (zbir in povzetek dotedanjih aktivnosti na področju varstva okolja v MOV), Nacionalnega programa varstva okolja, Zakona o varstvu okolja, osnutkov občinskih razvojnih programov posameznih področij, državnih in lokalnih predpisov, sodelovanja z zainteresirano javnostjo in sodelovanja s podjetji. Okoljskim so bile dodane tudi gospodarske in socialne vsebine. Vsi omenjeni dokumenti sledijo direktivam Evropske unije ter sledijo evropskim načelom urbanizacije mest.

V LA 21 je opredeljenih v prvem sklopu več pokrajinskih virov, za katere so podane priložnosti, cilji in ukrepi: zrak, voda, tla, rastlinstvo, živalstvo, človek, biotop, odpadki, hrup, radioaktivnost.

To poglavje obsega celovit prikaz stanja okoljskih, gospodarskih in socialnih razmer občine. Navedeno je, da je bila v obdobju intenzivne urbanizacije in industrializacije zakonodaja zelo ohlapna, zato je prišlo do mnogih okoljskih problemov, za katere se danes smatra, da so mnogi deloma že rešeni.

Nas so zanimala področja, ki vplivajo na zeleni sistem mesta oz. ukrepi, ki vanj posegajo.

Hudej N. Varstvo zelenega sistema v prostorskih dokumentih, primer Velenja.

Dipl. delo. Ljubljana, Univ. v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Odd. za krajinsko arhitekturo, 2016

Preglednica 5: Pregled ciljev LA 21 MOV

Področja	Možnosti / problemi	Cilji	Predlagani ukrepi, raziskave	Izvajalec
TLA	uređitev parkovnih površin	več urejenih parkovnih in zelenih površin, namenjenih sprostitvi ter urejena okolica objektov	pripraviti ter izvesti program ureditve zelenih in parkovnih površin	PUP d.d.
RASTLINSTVO	možnost zmerne in mehke rekreacije v gozdu	urejene rekreativne površine (mehka rekreacija) v gozdovih in neposred. bližini mest	izdelati program za izvedbo sonaravne tur. in rekreativne dejavnosti	Zavod za gozdove TD Vinska Gora PD Velenje in Vinska Gora
	zeleno površino v mestu in primestju	čimveč zelenih površin v mestu	pripraviti program ureditve zelenih in parkovnih površin	PUP d.d.
	celovito vzdrževanje mestnih zelenih površin	Zeleno Velenje: vzdrževanje, obnavljanje in širjenje zelenih površin (ozelenitev betonskih naselij)	(skladno z zakoni) pripraviti program ureditve zelenih in parkovnih površin – vzdrževanje drevesnih in grmovnih vrst	PUP d.d.
UREJANJE PROSTORA	nedokončana uređitev okolice jezer	urejena okolica jezer	v občinski prostorski plan vključiti so-naravno načrtovano rabo pojezerskega območja (upoštevati povpraševanje potencialnih uporabnikov površin, ohranjanje naravne in kult. pokrajine..)	MOV – Urad za urejanje prostora
	obvoznica	speljati promet izven mestnega centra	pripraviti načrte in strokovne podlage za prometno razbremenitev centra Velenje in izvesti vse aktivnosti za boljšo povezavo Šaleške d. z avtocestno mrežo RS in s Koroško regijo (do Avstrije)	MOV
PROMET	parkirni prostori	odpraviti pomanjkanje parkirnih mest v centru mesta; ne graditi na račun zelenic; racionalna je le gradnja garažnih hiš v nadstropjih	vzpostavitev javnega potniškega omrežja	MOV
TURIZEM IN REKREACIJA	obnovitev rekreacijskih objektov in površin ter vzdrževanje	uređitev teh objektov in poti; približati rekreacijske površine uporabnikom (namestitve v bližini bivalnega okolja)	pregled stanja in načrt za obnovo tur. rekreacijskih objektov in površin	MOV TRC Jezero
NARAVNA IN KULTURA DEDIŠČINA	zaščita območja »Škalske ugreznine«	dokončna uređitev območja; ohraniti zelene površine in omogočiti razvoj	popis habitatov in inventarizacija naravnega okolja v občini; pripraviti dokumente za razglasitev krajinskih parkov in naravnih kvalitet v občini (upoštevaje okoljske predpise na vseh ravneh); sprejetje strategije varovanja naravnega okolja ustanoviti službo za upravljanje z razglašeni naravnimi spomeniki, parki; ozaveščanje prebivalcev	MOV ZRSVN

3.4 TRAJNOSTNA URBANA STRATEGIJA ZA PAMETNO, PODJETNO IN PRIJAZNO VELENJE 2025

Krovni dokument Trajnostne urbane strategije (TUS) je leta 2008 sprejeta Vizija in strategija, ki načrtuje razvoj MOV do leta 2025 na petih stebrih ali operativnih programih (TUS, 2015: 6):

- OP GOSPODARSTVO (podjetništvo, kmetijstvo in turizem, stanovanjska izgradnja);
- OP PROMET (prometna infrastruktura, javni prevoz, telekomunikacije);
- OP OKOLJE (varstvo okolja, energetika, prostorsko planiranje);
- OP IZOBRAŽEVANJE (predšolska vzgoja, izobraževanje);
- OP KAKOVOST ŽIVLJENJA (kultura, šport, zdravstvena oskrba, varnost bivanja, medsosedski odnosi, sociala).

Kot možnosti gradnje stanovanj so v TUS-u omenjena območja Sela, Stare vasi ter Sončnega griča, kjer prevladuje individualna stanovanjska gradnja, omenjajo se tudi območja za gradnjo in obnovo v zaledju mesta. Skupaj se do leta 2025 predvideva izgradnjo 320 novih stanovanj ter 350 individualnih stanovanjskih hiš na 8 lokacijah, katerih lokacije niso omenjene.

Točka Zeleni sistem navaja zelene površine mesta Sončni park, park pri Gimnaziji, osrednje parkovne površine Titovega trga, Velenjski grad z okolico ter predvideno novo ureditev danes še opuščenega pokopališča Šmartno – Velenje, vodni ter obvodni koridor reke Pake ter obmestne gozdove. Omenjeno je, da je treba varovati zelenice ter igrišča znotraj stanovanjskih sosesk, da se ne zmanjšujejo na račun nekontrolirane izvedbe parkirnih prostorov. Ohranjanje zelenega sistema bo potekalo na strmih, nezazidljivih parcelah v naseljih. Nadaljnje pa je treba zagotavljati zelene površine v takem obsegu, da bo izpolnjena njihova funkcija, za kar je navedeno, da preprečuje zlivanje grajenih površin v monotona poselitvena območja ter daje estetsko vrednost okolju.

Območja turizma so območja Jezerskega, območja bivših skakalnic pod gradom ter hribovita območja na obrobju mesta z izjemo manjših območij znotraj naselij. Kot nova območja za turizem se omenjajo tista, katera odlikuje prisotnost objektov in območij kulturne dediščine in naravnih vrednot, kjer se lahko razvija sprejemljiva oblika turistične ponudbe brez prevelikih tveganj za naravno ravnovesje ter okrnitev kvalitet kulturne krajine.

Gozdna funkcija je predvsem ekološka, socialna in lesno-proizvodna, posebnega pomena so primestni gozdovi, katere se varuje. Večje zaključene kmetijske površine se nahajajo na

obrobju mesta, v zaledju, manjše z naklonom do 20 % (sadovnjaki, travniki, pašniki) pa se pojavljajo razpršeno, do nadmorske višine 700 m.

Za potrebe priprave TUS je bila izvedena tudi anketa med prebivalci. Anketa zajema več sklopov; poleg demografskih vprašanj so bili prisotni tudi sklopi o kvaliteti bivanja, prostorski razvoj, promet, gospodarsko stanje, izobraževanje. Nas je zanimal drugi sklop, vezan na prostorski razvoj. Občani (92 anketiranih) s povprečno oceno ocenjujejo urejenost javnih ter zelenih površin (povprečje 4,3 na možnost odgovorov na 1 do 5). V okviru TUS-a je kot eden izmed strateških ciljev navedeno tudi ohranjanje obsega ter izboljšanje kakovosti javnih in zelenih površin v mestu ter revitalizacija degradiranih površin in objektov.

Točka podjetniško Velenje navaja, da bodo razvijali pogoje ter podporno okolje za razvijanje trajnostnega turizma s poudarkom na turističnem potencialu velenjskih jezer. To območje je prepoznano kot strateška priložnost za trajnostno ureditev ter izkoriščanje turističnega potenciala.

Kot cilja prednostnih naložb sonaravnega okolja se navaja ohranitev obsega in kvalitete zelenih površin. V nadaljevanju je omenjeno, da bi naj 3. razvojna os razbremenila promet v središču mesta, začela bi se uveljavljati hladna prometna politika. Izgradili bi »parkiraj in se odpelji« parkirišča, večina naj bi jih bila v bližini 3. razvojne osi, saj se bo z izgradnjo prometna mreža spremenila in bo največji pritok v mesto potekal z nje.

Točka Velenje za življenje navaja, da je za Velenje značilna visoka kakovost bivanja, zato je treba obsežne in urejene zelene ter druge javne površine ohranjati ter širiti skladno z osnovnimi urbanističnimi koncepti. Načrtovana je urbana prenova, ki se je nekako začela z novo Promenado, ki je meščanom postavila dvoetažno parkirno hišo, amfiteater ob reki Paki, nov most ter nove programe. Poudarjeno je, da se s kvalitetnimi urbanimi prenovami pridobi nove ponudnike ter nove goste ter da se rešuje najbolj pereče vprašanje sodobnih mestnih jeder, in sicer izumiranje programov ter življenja mestnih središč. Kot razlog navajajo selitev dogajanj in storitev na obrobja mest v nakupovalna središča. Izziv za naslednjo urbano prenovu predstavlja podaljšanje promenade mimo Gimnazije, nadgradnja tržnice, Titov trg ... Izvajanje pa se bo nadaljevalo z motivi ohranjanja arhitekturne in naravne dediščine Velenja ter z izboljšanjem dostopnosti prostora in programov za vse skupine prebivalcev, posebni poudarek bo na ranljivih skupinah prebivalstva.

4 VREDNOTENJE Z VIDIKA OHRANJANJA ZELENEGA SISTEMA

4.1 URBANISTIČNI NAČRT MESTA VELENJE

Velenje ima omejen prostorski razvoj, saj leži na vzhodnem delu Šaleške doline, zato je iz severne, vzhodne in južne strani obdano s hribovjem oz. robom doline, na zahodu pa je zaradi ugreznin jezersko območje. Iz omenjenega je razvidno, da se zaradi prostorskih omejitev mesto ne more širiti drugam, kakor da se zgoščuje obstoječa pozidava. Kakor omenjajo podatki (Strokovne ..., 2015: 5), ima samo mesto Velenje okoli 25.500 prebivalcev, občina pa slabih 33.000, zato je realno planiranje za zapolnitev mest navedena številka načrta. Omejitve priseljevanja v grobem pomenijo tudi to, da se znotraj mesta ne bo dozidavalo v nedogled, tako da v končni fazi to tudi pomeni ohranitev zelenih površin v mestu v večjem obsegu.

Posredno nas je zanimalo, kako to sovпада z brezposelnostjo v mestu, podatek, ki v UN ni bil naveden. Iz časnika Naš Čas (Brezposelnost ..., 2016) je razvidno, da se je brezposelnost glede na 2015 znižala (znaša 9,1 odstotka) ter da je manj brezposelnih med osebami, mlajšimi od 30 let ter tistimi, ki imajo do pete stopnje izobrazbe. Ob povečanju prebivalcev za 3.000 oseb ostaja vprašanje, kako je mesto pripravljeno hkrati zagotoviti tudi dovolj ustreznih delovnih mest. Glede na to, da je mesto eno izmed močnejših gospodarskih mest v Sloveniji (samo podjetje Gorenje, Premogovnik ter TEŠ v bližini ponujajo ogromno delovnih mest), je po drugi strani zanimivo, da mesto vseeno nima nižje stopnje brezposelnosti.

V UN smo zasledili veliko točk, kjer je posebej poudarjeno, da se planira stanovanjska gradnja kot zapolnitev in prenovo v okviru obstoječih območij. Glede na to, da trend priseljevanja upada ter se potreba po stanovanjih posledično tudi zmanjšuje, je našteti območij predvidene gradnje zelo veliko. Ena izmed bolj izstopajočih točk načrtovanega novega območja za gradnjo je umestitev novega območja za poselitev na sadovnjak ob zadnjem delu Celjske ceste, pred Rdečo dvorano. To območje je že od nekdaj intenzivni sadovnjak, a je v UN namenska raba območja S, stanovanjske površine. Na tem območju naj bi se zgradila individualna stanovanjska gradnja, saj je območje idealno zaradi dostopnosti do centra mesta, bližine urejene infrastrukture.

Območje sadovnjaka leži v vstopnem delu mesta iz Celjske smeri, za katerega je v UN Velenje navedeno, da je to območje prepovedi nadaljnje gradnje ter prepovedana širitev naselja. Poleg tega je tudi območje Trebuše, katero se nahaja še pred omenjenim sadovnjakom v smeri Celja, v celoti pozidano. Poraja se vprašanje, ali je sploh smiselno

območje umestiti pod prepoved nadaljnje gradnje, če pa je le to pozidano v celoti in je kakršnakoli nova gradnja onemogočena.

Dejstvo je, da so najbolj prometno vpadnico v mesto iz smeri Celja že tako ali tako zelo pozidali in s tem krajinsko sliko močno degradirali. Prej je bil ta pogled začetni pozdrav mesta, najprej si videl grad, ki je definitivno ena močnejših in pomembnejših točk v mestu. Danes pogled nanj omejuje nakupovalni center Trebuša, novo krožišče s simbolom Rudnika, dve megalomanski novogradnji, kateri degradirata krajinsko sliko.

Slika 36: Pogled na krožišče v nasprotni smeri, z nakupovalnim centrom Trebuša v ozadju.

Slika 37: Prej si ob vstopu v mesto videl grad, danes nakupovalni center Trebuša.

Slika 38: Pogled na grad je viden edino iz zadnje strani objekta, kjer je dovoz do parkirišč nakupovalnega centra.

Slika 39: Panoramski pogled v smeri Celjske ceste, na zadnjem travniku je danes nakupovalni center.

V UN je kasneje omenjeno (Linijski pojavi), da spada Celjska cesta v smeri proti centru pod območje neprekinjene varovane vedute, zato je pogled treba varovati in v vidnem polju ni možno saditi drevnine, ki bi zatirala pogled proti gradu. Dejstvo ostaja, da se že danes ne vidi gradu zaradi nakupovalnega centra Trebuša, zgrajenega leta 2009. Ta mestna vpadnica je ravno ena izmed bolj vizualno degradiranih območij mesta, krajinska slika je popolnoma uničena. Poleg obstoječe bencinske črpalke in policijske postaje, ki sta postavljeni naprej skoraj v območju pod gradom, se je prav tako zgradil pohištveni nakupovalni center Mömax, ki je zaradi pisane fasade v rumeno sivo zelenih odtenkih prva stvar, katero se zagleda, ko se odpre pogled na mesto.

Slika 40: Pogled levo, na zaenkrat še intenzivni sadovnjak, območje predvideno za stanovanjsko gradnjo.

Slika 41: Pogled na grad, tokrat omejen s pohištvenim nakupovalnim centrom Mömax.

Tudi pod točko izrazita prepoved nadaljnje gradnje je omenjeno območje NC Trebuša, kakor tudi območje na zahodnem delu industrijske cone Gorenje. V tej točki nikjer ni omenjeno, da bo na tem območju potekala 3. razvojna os, temveč le, da je prepovedana širitev naselja. Glede na to, da bo na tem območju cesta, je po drugi strani trditev smiselna.

Slika 42: Pogled iz sadovnjaka južno proti gradu, levo viden pohištven nakupovalni center Mömax. Območje je predvideno za stanovanjsko gradnjo.

V mestu je že danes izjemno velik delež območij centralnih dejavnosti (CU), v celotnem območju delež slednjih obsega 9,8 % površin. Treba je poudariti, da velja ta procent za celotno območje UN, tako da gledano iz te perspektive, to niti ni tako velik, če pa povzamemo dejstvo, da je praktično celotni center mesta klasificiran kot enotno območje namenske rabe CU, pa je ta delež v samem mestu ogromen. Ostala območja Velenja pa spadajo pod oznako S, stanovanjske površine. Zaskrbljujoče je dejstvo, da ima mesto poleg nekaj omenjenih zelenih površin (v UN jih je omenjenih pet – grad z okolico ob vstopu v mesto, otroško igrišče na južnem robu mesta, severno od njega v bližini Vila Herberstein, opuščeno pokopališče na severnem delu mesta ob cerkvi Šmartno ter Sončni park na severovzhodnem delu mesta) so znotraj urbanistične meje vsa ostala območja z oznako CU ali S (stanovanjska območja) na območju poselitve. Na zahodnem robu mesta se nahaja ŠRC Jezero, katero pripomore k odstotku, da znaša delež zelenih površin v mestu 13,8 %. Če pogledamo osrednji del mesta, pa je odstotek zelenih površin znatno nižji.

Deloma lahko takšno razporeditev rabe ter dejavnosti v prostoru povežemo z izhodiščem prvotnega tlorisa arh. Trenza, ki je slonel na coningu. Ravno zaradi tega so določena območja v mestu mešane rabe ali pa grupirana na območje, kar dejansko coning tudi pomeni. A vendarle bi se dalo namensko rabo prostora opredeliti drugače, da bi se hkrati tudi dejansko ščitil osnovni koncept mesta v parku, ne pa da karta namenske rabe onemogoča zgoščevanje poselitven na kateremkoli območju mesta.

V UN je omenjeno tudi, da je Titov trg manjše grajeno okolje, potrebno varstva. Tudi to območje ima namensko rabo centralnih dejavnosti, kar v praksi pomeni, da območje ni zaščiteno pred pozidavo. Kar se je izkazalo v Odloku za centralne predele mesta, je načrtovana graditev kulturnega objekta, a o tem pozneje. Namenska raba prostora dovoljuje, da se v samem mestu pozida vsak travnik ali zelenico oziroma odprto površino v celoti. Samo območje mesta Velenja dovoljuje pozidavo povsod, razen prej omenjenih območij ni zaščiten pred njo niti Titov trg, za katerega je navedeno varstvo.

Velikokrat smo opazili, da se poudarja primanjkljaj parkirišč, tako da se spodbuja gradnja novih; kljub temu se omenja, da je potrebno parkirišča umestiti v kletne etaže objektov ali v garažne hiše. Načrtuje se postavitev parkirnih hiš v centralnih predelih mesta, vendar bi bilo veliko bolj smiselno postaviti parkirne hiše na obrobju mesta, kakor je tudi nova načrtovalska praksa. Tako bi se zmanjšalo onesnaževanje v mestu, hrup, bilo bi manj prometnih zastojev.

4.2 ODLOK O UREDITVENEM NAČRTU ZA CENTRALNE PREDELE MESTA VELENJE

Ena izmed prvih točk odloka je prav tako kakor v UN, poudarek na identiteti modernega mesta, katero je s svojo idejo zasnoval arhitekt J. Trenz leta 1957. V nadaljnjem odloku je bilo veliko točk, ki so izpodbijala to dejstvo.

Ugotovili smo več odstopanj od navedene trditve, saj je v centralnem delu mesta predvidenih veliko zgoščevanj obstoječih območij ter zgraditve parkirišč. Starejše besedilo je navajalo, da v območjih urejanja z oznako C razen izjemoma gradnja ni dopustna, a so ga naknadno spremenili, tako da je po novejši verziji dopusten razvoj dejavnosti, za katere smatramo, da v območjih urejanja ne poslabšujejo pogojev bivanja. Dodana je omejitev, da je najvišja gostota prebivalcev omejena na največ 150 prebivalcev/ha (Odlok ..., 1997: 5).

Že v prvi skupini novogradenj v območju C4/3 je izjemno moteč podatek, da se načrtuje nov objekt kulturne in upravne funkcije na območju Titovega spomenika. Za zbiranje sredstev za nov spomenik v čast Maršalu so celo delavci Gorenja prostovoljno odstopili enodnevni zaslužek (Trampuš, 2003), v času festivala Kunigunda so ga celo preoblekli, ljudje mu še danes puščajo rože ob praznikih ... Titov spomenik velja med Velenjčani za simbol mesta, ponosni so nanj in to, da bi ga predstavili na majhno zelenico ob občini ter pozidali glavno zelenico v osrčju mesta, je nesprejemljivo.

Slika 43: Titov spomenik na Titovem trgu, centru mesta Velenje. Ob morebitni novogradnji bi se kip prestavilo na travnik na nasprotno desni strani trga, v kot med mestno občino ter pravokotni blok ob njej (Trampuš J, 2003)

Slika 44: Postavitev Titovega spomenika (arhiv MO Velenje, 1977)

S takšno potezo, s posegom v glavni trg mesta in glavno odprto površino v njem lahko takoj ovržemo trditev, da morajo biti vsi posegi v prostor slediti Trenzovem načrtu. Zlasti močno tudi bode v oči pozidava znotraj petorčkov v območju S4/12 in S4/14. Gre za območje petorčkov, stanovanjskih krajin, bi lahko rekli, saj so bili objekti zasnovani s posebnim namenom rudarjem zagotoviti čim več sonca. Petorčki so bili prvi objekti, ki so Velenje odmaknili od industrijskega mesta ter po želji župana, ki je želel, da rudarji, ki pol dneva preživijo v temi pod zemljo, preživijo preostanek dneva na soncu in med zelenjem. Petorčki ležijo na južni ekspoziciji, rahlem pobočju, z velikim odklikom med objekti, okolica je bujno zasajena z drevesi in grmovnicami. Danes bi takšni gradnji lahko rekli vila bloki z izjemno kvaliteto bivanja. V bližini je vsa potrebna infrastruktura, odmaknjeni so od glavne ceste. Tako pa so vmes umestili moderne objekte s pripadajočimi garažnimi hišami, katere vizualno degradirajo prostor. Prav tako se je enako pozidalo drugo območje petorčkov, južno od prej omenjenih, preostalo, kar je ostalo od njih. V največji travnik na celotnem območju bi vrinili kar dva objekta z možnostjo podzemnih garaž.

Poleg tega je v Odloku navedeno, da je treba ščititi ves gozd znotraj meje UN, a je vseeno padla odločitev, da se odstrani del gozda s posebnim namenom na parceli 1962/1 k. o. Velenje, v isti enoti urejanja S4/12 in se zgradi 8 enodružinskih hiš. Zdi se, da bo najbolj pozidano območje mesta eno izmed tistih, ki je bilo v preteklosti ravno cenjeno zaradi svojih kvalit. S tem, da je dopuščen tlorisni gabarit tudi v obliki črke L, pa je v totalnem nasprotju s kvadratnimi ali podolgovatimi tlorisi objektov v mestu.

Točka, ki je vsaj malo vzpodbudna, je urejanje in varstvo visoke vegetacije, tako da smo dobili vsaj malo občutka, kakor da je vsaj nekomu malo mar za kvaliteto zelenega sistema. Navedba, da je sečnja drevesa dopustna v skrajnem primeru, ko odpove katero koli sodobno reševanje drevesa, je vzpodbudno. Za zelene površine v Odloku razen nekaj splošnih določil ni napisanega nič oprijemljivega, kar bi nakazovalo, da gre za površine, ki jih je vredno ohranjati in ki imajo kakršen koli pomen v prostoru.

Navedbi točke Merila in pogoji za oblikovanje celo navaja trditev, ki jo odlok kasneje sam ovrže, in sicer da je treba načrtovati stanovanja z zadostnim osončenjem ter primerno lego prostorov. A vendar so točno takšno območje, ki je slovelo ravno zaradi lege in osončenosti zazidali in to še na sredino območja, da bo vpliv sence objekta s tremi nadstropji še bolj negativen. Tej navedbi sledi, da je potrebno, da se nove ureditve podrejujejo vegetaciji in ne obratno. Ob branju Odloka se dobi občutek, kakor da sta ga pisali najmanj dve osebi s popolnoma različnim stališčem; nekdo je bil uravnan v čim večji profit, nekdo drug pa bi rad ohranil zelene površine, a ker ima zvezane roke, je primoran ustvariti navedbe brez teže, ki se ob branju odloka uvidijo za neresnične.

4.3 LOKALNA AGENDA 21 ZA MESTNO OBČINO VELENJE

Maja 2012 je ERICo Velenje, inštitut za ekološke raziskave, objavil II. poročilo o uresničevanju lokalne agende 21 v mestni občini Velenje. Podjetje je prvič preverilo uresničevanje zastavljenih ciljev in predlaganih ukrepov leta 2008, v letu 2012 pa so jih preverili drugič ter izdelali nov programski predlog za obdobje 2012–2016.

Poročilo navaja, da so že ob prvem pregledu opazili visoko stopnjo izpolnjenosti ciljev, predvsem zmanjševanje emisij v industriji, dograjeno centralno čistilno napravo ter izdelano prometno študijo; gospodarsko gledano je bilo ohranjeno število delovnih mest, velik napredek je bil tudi na področju izobraževanja, kulture in športa. Mi smo v preglednici povzeli ukrepe, kateri za prej izpostavljena področja navajajo, na kakšen način ter v kolikšni meri so bili predlagani ukrepi izpolnjeni. LA 21 je v osnovi bolj ekološko-gospodarsko-sociološka študija okolja. Bilo je za pričakovati, da v njej ne bo ravno veliko usmeritev glede zelenega sistema in nismo se motili. Program vsebuje stanje, cilje in ukrepe za okoljske, gospodarske in socialne vire v mestu. Glavni cilj je večkrat poudarjen, in sicer je to sonaravni in trajnostni razvoj.

Tudi v dolgoročnih usmeritvah agende je razvidno, da je poudarek na ohranjanju identitete urbanistično arhitekturne zasnove mesta kot mesta moderne, a to trditev smo že ovrgli v prejšnjih poglavjih. Glavno sporočilo LA 21 je, da je treba ščititi naravne vire tudi za zanamce, glavni pristop posegov v okolje je varovalni pristop ter izjemno pomembno je ozaveščanje, izobraževanje, vključevanje javnosti, da se izobrazijo o načelih trajnostnega razvoja in ga prakticira v vsakdanjem življenju.

V vsem navedenem se LA 21 bolj usmerja v turistično promocijo mest in tudi želi gozd vključevati v vsakdan, ga približati ljudem z mehko rekreacijo, npr. s tekom po gozdu, katera ne vpliva na okolje. Tudi pod urejanjem prostora je navedeno, da bi bilo treba bolje izkoristiti območja jezer za rekreacijo in razpoznavnost mesta. Na več mestih je zabeleženo, da bi bilo treba urediti parkovne površine mesta ter pripraviti in izvesti program ureditve zelenih površin.

Hudej N. Varstvo zelenega sistema v prostorskih dokumentih, primer Velenja.

Dipl. delo. Ljubljana, Univ. v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Odd. za krajinsko arhitekturo, 2016

Preglednica 6: Aktualno stanje LA 21 MOV

Področja	Možnosti / problemi	Cilji	Stanje
TLA	ureditev parkovnih površin	več urejenih parkovnih in zelenih površin, namenjenih sprostitvi ter urejena okolica objektov	PUP nima posebnega programa ureditve zelenih in parkovnih površin. Njihovo delo poteka v skladu s koncesijsko pogodbo z MOV. Od 2004 se je stanje močno izboljšalo. 2011: Novi koncesionar Andrejc d.o.o.
RASTLINSTVO	možnost zmerne in mehke rekreacije v gozdu	urejene rekreativne površine (mehka rekreacija) v gozdovih in neposred. bližini mest	Ni navedeno v tabeli
	zelene površine v mestu in primestju	čimveč zelenih površin v mestu	Urejanje zelenih površin v večji meri urejeno v okviru Odloka o predmetu in pogojih za dodelitev koncesije za opravljanje, urejanje in čiščenje javnih površin v MOV
BIOTOP	celovito vzdrževanje mestnih zelenih površin	Zeleno Velenje: vzdrževanje, obnavljanje in širjenje zelenih površin (ozelenitev betonskih naselij)	Ni navedeno v tabeli
UREJANJE PROSTORA	nedokončana ureditev okolice jezer	urejena okolica jezer	2011: Odločitev o izdelavi Občinskega prostorskega načrta (začetek 2012). Usmeritve za razvoj, varstveni ukrepi v pojezerju določeni v študiji Šaleška jezera.
PROMET	parkirni prostori	odpraviti pomanjkanje parkirnih mest v centru mesta; ne graditi na račun zelenic; racionalna je le gradnja garažnih hiš v nadstropjih	2011: Stalni nadzor parkiranja MIRVO, Parkirišče ob krožišču pri Komunalnem podjetju, makadamsko parkirišče ob KP. Projekt lokalca – brezplačen v MOV, 6 prog. Zgrajena nova avtobusna postaja, ki obratuje, nad njo garažna hiša, garažna hiša pod Mercatorjem.
TURIZEM IN REKREACIJA	obnovitev rekreacijskih objektov in površin ter vzdrževanje	ureditev teh objektov in poti; približati rekreacijske površine uporabnikom (namestitev v bližini bivalnega okolja)	Obnovljena sta Rdeča dvorana in bazen. Načrtovana je selitev igrišča pod bazenom na površine med šolama Gustav Šilih in Anton Aškerc. TRC Jezero nudi igrišča ob restavraciji Jezero. 2011: Na velenjskem rekreacijskem območju ob jezerih PV postavil 100 klopi, stalno vzdrževanje, trim steza pri Škalskem jezeru, čolnarna za pedaline. Pomembna pridobitev je Mladinski hotel v Velenju.
NARAVNA IN KULTURA DEDIŠČINA	zaščita območja »Škalske ugreznine«	dokončna ureditev območja; ohraniti zelene površine in omogočiti razvoj	ZRSVN je izdelal inventarizacijo naravne dediščine. Območje Škalskih ugreznin evidentirano kot naravna vrednota, razglasitev predvidena v 2009. Strategija varovanja nar. okolja je del OPVO, ki je v fazi priprave. Služba še ni ustanovljena. Ozaveščanje občanov poteka vseskozi preko različnih programov MOV, ERICo

4.4 TRAJNOSTNA URBANA STRATEGIJA ZA PAMETNO, PODJETNO IN PRIJAZNO VELENJE 2025

Podobno kakor LA 21, je tudi TUS zasnovan na stebrih, iz katerih izhaja celotni potek dokumenta: gospodarstvo, promet, okolje, izobraževanje, kakovost življenja.

Eden izmed strateških dokumentov, ki je bil podlaga za sooblikovanje TUS-a, je tudi LA 21, ter OPN, ki je v procesu izdelave. Nekaj točk nam je bilo znanih iz UN-ja in ker je UN strokovna podlaga za OPN, je bilo predvidevanje upravičeno. Tudi v tem dokumentu je razvidno, da se bo Velenje razvijalo na principu zgoščevanja poselitve na že obstoječih območjih s poudarkom na kakovosti življenja in trajnostnem razvoju.

V tem dokumentu kot možnost širitve naselja ni omenjeno območje sadovnjaka pri vstopu v mesto iz Celjske smeri, a dejansko vsa predvidena območja za gradnjo niso točno določena, omenjena so območja Sela, Stare vasi ter Sončnega griča.

V smislu varovanja zelenega sistema je v TUS-u dosti bolj smotrno opredeljeno in dejansko napisano nekaj spodbudnega, in sicer omemba P+R sistema, kar opušča idejo izgradnje parkirnih hiš v centralnih predelih mesta (navedeno v Odloku), ter potreba po ohranjanju zelenih površin znotraj mesta, da lahko opravljajo svojo funkcijo, da razmejujejo grajeno okolje in povečujejo njegovo estetsko vrednost.

Glede na izboljšanje ponudbe rekreacijskih površin v okolici jezer, je ponovljeno vse iz LA 21, tako da razen zgoraj omenjenih navedb nismo zasledili ničesar, kar bi nam povedalo kaj novega.

Nam pa je bilo zanimivo, da smo prvič zasledili negativni komentar glede pozidanosti trgovskih centrov, in sicer da je treba oživeti center mesta zaradi selitve dogajanj na obrobje mest, v nakupovalna središča.

5 ANKETA O MESTU VELENJE

Po analizi zelenih površin smo želeli tudi preveriti subjektivno zaznavanje prostora oziroma zaznavno analizo prebivalcev mesta. Zanimalo nas je, v koliki meri so prebivalci zadovoljni z odprtim prostorom mesta, urejenostjo stanovanjskih krajin, dostopnostjo ter njihovo opremljenostjo, koliko časa jim namenjajo, kaj jih moti, prosili smo jih za njihove komentarje.

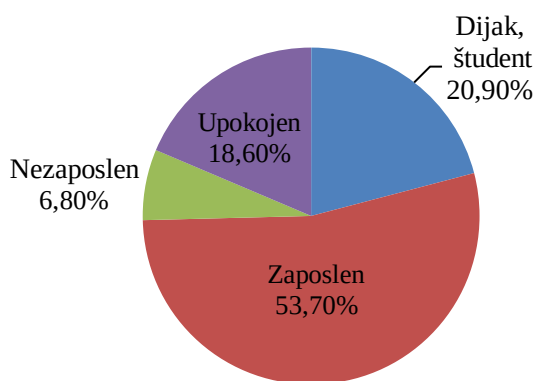
Anketo smo naredili v spletni aplikaciji Enklikanketa (<https://www.1ka.si/>) ter jo posredovali/objavili na Facebooku. Družinskim članom sem jo poslala tudi preko elektronske pošte.

5.1 REZULTATI

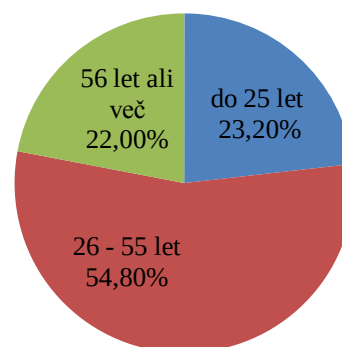
V anketi je bilo vključenih 215 anketirancev, od tega jih je 177 rešilo anketo v celoti. V rezultatih so bili upoštevane samo ankete, ki so bile rešene v celoti.

67,8 % oseb je bilo ženskega spola, 32,2 % pa moškega. Od skupno 177 anketiranih je bilo 23,2 % oseb starih do 25 let, 54,8 % oseb je bilo starih med 26 in 55 let. Najstarejših, starih nad 56 let, pa je bilo 22 %.

53,7 % anketiranih je zaposlenih, z 20,9 % sledijo dijaki ali študenti, 18,6 % je upokojencev ter 6,8 % nezaposlenih.

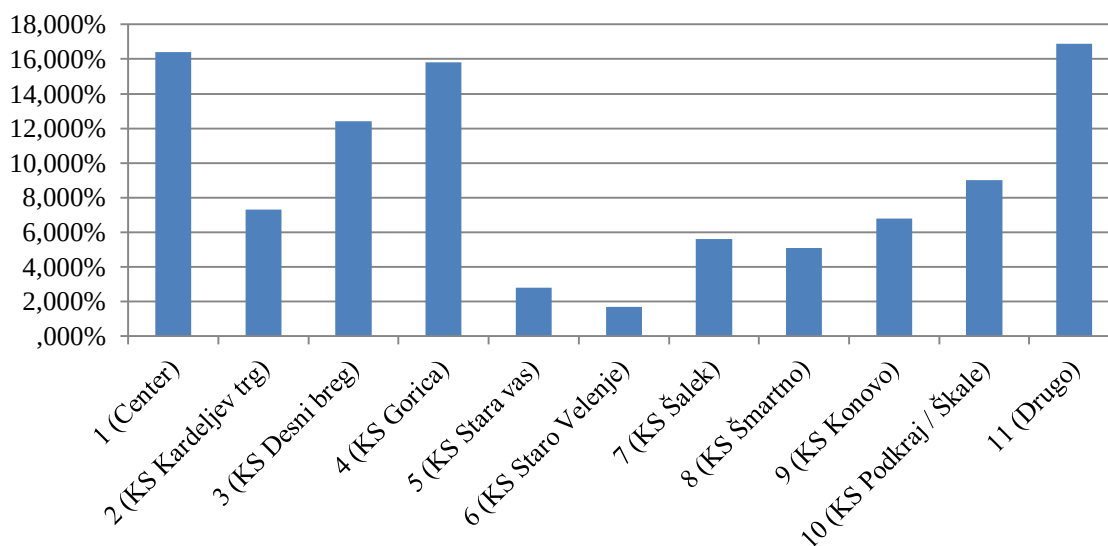
Slika 45: Prikaz anketirancev po statusu

Slika 46: Prikaz anketirancev po starosti

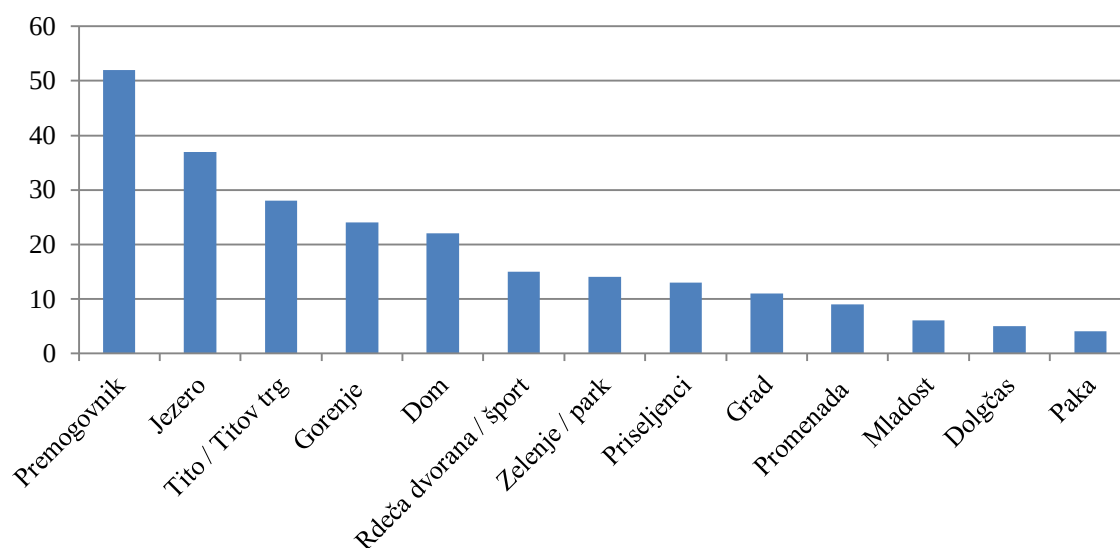
29 anketirancev, kar predstavlja 16,4 % sodelujočih v anketi, živi v centru mesta, 28 jih živi v Krajevni skupnosti (v nadaljevanju KS) Gorica (15,8 %), 22 ali 12,4 % anketirancev jih biva v KS Desni breg, 1 anketiranec (7,3 %) živi v KS Kardeljev trg, 10 ali 5,6 % v KS

Šalek, 16 ali 9,0 % anketirancev jih živi v KS Podkraj/Škale, 12 ali 6,8 % jih stanuje v KS Konovo, 9 ali 5,1 % jih je iz KS Šmartnega, 3 ali 1,7 % iz KS Staro Velenje in 5 ali 2,8 % anketirancev iz KS Stara vas. 30 anketirancev, kar predstavlja 16,9 %, je obkrožilo opcijo drugo, kar pomeni, da so iz okolice Velenja.

Slika 47: Območje bivanja anketirancev

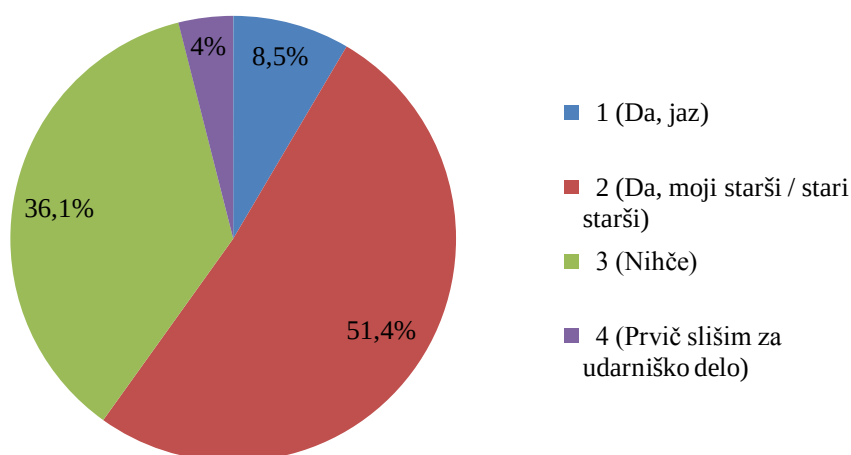
Na vprašanje, kaj sta prvi asociaciji na besedo Velenje, je od skupaj 177 anketirancev kar 52 anketiranih odgovorilo, da najprej pomislijo na premogovnik ali knape. 37 jih ob omembi Velenja pomisli na jezero, 28 na Tita, 24 na Gorenje, 22 na dom, 16 pa na urejenost. 15 jih pomisli na Rdečo dvorano ali šport, 14 jih pomisli na besedno zvezo »moje mesto« in prav tako 14 na zelenje ali park. 13 jih je omenilo priseljence, samo 11 pa Velenjski grad. 9 jih je omenilo promenado, 7 pomisli na mlado mesto, 6 občanov pa Velenje povezuje z restavracijo hitre prehrane Mladost. Dolgočasno se zdi 5, na reko Pako pomislijo 4, ostali odgovori pa so bili zastopani v 2 ali 1 odgovoru.

Slika 48: Najpogostejši asociaciji ob besedi »Velenje«

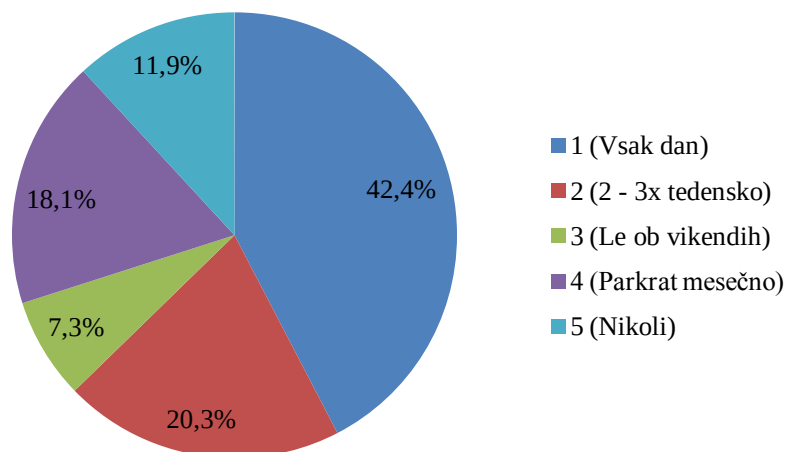
V Velenju od rojstva biva 75,1 % anketirancev (133 oseb), priseljenih je 21,5 % (38 oseb) in 3,4 % (6 oseb) so bili vseljeni po ustanovitvi mesta leta 1959.

V udarniških akcijah je sodelovalo 15 anketiranih ali 8,5 %, kar 91 ali 51,4 % anketiranih navaja, da so v njih sodelovali njihovi starši ali stari starši. Nihče iz družine ni v udarniških akcijah sodeloval v 64 primerih (36,1 %), kar 4 % ali 7 anketiranih pa prvič slišijo za udarniško delo.

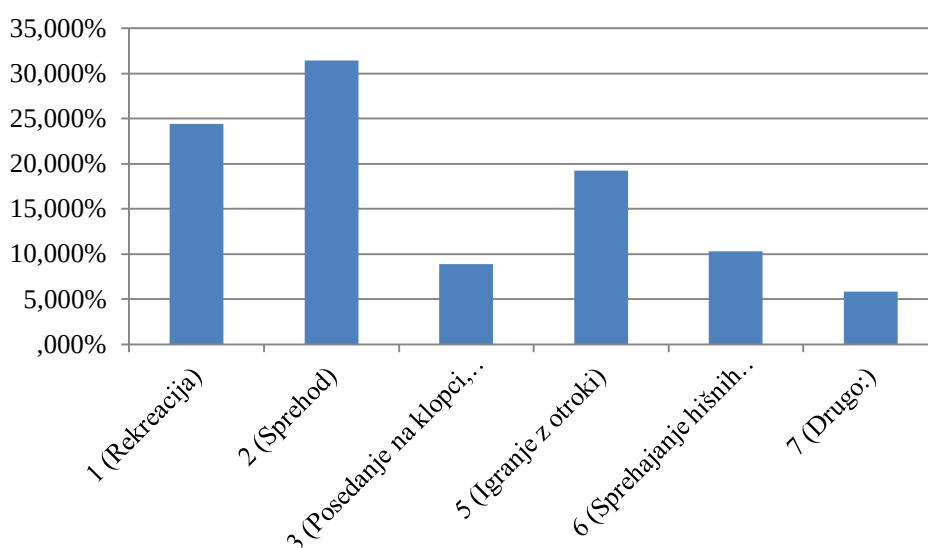
Slika 49: Sodelovanje v udarniških akcijah

Zelene površine v bližnji okolici prebivališča vsak dan uporablja 42,4 % anketiranih, 18,1 % jih uporablja nekajkrat mesečno, 20,3 % jih uporablja 2- do 3-krat tedensko, 7,3 % pa le ob vikendih. 11,9 % ali 21 anketiranih jih ne uporablja nikoli.

Slika 50: Kako pogosto uporabljate zelene površine v BLIŽNJI OKOLICI stanovanja?

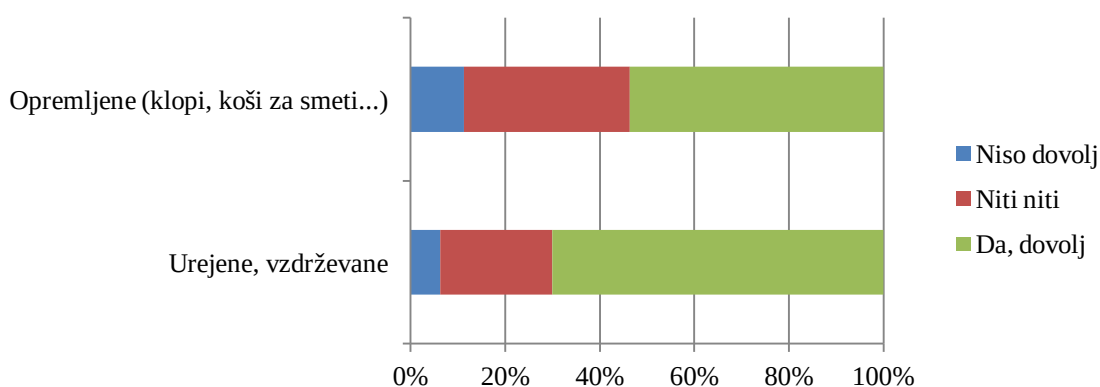
Večinski namen uporabe bližnjih zelenih površin je rekreacija, s katero se ukvarja kar 38 anketiranih, kar predstavlja 24,4 %. Na sprehod se jih odpravi 49 ali 31,4 %, 19,2 % (ali 30) anketiranih pa jih uporablja za igro z otroki. 16 ali 10,3 % anketiranih po njih sprehaja hišne ljubljence, 14 pa jih poseda na klopih ter uživa v naravi (8,9 %). 9 (ali 5,8 %) oseb je označilo drugo; vrtnarjenje, delo.

Slika 51: Namen uporabe zelenih površin v BLIŽNJI OKOLICI stanovanja

21 anketiranih, ki zelenih površin v bližnji okolici svojega prebivališča ne uporablja nikoli, je kot razlog v 14 primerih (66,7 %) navedlo, da hodijo v naravo drugam na bolj oddaljena območja, 7 (3,3 %) se je odločilo za opcijo drugo (med temi sta 2 povedala, da zaradi pomanjkanja prostega časa, 1 živi v hiši in ima svoje zelene površine, 1 ni iz mesta, ampak iz okolice mesta, ostali 3 pa se niso odločili za dodatno pojasnilo).

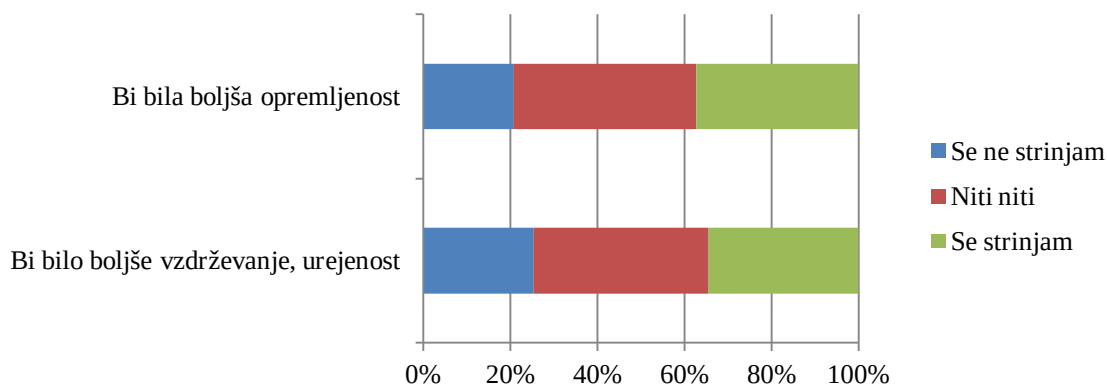
124 anketiranim, kar znaša 70,1 %, se zelene površine zdijo dovolj urejene in vzdrževane. 11 jih meni, da temu ni tako (6,2 %), 42 anketiranih (23,7 %) pa je neopredeljenih. 95 ali 53,7 % anketiranim se zelene površine v mestu zdijo dovolj opremljene, da niso dovolj opremljene, pa meni 20 ali 11,3 %, neopredeljenih pa je v tem primeru 62 anketiranih oz. 35,0 %.

Slika 52: Zadovoljnost glede urejenosti in opreme bližnjih zelenih površin

Na vprašanje, če bi jih bolj uporabljali v primeru boljše vzdrževanosti, so pritrdilno odgovorili v 61 primerih (34,15 %), s to trditvijo pa se ne strinja 45 anketiranih ali 25,4 %. Večina, kar 74 ali 40,1 % anketiranih je bilo neopredeljenih.

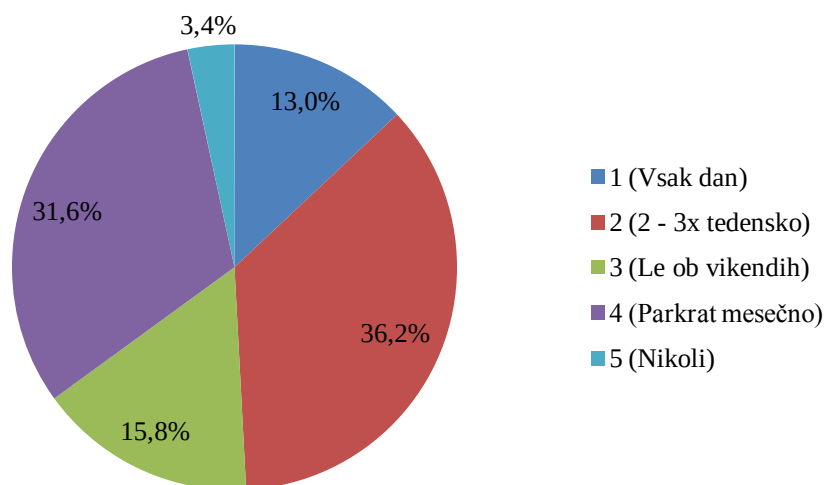
V primeru boljše opremljenosti zelenih površin bi jih bolj uporabljalo 66 ali 37,3 %, nič več pa jih ne bi obiskovalo 20,9 % ali 37 anketiranih. Tudi tukaj je bil največji delež neopredeljenih – 74 anketiranih ali 41,8 %.

Slika 53: Povečanje uporabe ob izboljšanju bližnjih zelenih površin

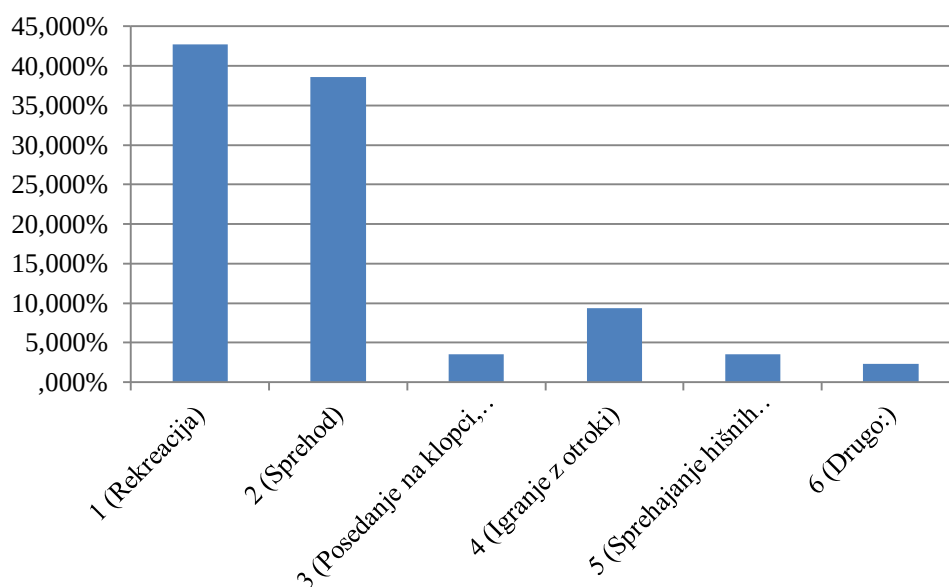
Anketirance sem prosila za komentarje, če imajo predlog za izboljšavo. Od 99 komentarjev jih 14 meni, da izboljšave niso potrebne, 12 jih želi pasje igrišče, saj jih motijo pasji iztrebki po okolici, 8 anketiranih jih želi več dreves po mestu, prav tako 8 pogreša več košev za smeti, 5 pogreša več prostorov za druženje mladih, 5 se zdi premalo klopi, 5 bi se rado počutilo bolj varno, prav tako jih 5 pogreša bolj čisto okolje, 5 anketiranih si želi več zelenih površin, drugih 5 pa moti, da se pozidava najlepši deli mesta. 4 si želijo več otroških igral, po 3 pa si želijo letni bazen, več rož v mestu, prenehanje intenzivne sečnje dreves, zadnje 3 pa moti izgled nove promenade. Preostali občani so v komentarjih navedli, da bi imeli več kolesarskih stez, označb in opisov v mestu, športnih površin, površine za poležavanje in piknike, trim stezo, več površin namenjenih za druženje starejših občanov. Želijo si knjižnico na prostem, več vsebin, manj modrih con, javno stranišče ter senzorični park.

Proste površine, ki NISO v bližini stanovanja, dnevno uporablja 23 anketirancev (13,0 %), 64 ali 36,2 % jih uporablja nekajkrat tedensko, vikend uporabnikov je 28 ali 15,8 %, 56 pa jih obiskuje nekaj krat mesečno oz. 31,6 %. Nikoli jih ne uporablja 6, kar znaša 3,4 %.

Slika 54: Uporaba bolj oddaljenih zelenih površin mesta

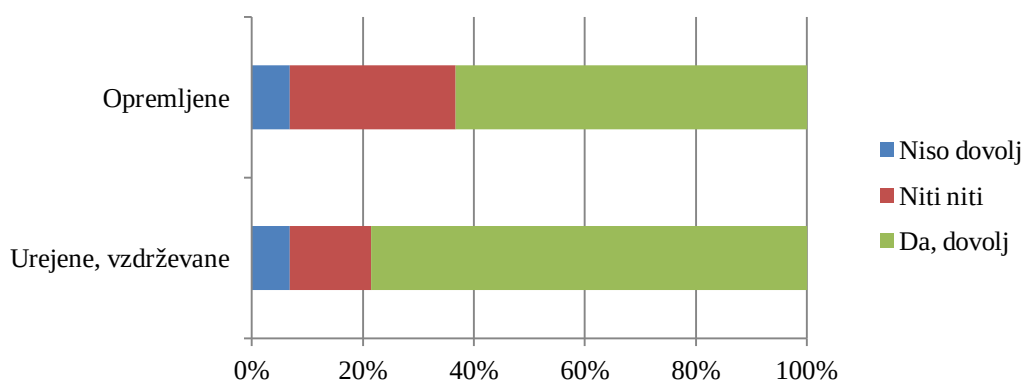
Od uporabnikov jih 73 ali 42,7 % zelene površine uporablja za rekreacijo, za sprehod jih 66 ali 38,6 %, za posedanje na klopci in uživanje v naravi jih uporablja 6 anketiranih (3,5 %), 16 ali 9,4 % jih uporablja za igranje z otroki, 6 ali 3,5 % po njih sprehajajo hišne ljubljence, 4 ali 2,3 % pa so se odločili za opcijo drugo.

Slika 55: Namen uporabe zelenih površin, katere niso v okolici prebivališča

Večjih prostih površin, ki niso v bližini prebivališč, nikoli ne uporablja 6 anketiranih, kar znaša 3,4 %. Ne uporabljajo jih, ker raje obiskujejo druga, bolj oddaljena območja oziroma so jim preveč oddaljene ali imajo nezanimiv program.

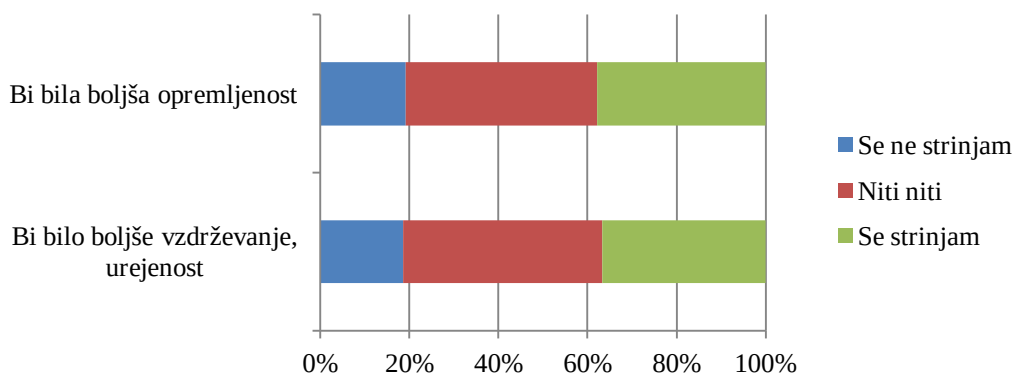
Oddaljene zelene površine se veliki večini ali 139 (78,5 %) anketirancem zdijo dovolj urejene in vzdrževane, s to trditvijo pa se ne strinja 6,8 % ali 12 anketirancev. 26 oziroma 14,7 % pa jih je bilo pri tem vprašanju neopredeljenih.

Slika 56: Zadovoljnost glede urejenosti in opreme oddaljenih zelenih površin

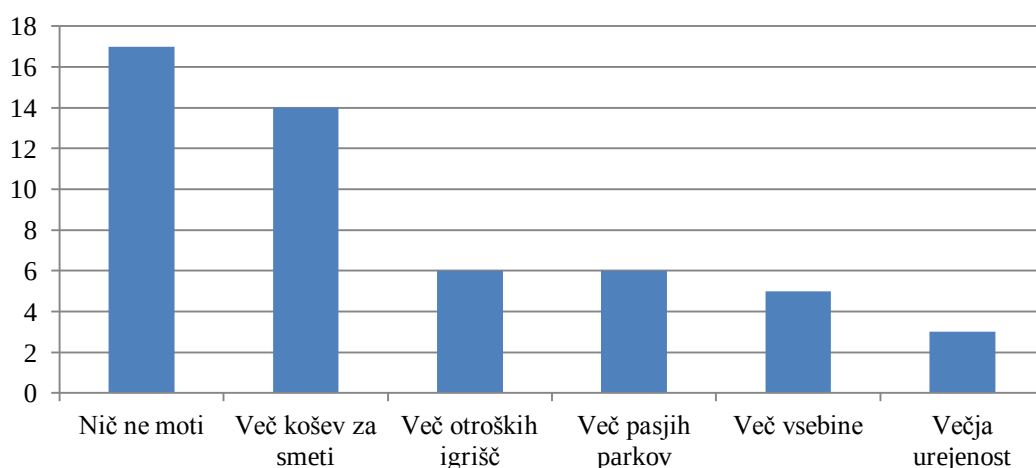
65 anketiranih ali 36,7 % bi oddaljene zelene površine bolj uporabljalo, če bi bile bolj vzdrževane in urejene, 44,6 % se ni opredelilo, kar je 79 anketiranih, 33 ali 18,6 % pa jih ne bi uporabljali bolj, če bi bila urejenost in vzdrževanje na višjem nivoju.

Tudi pri vprašanju, če bi se povečala obiskanost ob boljši opremljenosti, je večinski odgovor – 76 (42,9 %) – neopredeljen, s to trditvijo se strinja 67 anketiranih (37,9 %), nasprotuje pa jih 34 anketiranih (19,2 %).

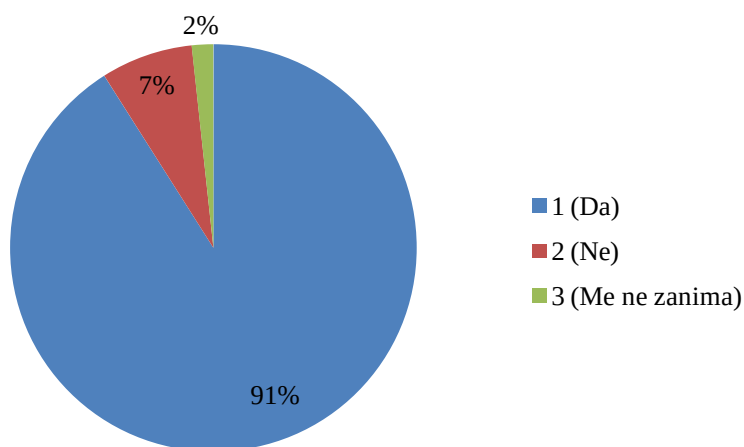
Slika 57: Povečanje uporabe ob izboljšanju oddaljenih zelenih površin

Kot komentar o predlogu za izboljšavo večjih odprtih zelenih površin je 17 anketirancev navedlo, da jih nič ne moti. 14 anketiranih bi želelo več košev za smeti, 6 več otroških igrišč, drugih 6 več pasjih parkov, 5 uporabnikov si želi več vsebin, po 3 bolj urejene poti okoli jezera, manj invazivne sečnje dreves, večje spoštovanje narave, manj vandalizma ter več športnih objektov. Ostali si želijo več klopi, javnih stranišč, trim opreme, prostorov za druženje, knjižnice na prostem, več raziskovalnih postaj, prenehanje uporabe sprehajalnih poti s strani konjeniškega kluba ter zmanjšanje hrupa prometa. Vseh komentarjev je bilo 78.

Slika 58: Najpogostejši predlogi za izboljšavo večjih zelenih površin

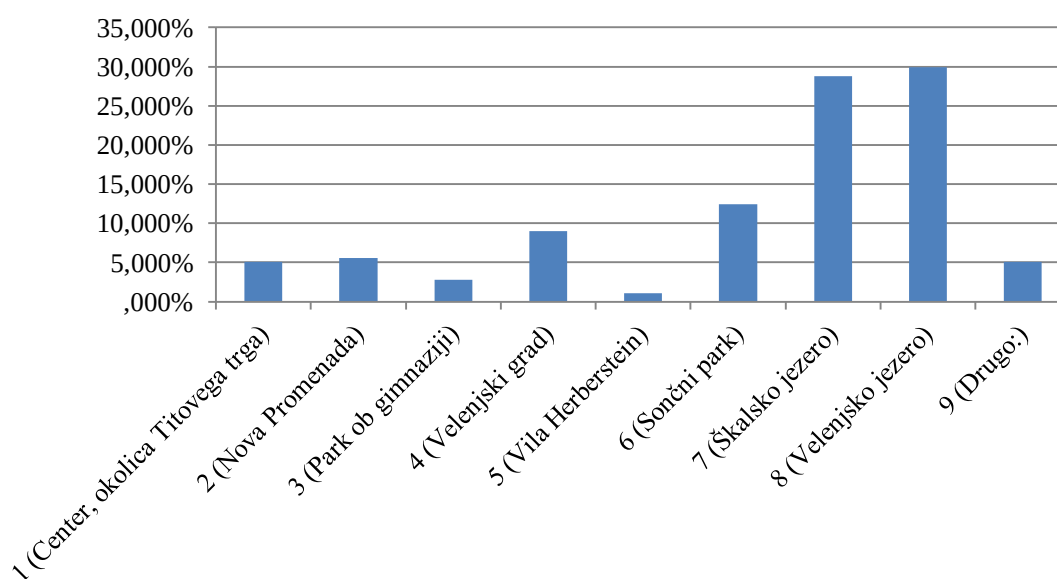
Na vprašanje, če mesto še vedno ima kakovostne zelene površine, je kar 91 % anketiranih oz. 161 oseb odgovorilo pritrdilno. S to trditvijo se ne strinja 13 anketiranih oz. 7,3 %, ta tema pa ne zanima 3 anketirane oz. 1,7 %.

Slika 59: Mnenje glede kvalitete zelenih površin v mestu

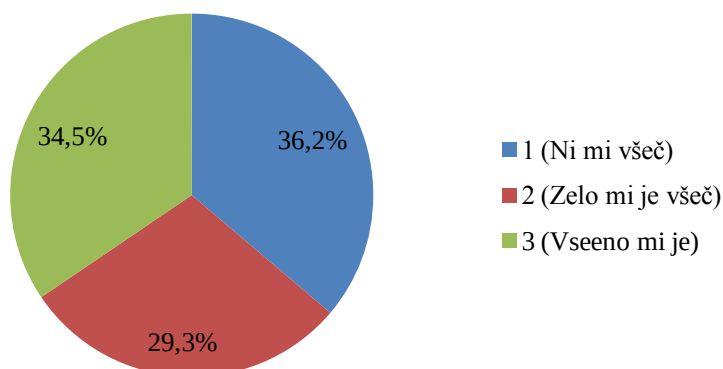
Osebe, katere se ne strinjajo, da mesto še vedno ima kakovostne zelene površine, so kot razlog navedle (komentarjev je bilo skupno 12): intenzivno sekanje dreves, preveč betonskih površin v centru mesta, nestrokovnih posegov v prostor, premalo dreves, posledično tudi sence, omejitev uporabe zelenih površin ter njihovo zmanjševanje, preveč pasjih iztrebkov, pomanjkanje namenske opreme ter preveč parkirišč.

Meščane sem vprašala po najbolj prijetnem delu mesta, pri čemer je s skupno 177 odgovori najbolj izstopalo območje Škalskega (51 odgovorov ali 28,8 %) in Velenjskega jezera (53 odgovorov, kar znaša 29,9 %). Na tretjem mestu po priljubljenosti je Sončni park, z 22 ali 12,4 % sledi Velenjski grad s 16 ali 9,0 %, nova Promenada je vseč samo 10 ali 5,6 % anketiranih, center oz. okolica Titovega trga je vseč 9 ali 5,1 % anketiranim ter drugo 9 ali 5,1 % (med drugim otroško igrišče, Šalek ter vse omenjeno). Na predzadnjem mestu je s 5 odgovori ali 2,8 % park ob gimnaziji, Vila Herberstein pa je z 1,1 % ali 2 anketirancema na zadnjem mestu.

Slika 60: Velenjčanom najbolj prijetni deli mesta

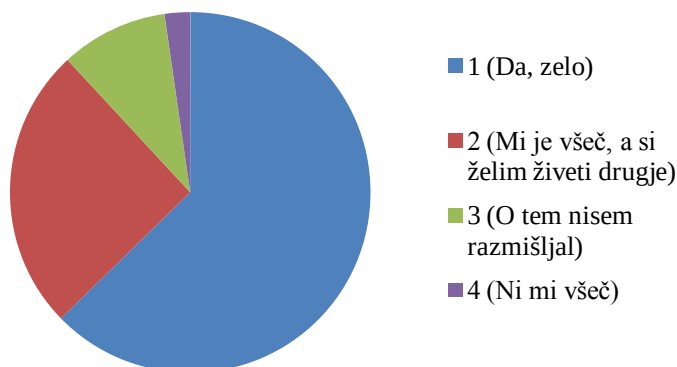
Zanimalo me je, kako so Velenjčani zadovoljni s povečanjem gradnje trgovskih centrov na mestnih vpadnicah. Nezadovoljnih je 36,2 % ali 64 anketiranih, zelo zadovoljnih 52 oseb ali 29,3 % anketiranih, 61 ali 34,5 % pa jim je vseeno.

Slika 61: Zadovoljnost s povečanjem gradnje trgovskih centrov v Velenju

Na vprašanje o mnenju glede povečane gradnje trgovskih centrov na vstopnih točkah v mestu smo dobili velik odziv na komentarje anketiranih, ki so se opredelili, da jim gradnja trgovskih centrov ni všeč. Bilo je kar 55 komentarjev, od katerih je bilo 34 oseb ali 63 % tistih, ki menijo, da je v mestu preveč trgovin ali nakupovalnih centrov. Nato jih šele 8 ali 15 % meni, da je center mesta preveč prazen oz. mrtev. 7 občanov je mnenja, da je Mercator center neprimerno umeščen, odvečen ter neprivlačnega videza. Po 1 komentar občanov je bil, da je NC Trebuša preveč moteča ob mestni vpadnici, da se preveč uničuje naravo, da v centru mesta izginjajo butične trgovine, da je center mesta preveč betonski ter da mesto izvaja slabe investicije.

Za konec sem občane vprašala, če imajo mesto radi ter v njem radi živijo, za kar se je pritrdilno opredelilo kar 62,7 % oz. 111 anketiranih. 45 občanom oz. 25,4 % je mesto všeč, a si želijo živeti drugje, 9,6 % ali 17 anketiranih jih o tem ne premišljuje, 2,3 % ali 4 občanom pa mesto ni všeč.

Slika 62: Kakšen odnos do mesta imajo njegovi prebivalci, jim je mesto všeč

5.2 SINTEZA

»Anketa o Velenju« je naletela na velik odziv med Velenjčani. V skupno devetih dnevih je bilo pravilno izpolnjenih in končanih 177 anket, med temi večina v prvih dveh dneh. Anketirane sem razdelila v tri starostne skupine: zanimali so me prvotni Velenjčani, ki so danes stari nad 56 let (ti so mesto zgradili), prva generacija Velenjčanov, rojenih po odprtju mesta leta 1959 (pod 55 let) ter druga generacija, mlajši od 25 let. Glede na starost ter zaposlitveno strukturo menim, da sem dobila kvaliteten vzorec anketirancev.

V prvem delu ankete me je predvsem zanimalo, iz katerega dela mesta so prebivalci; večina jih je iz blokovskih naselij (KS Kardeljev trg, KS Desni breg, KS Gorica), kamor so po večini naselili rudarje za delo v rudniku. Prav zato nas odgovor na vprašanje o večinski asociaciji na Velenje - premogovnik - ni tako presenetil. Jezero je že od nekdaj zaščitni znak mesta ter priljubljeno območje, simbol mesta pa je tudi kip Tita oziroma Titov trg - asociacija občanov je pristala na tretjem mestu. Veliko Velenjčanov je prav tako zaposlenih v Gorenju, zato se je ta asociacija znašla na četrtem mestu. Tudi podatek, da v Velenju od rojstva biva kar 75,1 % anketirancev, potrjuje odgovor na naslednje vprašanje, da je v udarniškem delu sodelovalo 51 % staršev anketirancev. Tako pridemo do zaključka, da je povprečni anketiranec bil rojen v mestu po izgradnji, njegovi starši pa so sodelovali v udarniških akcijah. Iz rezultatov ankete je tudi razvidno, da večina ljudi pozna udarniško delo ter ve, kdo iz družine se ga je udeležil. Glede na to, da jih od 177 anketiranih le 7 še ni slišalo za udarniško delo, rezultat ankete ta podatek potrjuje.

Nadaljnjo anketo sem razdelila v dva sklopa enakih vprašanj. Prvi del se je navezoval na zelene površine v bližnji okolici prebivališč, katere so ljudem bolj dostopne, v drugem delu pa sem enaka vprašanja zastavila za zelene površine, ki so od prebivališča oddaljena (kot primer naveden Velenjski grad ali površine ŠRC Jezero, katere se nahajajo na obrobju mesta ter so od poselitvenih območij oddaljena. Zelene površine blizu doma vsak dan obiskuje 42,4 % četrtine vseh anketiranih, kar je zelo visok odstotek. V večini uporabljajo omenjene površine za sprehod, rekreacijo ter igranje z otroki. Nikoli jih ne uporablja le 21 anketiranih, kot razlog so navedli uporabo drugih zelenih površin ali pomanjkanje prostega časa, kar je za današnji tempo življenja smiselno. Na drugi strani pa zelene površine, katere so oddaljene od kraja bivanja, slabih 40 % ljudi uporablja nekajkrat tedensko, po večini gre za sprehod ali rekreacijo. Podatek je smiseln, saj je za obisk navedenih površin potreben ali dolg sprehod ali pa vožnja s kolesom oz. avtomobilom. Zanimiv je podatek, da manj anketirancev (samo 6 njih) nikoli ne uporablja oddaljenih površin. Podatek nakazuje, da so omenjena območja bolj priljubljena oziroma za obiskovalce zanimiva kakor območja okoli prebivališča.

Predhodno trditev dokazuje tudi odgovor na naslednje vprašanje, in sicer da so anketiranci bolj zadovoljni z vzdrževanjem, urejenostjo in opremljenostjo bolj oddaljenih zelenih površin kakor površin v samem območju bivanja. V praksi je ravno obratno, saj je bolj poskrbljeno za območja, katera so v bližini bivanja, kakor pa za tista, ki bo bolj oddaljena, tako da je takšen rezultat ankete zelo zanimiv. To trditev bi lahko argumentirali tudi sledeče, in sicer da je območje jezer izjemno priljubljena točka Velenjčanov, kar se je tudi pokazalo v rezultatih ankete. Anketirani so z močno večino označili območja jezer za najbolj priljubljen del mesta, saj se je za ta odgovor odločilo kar 58,7 % anketiranih. Dejstvo je, da občina z urejanjem območja, izvajanja programov, učnih poti, športnih dogodkov, ipd. Poleg tega je na omenjenih bolj oddaljenih območjih več narave ter miru, za kar je potrebno samo približno 10 min vožnje z avtom ali največ slabo uro hoje iz najbolj oddaljenega dela Velenja, kar veliko ljudi izkoristi kot daljši sprehod do območij. Mimo jezer pa vozi tudi brezplačni javni avtobus Lokalc, kar nedvomno pripomore k večjemu obisku ljudi.

Občani si pri zelenih površinah želijo predvsem več klopi ter košev za smeti, pasjih parkov ter stranišč (kljub temu, da je v mestni okolici zaznati kar nekaj postaj z vrečkami za pasje iztrebke), omenjena je bila tudi invazivna sečnja dreves. Na socialnem omrežju Facebook sem zasledila, da so se v obdobju, ko so v mestu posekali več dreves, občani zelo pritoževali nad tem ter javno izražali svoje nezadovoljstvo; tudi ob podiranju nekaj starejših dreves (namen ni znan) smo zasledili veliko negodovanje nad storjenim. Zasledili smo diskusijo na spletni strani Velenje.com, (Diskusije, 2016), kjer se uporabniki zgražajo nad sečnjo dreves. Bilo je mnogo komentarjev na račun invazivne sečnje ter izginjanja dreves, predvsem starejših.

Zadnji sklop vprašanj je bil namenjen všečnosti mesta, hoteli smo pridobiti mnenje občanov glede večje zazidave trgovskih centrov na vpadnicah mesta. Zanimiv je bil odstotek odgovorov, saj so bili vsi trije odgovori medsebojno zastopani skoraj v enakem številu. Največ je nezadovoljnih (36,2 %), sledijo tisti, katerim je za povečano gradnjo vseeno (34,5 %), z omenjenim pa je zelo zadovoljnih najmanj, 29,3 % anketiranih. Rezultat je zanimiv, saj je bilo v celotni anketi opaziti vedno večinski odstotek v odgovoru, v tem vprašanju pa nimamo točnega podatka o mnenju občanov.

Na vprašanje glede povečanja gradnje trgovskih centrov na mestnih vpadnicah s pozidavo trgovskih centrov je najmanjši odstotek tistih, katerim je všeč povečanje trgovskih centrov, najvišji odstotek pa je tistih, ki temu nasprotujejo. Komentar, zakaj jim ni všeč, se je kljub temu da je bil prostovoljen, odločilo podati kar 55 od 64 anketiranih. Večina (63 %) jih je enotnega mnenja, da je v mestu nakupovalnih centrov enostavno preveč. Povprašani so se razpisali o problematiki praznega mestnega jedra ter izumiranja butikov in manjših trgovin

v samem centru. Veliko jih moti tudi Mercator center v mestnem središču, še posebno njegova neprimerna umestitev ter videz. Glede na tako izstopajočo kritiko je spodbuden podatek, da so občani z zelenimi površinami zelo zadovoljni. Večina jih meni, da mesto kakovostne zelene površine še ima.

Slika 63: Prenovljen del Sončnega parka, severni del, poimenovan Labirint.

Slika 64: Del nove Promenade – amfiteater ob reki Paki, prostor namenjen raznim prireditvam na prostem.

Celotno anketo zaključuje subjektivno vprašanje glede všečnosti mesta prebivalcem; večina jih ima mesto rada. Do tega sklepa smo prišli tudi pri analizi ankete, saj je veliko meščanov zelo željno izpolnila anketo, odzivnost je bila nad pričakovanji. Tudi komentarjev na opsijska vprašanja je bilo zelo veliko, tako da je iz rešenih anket razvidno, da so se občani zelo potrudili ter da jim za mesto ni vseeno.

6 RAZPRAVA

Vodilno vprašanje naše naloge je bilo ali Velenje kvalitetne zelene površine še ima ter ali se lahko mesto tudi danes še vedno imenuje »mesto v parku«. S pregledom in evalvacijo prostorskih dokumentov smo pregledali določila, katera se nanašajo na zeleni sistem ter na njegovo varovanje oziroma ohranitev tudi v prihodnosti. Mesto sodeluje na veliko natečajih, izdelanih ima veliko projektov, ki se ukvarjajo s predvsem okoljsko tematiko in stremijo k trajnostnem razvoju, kar je pohvalno. Vendar se ob pregledu prostorskih dokumentov ne moremo izogniti nekaterim določilom, katera niso v skladu z navedbami, katere smo zasledili znotraj njih.

Ključen za varstvo zelenega sistema v prihodnosti bo novi OPN ter nova karta namenske rabe. V primeru, da bo ostala enaka klasifikacija namenske rabe, kot je že v UN-ju, bo prišlo do še večje zgoščene pozidave v mestu, saj bodo proste zelene površine, katere je ing. J. Trenz umestil z razlogom, pozidane. Mesto bo izgubilo status »mesta v parku«, saj ne bo noben travnik oziroma odprta površina varna pred pozidavo. Ob načrtovanju mesta ni bilo nikoli vzpostavljenega celostnega koncepta zelenega sistema, saj je bilo mesto zgrajeno po principu parka. To je bilo vodilo celotnega urbanističnega načrta takrat, danes pa je zadeve potrebno prilagoditi razmeram, kar pa se še ni zgodilo. Urbanisti bi morali zagotoviti zelene površine znotraj mesta, katera niso le območja stanovanj in centralnih dejavnosti, ampak so razporejena tudi med stanovanjskim tkivom. Kot zeleni sistem znotraj mesta bi bilo potrebno umestiti najmanj centralno območje Titovega trga, koridor reke Pake, park ob Gimnaziji, mogoče celo novo Promenado, vsekakor pa tudi sadovnjak pri mestni vpadnici iz celjske smeri. Tako bi mestu na tem vstopnem delu povrnilo izgubo zelenih površin in ne še bolj degradirali krajinsko sliko tega območja. Nujno bi bilo potrebno kot zeleni sistem zaščititi tudi območje severno od reke Pake, med območjem dveh osnovnih šol. Glede na to, da se za ta travnik planira širitev športnih dejavnosti oziroma postavitev športnih igrišč na prostem, ne vidim razloga, zakaj se to ne bi storilo. Razen, če gre za druge interese in je športno igrišče le način, da se na videz zdi, da se tudi ta del mesta ne bo pozidal? Že Martinšek (2006: 51) v svojem diplomskem delu navaja, da bi mesto moralo voditi aktivnejšo politiko glede odkupa ter presojanja vrednosti zemljišč v mestu. Občina kot naročnik prostorskih dokumentov bi morala vsaj malo zavzeti stališče trajnostnega razvoja, kateri je omenjen večkrat v vseh dokumentih in vsaj malo nakazati, da jih skrbi tudi za zelene površine mesta.

Pri pregledovanju prostorskih dokumentov smo zasledili nemalo nasprotujočih si trditev. Velikokrat je omenjeno, da je potrebno zelenice zavarovati pred prekomernim parkiranjem ter zgraditi več parkirnih hiš, ki bodo zadostile potrebam po parkiriščih. A dejstvo je, da je bila samo v TUS-u omenjena možnost P+R, ki je zelo popularna v večjih mestih in služi

ravno namenu, da se promet umakne iz mestnih središč in razbremeni okolje. Še sam Odlok o ureditvi centralnih predelov mesta navaja, da bi v centralnem delu mesta bilo treba zgraditi več parkirnih hiš. To pa je popolnoma kontradiktorno navedbi, da je iz mesta treba odstraniti promet, kar je tudi navedeno in to ne samo enkrat. Od izgradnje nove avtobusne postaje je tam tudi parkirna hiša, ki pa večji del sameva, slišali smo celo navedbe, da nihče noče najemati parkirnih mest ter da je zgrešena investicija. Kako je potem mogoče, da mesto še potrebuje nova parkirna mesta, če že zgrajena niso v celoti izkoriščena?

Parkirne hiše so postavljene ravno na območjih znotraj mesta in ne na obrobju mesta. Tako se je uničila stanovanjska krajina peterčkov z umestitvijo dveh modernih objektov ter pripadajočih parkirnih hiš znotraj vil v parku, kakor tudi z gradnjo Mercator centra, avtobusne postaje na območju igrišča... Poudarek v dokumentih je vedno na kvalitetnem bivalnem okolju, vendar se z nespametnimi zgoščevanji v prostoru zviša zazidanost, s tem pa poviša tudi hrup, onesnaženost, ... in s tem posledično zmanjša kvaliteta bivalnega okolja. Večkrat je omenjeno tudi varovanje ter poudarek na identiteti modernega mesta, katero je s svojo idejo zasnoval arhitekt J. Trenz. To se izpodbija z že omenjenim posegom v stanovanjsko krajino znamenitih peterčkov ter tudi z izgradnjo nove Promenade v centru mesta, katera se ne sklada z omenjenimi modernimi posegi v prostor.

Iz rezultatov naloge lahko razberemo, da mesto z nespametnimi potezami zgoščevanja gradnje pospešeno izgublja pomembne zelene površine ter kvalitetne pogoje bivanja, zato je ideja Velenja kot mesta v parku vprašljiva. Zanimivo bo videti, kaj bo prinesla 3. razvojna os, katera poteka ravno čez zeleni pas ob jezerih, kakšen vpliv bo to imelo na mesto ter njegov zeleni potencial.

Glede na dejstvo, da je mesto poseljeno na manjšem območju na robu doline, brez večjih možnosti za prostorsko širitev, je bilo za pričakovati, da bo prišlo do določenih konfliktov, kateri si bodo skozi dokumente podobni oziroma se bodo medsebojno navezovali. Iz vsega navedenega pa lahko sklepamo, da zaenkrat mesto kvalitetne zelene površine še ima, a vendar mesto čaka črna prihodnost, če se ne bo postavilo nekih omejitev in začelo bolj skrbno paziti na naravne danosti v mestu. Če bo razvoj potekal v načrtovani smeri, bo ideja Velenja kot mesta v parku le še utopija. Tretja razvojna os bo situacijo glede zelenih površin v mestu znatno poslabšala, saj bo ločila mesto na dva dela in zarezala mimo zelenih površin ob jezeru.

Hudej N. Varstvo zelenega sistema v prostorskih dokumentih, primer Velenja.

Dipl. delo. Ljubljana, Univ. v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Odd. za krajinsko arhitekturo, 2016

Preglednica 7: Pregled varstva zelenega sistema v prostorskih dokumentih

Glavne usmeritve / cilji	Stanje danes
Urbanistični načrt	
Ohranjanje zelenih površin v mestu, urejanje novih	Zelene površine se zmanjšujejo, novih ni
Pozidava sadovnjaka (enodružinske hiše) ob vstopu v mesto iz Celjske smeri, predvidena pozidava tudi na območju Sela, Goric ter Stare vasi	Sadovnjak danes ostaja nepozidan, zanj so že izdelane usmeritve za poselitev, realizirana gradnja več blokov na travnikih v Gorici in Selu
Mestni gozdovi niso predvideni za gradnjo	Pozidava mestnih gozdov znotraj meje UN
Varovanje zelenic, da se ne uporabijo za parkiranje	Izgradnja več garažnih hiš, problem parkiranja na zelenicah zmanjšan, a še vedno ostaja
Varuje zasnova arhitekta Trenza (predvsem centralni predeli)	Zgoščevanje pozidave z objekti, predvidenih še več objektov v centralnih predelih
Varovanje pogledov proti Velenjskemu gradu, stari elektrarni, dvorcu Gorica	Pozidan pogled proti gradu iz Celjske smeri, ostala veduta ostaja neokrnjena
Prepoved gradnje na treh vstopnih točkah v mestu (smer Celje, smer Šoštanj, smer Koroška)	Zagrajena dolina Trebuše, ki predstavlja vstopni pogled proti mestu iz Celjske smeri. Pri vstopu v mesto iz Koroške smeri je pozidana industrijska cona, v smer Šoštanja je predvidena izgradnja 3. razvojne osi
Odlok o ureditvenem načrtu za centralne predele mesta Velenje	
Vsi posegi v prostor morajo upoštevati specifično identiteto modernega mesta v parku (J. Trenz)	Z zgoščevanjem gradnje je prišlo do velikega posega v arhitekturo, posebej pri petorčkih na severu mesta ter z novo Promenado
Predvidena gradnja Objekta 6 na območju Titovega spomenika	Predviden objekt kulturne in upravne funkcije danes ne stoji na mestu spomenika
Garažna hiša (Objekt 1) na severnem delu Promenade	Dvoetažna garažna hiša razbremeni parkirišča v okolici ter posledično zmanjša parkiranje po zelenicah
Zgoščevanje petorčkov na severnem delu mesta s pripadajočimi parkirišči	Izrazit poseg v eno izmed kvalitetnejših sosesk v mestu
Sprememba gozda s posebnim namenom v stanovanjsko območje, predvidena izgradnja 8 enodružinskih hiš	Danes območje začasno ostaja nepozidano
Varovanje visoke vegetacije, ohranitev vseh dreves, starejših od 20 let, mlajša se po potrebi presaja	Starejša drevesa se varuje, do odstranjevanja pride v primeru, ko drevesa ni možno ohraniti s pomočjo drevesne kirurgije
Nova Promenada	Realizirana ter v celoti zgrajena
LA 21	
Urejene zelene površine namenjene sprostiviti	Zelene površine v mestu se redno vzdržujejo, kosijo, drevesa obrezujejo
Urejena okolica objektov	
Čim več zelenih površin v mestu	Novih zelenih površin v mestu ni, na njih se pozidava. Se pa skrbi za opremo (obnova klopi, košev za smeti...)
Zeleno Velenje: vzdrževanje, obnavljanje in širjenje zelenih površin	
Urejena okolica jezer	Območje jezer se stalno vzdržuje ter prenavlja, urejena je mestna plaža ter sprehajalne ter učne poti ob jezerih
Odpraviti pomanjkanje parkirnih mest v centru mesta ter ne graditi na račun zelenic; racionalna je le gradnja garažnih hiš v nadstropjih	Zgrajenih je več parkirnih hiš (v centru ter na obrobju mesta)
TUS	
Gradnja stanovanj na območjih Sela, Stare vasi, Sončnega griča – enostanovanjska gradnja	Na območju Sela je novo zgrajeno blokovsko naselje, na ostalih zaenkrat še ne gradijo
Načrtovana urbana prenova, začetek s Promenado, nadaljevanje s podaljšano promenado mimo gimnazije, nadgradnja tržnice ter nov Titov trg	Razen nove Promenade drugih novejših posegov v prostor ni bilo realiziranih

7 ZAKLJUČEK

Opravljen anketa za potrebe diplomske naloge dokazuje, da meščani menijo, da še vedno živijo v mestu v parku ter smatrajo njegove zelene površine za kvalitetne in dovolj oskrbovane. V mestu živijo radi ter zelene površine veliko uporabljajo. Prav tako je moč zaznati željo meščanov po ohranitvi Velenja kot zelenega mesta, mesta v parku, saj so z veliko komentarji in izraženim negativnim kot tudi pozitivnim mnenjem pokazali, da jih skrbi za mesto ter okolico, v kateri živijo. Ta podatek je v nasprotju s politiko občine, katera dovoljuje zgoščanje pozidave znotraj mestnega tkiva

Na drugi strani pa je v prostorskih dokumentih nakazano, da je težnja po zgoščevanju pozidave ter izgradnji novih stanovanj, parkirišč, skratka, širjenju poselitve velika. Lahko rečemo, da smo s pridobljenimi podatki v nalogi vsaj delno potrdili hipotezo. Dejstvo je, da mesto izgublja na kvaliteti zelenega sistema, nekoliko težje pa je dokazati, ali je še toliko kvaliteten, da Velenje ostaja mesto v parku. Namesto, da bi se zeleni sistem mesta varoval in ščitil, dejansko deloval trajnostno in perspektivno, kar je bilo v njih še prevečkrat omenjeno, so zelene površine tiste, katere »potegnejo kratko«. To je nekakšna ustaljena praksa povsod drugod v Sloveniji, praksa, katere je v današnjem svetu preveč, a nas še vedno ne izuči.

Velenje bi lahko svoj zeleni potencial izkoriščalo kot veliko prednost, saj je življenje v zelenem mestu danes izjemnega pomena in bo čez 10 let ali mogoče celo prej vredno veliko več kot danes. Podnebne spremembe, segrevanje ozračja, ozonske luknje, temperaturni ekstremi, orkanski veter, suše, poplave, postajajo del našega vsakdana. Življenje v mestu, kjer je polno asfalta in grajenega okolja brez zelenja pa bo predvidoma sploh poleti postajalo vse bolj nevzdržno. Mesta, ki bodo imela kvaliteten zelen sistem, ki bo zmanjševal omenjene negativne dejavnike v okolju, pa bodo še veliko bolj cenjena kot danes, ko že prihaja do trenda, da je ravno zaradi pomanjkanja prostega časa ter povečanja želje po zdravem življenju zeleno, aktivno okolje vse bolj pomembno. Dnevne migracije so tudi v naši mali Sloveniji nekaj vsakdanjega in Velenje kot 6. največje mesto, ki je skoraj na polovici dveh glavnih mest države s približno uro vožnje oddaljeno od obeh, bi moralo svoj zeleni potencial izkoriščati še veliko bolj. Morali bi znati gledati v prihodnost, da bi videli v zelenem sistemu »zlato naložbo« in ne samo območja, za katera se denar porablja, na njih pa nič ne zasluži. Ravno nasprotno; mesto, ki bo dejansko nudilo visoko kvaliteto bivanja, bo tisto, v katerem bodo ljudje želeli živeti. Ljudje so se brez problema pripravljeni voziti v službo uro na dan, ker jim je vse bolj pomembno, v kakšnem okolju živijo in kako lahko izkoristijo svoj prosti čas, katerega imajo že tako ali tako premalo. Pomembno je, da imajo kvalitetne zelene površine blizu, da do njih ne porabijo veliko časa ter da jih lahko v čim večjem obsegu izkoristijo.

Danes pa je stanje v mestu drugačno, pozablja se na kvaliteto zelenega prostora, kvalitetnih stanovanjskih krajin, zazidujejo se območja ter gradijo ali nakupovalni centri ali garažne hiše oziroma parkirišča, širi se industrija, vse to na račun zelenih površin v mestu. Le kdaj se bo družba toliko spametovala, da uvidi nujnost in trajnost pri ravnanju z zelenimi površinami v mestu? Do katere točke se bo mesto moralo pozidati, da bo le enkrat dovolj? Ekskluzivnost v kvaliteti zelenih površin v mestu bi morali ceniti sedaj, ko jih še imamo. Zaenkrat je prihodnost precej črnogleda, ob takšnem izkoriščanju omenjenih območij bo Velenje, mesto v parku le še propagandni slogan na papirju in daleč od realnosti. Velenje te potenciale ima, lahko bi postalo tisto mesto, v katerem bi si ljudje dejansko želeli živeti. Kljub temu da mesto kot tako neke večje zgodovinske vrednosti nima, a ima nekaj, kar imajo le redka mesta – človeško participacijo in trud za »svoje« mesto. Lahko bi bili bolj ponosni na zelene površine v mestu, saj so jih zgradili naši predniki dejansko s svojim trudom, z lastnimi rokami, s svojimi prostovoljnimi prispevki, katere so si trgali od plače (bivša knjižnica ter kulturni dom, Titov spomenik, med drugim).

Večina Velenjčanov je ponosnih na svojo dediščino, saj imamo mnogi Velenjčani ožje družinske člane, ki so bili udarniki in smo na svojo družinsko zgodovino ponosni. V reviji Velenje, delo naših rok (1972: 4) je tako zanimiv odsek, ki se glasi: »Skupno delo in skupni cilji so ljudi povezovali in delovne akcije so postale sestavni del njihovega vsakodnevnega življenja. Ljudje, ki so gradili in urejali Velenje, niso puščali tu samo znoja in žuljev svojih rok, temveč tudi velika denarna sredstva, saj so se vseskozi odpovedovali delu svojega osebnega dohodka. Prav zaradi tega znajo ti ljudje mesto še danes povsem drugače ceniti, varovati in urejati, kot mnogi drugi, ki so se preselili v mesto kasneje, ko je bilo že skorajda povsem urejeno.«

V duhu udarniškega dela je danes aktivna Facebook skupina z imenom Udarnik, v kateri so združeni mladi Velenjčani, ki prostovoljno skozi vse leto pomagajo tistim, ki so pomoči potrebni. Pozimi kidajo sneg starejšim, bolnim, invalidom, jeseni grabijo listje, spomladi obrezujejo drevje, kosijo travo, pomagajo pri čiščenju doma, izvajajo čistilne akcije, režejo žive meje, nekemu revnemu gospodu so celo postavili pergolo, da ima senco ob hiši ... Konec junija 2016 je omenjena skupina Udarnik prejela priznanje za najboljši prostovoljski projekt v letu 2015, katerega jim je osebno podelil predsednik Republike Slovenije.

Dejstvo je, da še vedno obstajajo ljudje, ki so ponosni, da so Velenjčani in da so njihovi predniki prostovoljno pomagali izboljšati okolje, svet, pomagati sočloveku. Lepo je, da se takšen fenomen ohranja, prav pa bi bilo, da bi se tej izjemni »zeleni dediščini« poklonilo vsaj v tem, da bi se jo spoštovalo in trajnostno vzdrževalo tudi njo.

8 POVZETEK

Za potrebe razvoja rudnika je na robu Šaleške doline, sredi polj in travnikov nastalo mesto Velenje. Takratni direktor rudnika, Nestl Žgank, je po tujih zgledih želel zgraditi mesto v parku, zeleno mesto, katero bo omogočalo rudarjem, ki preživijo polovico dneva pod zemljo, da preživijo drugo polovico na soncu, obdani z zelenjem. Mesto je bilo v osnovi napredno urbanistično projektirano, z veliko zelenimi površinami, modernimi zgradbami ter veliko skulpturami v mestu, členjenimi fasadami ter plastikami na obličju zgradb. Za potrebe hitre rasti mesta so dosti pripomogli s svojim delom udarniki, ki so opravili levji delež pri urejanju okolice; zregulirali so reko Pako, uredili celotni zeleni sistem mesta, pomagali saditi drevnino, grmovnice, cvetlične grede, urejali stanovanjske krajine ter nameščali opremo, planirali okolico... Po ekološki krizi v osemdesetih letih se je mesto Velenje izrazito usmerilo v varovanje narave, ohranjanja čistega okolja, stanje se je izboljšalo do te mere, da je danes okolje sanirano skoraj v celoti.

Za naše diplomsko delo so bili pomembni samo določeni prostorski dokumenti (urbanistični načrt iz marca 2015, Ureditveni odloki centralnih mestnih predelov, LA 21 za Velenje iz leta 2004, ter Trajnostna urbana strategija, pripravljena leta 2015), v katerih smo se orientirali na zeleni sistem mesta in iz njih izluščili najpomembnejše točke, katere se navezujejo na zeleni sistem mesta, ter določujejo, kaj se bo v prihodnje z njim dogajalo.

Ugotovili smo, da se kljub temu, da ima mesto veliko projektov, katere se skrbno realizira ter izvaja, nekako na zeleni sistem mesta hitro pozabi in veliko ostaja zgolj pri napisanem. Prednostno se izvajajo drugi projekti, točke, katere se navezujejo na zeleni sistem, so bolj opisne narave. V strateških dokumentih pa se dosti zelenega sistema sploh ne omenja. Ugotovili smo, da se veliko stvari ponavlja ter da v določenih dokumentih prihaja do neskladij oziroma nasprotujočih si trditev. V enem delu se določena stvar zagovarja, v drugem delu pa je določen ukrep, ki omenjeno stvar demantira (primer na poudarku ohranjanja varovalnih gozdov znotraj mesta, v nadaljevanju pa se varovalni gozd poseka in nadomesti z individualno gradnjo, če naštejemo enega izmed njih).

Z anketo smo dokazali, da Velenjčanom za svoje mesto ni vseeno, saj se še dobro spominjajo njegovega nastanka, udarniškega dela ter so mnenja, da so zelene površine mesta dobro opremljene ter vzdrževane. Z velikim številom komentarjev so pokazali, da se ne strinjajo z umeščanjem novih nakupovalnih centrov v mestu, da je le-teh preveč. Prav tako smo z rezultati ankete prišli do zaključka, da so Velenjčani svojemu mestu izredno naklonjeni, da smatrajo, da je zeleni sistem mesta kvaliteten, negativno pa so nastrojeni proti povečani gradnji trgovskih centrov, ki so se pojavili na obrobjih mesta.

9 VIRI

Brezposelnost v Velenju nižja kot leto prej. 2016. Naš Čas (20. januar 2016).

<http://www.nascas.si/brezposelnost-v-velenju-nizja-kot-leto-prej/> (18. maj 2016)

Diskusije, spletni forum Velenje.com.

<http://www.velenje.com/DISKUSIJEsporocila.php?stev=1034011> (18. maj 2016)

Forman R. 1995. Land mosaics: the ecology of landscapes and regions. New York, Cambridge University Press: 605 str.

Gazvoda D. 2001. Vloga in pomen zelenega prostora v novejših slovenskih stanovanjskih soseskah. Urbani izziv, 12, 2: 39–42

Gantar P. 1993. Sociološka kritika teorij planiranja. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede: 297 str.

Kim J., Kaplan R. 2004. Physical and psychological factors in a sense of community. New urbanist Kentlands and nearby Orchard Village. Environment and Behavior, 36, 3: 313–340

Klemenčič M. 2011. Zeleni sistem mesta Maribor s poudarkom na vzpostavitvi javnih zelenih površin v novem delu južno od Drave. Diplomsko delo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta. Oddelek za krajinsko arhitekturo: 75 str.

Kljajič D. 1999. Velenje po letu 1945. V: Velenje: razprave o zgodovini mesta in okolice. Brišnik D. (ur.). Velenje, Mestna občina Velenje: 359-413

Lendholt W. 1970. Funkcija mestnega zelenja. V: Zelenje v urbanem okolju. Zbornik mednarodnega simpozija, Ljubljana, 3–4 sept. 1970. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 1-14

Lokalna agenda 21 za mestno občino Velenje, program sonaravnega in trajnostnega razvoja. 2004. Uradni vestnik MO Velenje 6: 1-34
<http://www.velenje.si/files/default/kijz/lokalna-agenda-21.pdf> (18. maj 2016)

Maksimovič B. 1980. Urbanizam: teorija prostornog planiranja i vredenje naselja. 3. izd. Beograd, Naučna knjiga: 333 str.

Martinšek D. 2006. Načrtovanje prostorskega razvoja Velenja od nastanka modernega mesta do danes. Diplomsko delo. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede: 62 str.

Mestna občina Velenje.

<http://www.velenje.si/>

Mesto Velenje.

<http://arhiva.velenje.si/www3/datoteke/Velenje%202010-10.jpg> (18. maj 2016)

Mušič V.B. 1970. Krajinsko oblikovanje kot integralni del urbanizma. V: Zelenje v urbanem okolju, Zbornik mednarodnega simpozija Ljubljana 3.-4. 9. 1970. Ogrin, D. (ur.). Ljubljana, Biotehniška fakulteta: str. 46

Ogrin D. 1982. Vrednotenje odprtega prostora in možnosti razvoja. Sinteza, 58-60: 28–31

Odlok o ureditvenem načrtu za centralne predele mesta Velenje. 1997. Uradni vestnik MO Velenje.

<http://arhiva.velenje.si/www3/Datoteke/2012/odlok-uncpm.pdf> (18. maj 2016)

Piano B. Promenada spreminja središče Velenja v spalno naselje. 2014. Delo (08. julij 2014)

<http://www.delo.si/novice/slovenija/promenada-spreminja-sredisce-velenja-v-spalno-naselje.html> (15. maj 2016)

PISO. Prostorski informacijski sistem občin.

<http://www.geoprostor.net/pisoportal/default.aspx> (18. maj 2016)

Pogačnik A. 2006. Kako izdelamo prostorske načrte. Maribor, Obzorja: 238 str.

Poles R. 1999. Oris arhitekturnega razvoja Velenja – prek idealnega mesta do mesta priložnosti. V: Velenje. Razprave o zgodovini mesta in okolice. Velenje, Mestna občina Velenje: 439–476

Poles R. 2013. Velenje: sprehod skozi mesto moderne. Velenje, Mestna občina Velenje: 39 str.

Romih R. 1983. Vprašanja načrtovanja zelenih površin v mestu na primeru Celja: diplomsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo: 89 str.

Seher A. 1998. Zgodovina premogovnika Velenje, 2. knjiga. Velenje, Premogovnik Velenje: 591 str.

Simoneti M. 1997. Mestne zelene površine. Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče: 205 str.

Strokovne podlage za občinski prostorski načrt mestne občine Velenje – urbanistični načrt mesta Velenje. 2015. Velenje, Urbana Kočar in Kočar, d. o. o.: 32 str.

Šalej M. 1999. Historično-geografski oris Šaleške doline in njenega obrobja. V: Velenje, razprave o zgodovini mesta in okolice. Velenje, Mestna občina Velenje: 11–37

Špes M. 1998. Degradacija okolja kot dejavnik diferenciacije urbane pokrajine. (Geographica Slovenica 30). Ljubljana, inštitut za geografijo: 196 str.

Šuklje Erjavec I. 2001. Zeleni sistem mesta. V: Zasnova prostorskega razvoja. Ljubljana, Mestna občina, Oddelek za urbanizem: 14–15

Šuklje Erjavec I. 2006. Problematika odprtega prostora pri prenovi sosesk. V: Stanovanjske krajine: trendi, perspektive. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo: Trajekt, zavod za prostorsko kulturo: 64–71

Trampuš J. 2003. Bronasti velikan. Zgodba o največjem Titovem spomeniku in njegovem trgu. Mladina, 1.
<http://www.mladina.si/96317/bronasti-velikan/> (18. maj 2016)

TUS. 2015. Trajnostna urbana strategija za pametno, podjetno in prijazno Velenje 2025. MOV.
<http://www.velenje.si/uprava-organi-obcine/10891> (18. maj 2016)

V prostoru.
http://www.vprostoru.si/?page_id=49 (15. maj 2016)

Velenje delo naših rok. 1972. Ljubljana, Revija Slovenija: 40 str.

Velenje, Slovenija.
<http://www.velenje-tourism.si/> (10. julij 2016)

Hudej N. Varstvo zelenega sistema v prostorskih dokumentih, primer Velenja.

Dipl. delo. Ljubljana, Univ. v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Odd. za krajinsko arhitekturo, 2016

Velenjski grad ter parkirišče ob gradu. Kraji EU.

http://kraji.eu/PICTURES/korosko_savinjska/velenje_z_okolico/velenje/velenjski_grad/IMG_1511_velenjski_grad_parkirisce_ob_gradu_big.jpg (18. maj 2016)

Velenjske skakalnice ter pot na grad. Kraji EU.

http://kraji.eu/PICTURES/korosko_savinjska/velenje_z_okolico/velenje/skakalnice/DS_C_9594_velenje_skakalnice_pot_na_grad_big.jpg (18. maj 2016)

Zeleni sistem mesta: strokovna podlaga. 2001. Ljubljana, Mestna občina Ljubljana (interno gradivo)

Žagar K. 2008. Pomanjkanje čutnega zaznavanja v odprtem prostoru. V: Odprt javni prostor, Ljubljana, DKAS: 58-61

ZAHVALA

Rada bi se zahvalila mentorici prof. dr. Mojci Golobič za strokovnost, prijaznost, odzivnost in potrpljenje pri nastajanju diplomske naloge.

Velika zahvala gre tudi staršem za vso spodbudo v življenju, predvsem pa zato, ker sta vedno verjela vame. Anže, hvala za pomoč pri fotografijah.

Partnerju Tomiju; hvala ti za neizmerno potrpežljivost in oporo! Tvoja sigurnost vame v kriznih trenutkih me je opogumila in me motivirala.

Mojim prijateljem – Barbari, Katarini, Mojci ter Nuši za vse nasvete, komentarje, pomoč ter pozitivne misli.

Ivan, hvala za lektoriranje. Zahvala gre tudi tajniku oddelka Tomažu Podboju, ki nam je pomagal že med tekom študija.

Hvala tudi Ani in Gorazdu, ki sta mi v službi vedno omogočila izostanek, da sem se lahko kljub službi posvetila pisanju naloge.

PRILOGA A

Anketa

Spol:

- ☐ Ženski
☐ Moški

V katero starostno skupino spadate?

- ☐ do 25 let
☐ 26–55 let
☐ 56 let ali več

Kakšen je vaš trenutni status?

- ☐ Dijak, študent
☐ Zaposlen
☐ Nezaposlen
☐ Upokojen

V katerem delu mesta živite?

- ☐ Center
☐ KS Kardeljev trg
☐ KS Desni breg
☐ KS Gorica
☐ KS Stara vas
☐ KS Staro Velenje
☐ KS Šalek
☐ KS Šmartno
☐ KS Konovo
☐ KS Podkraj/Škale
☐ Drugo

Naštejte prvi dve asociaciji ob besedi "Velenje".

Koliko časa že bivate v Velenju?

- ☐ Od rojstva
☐ Vseljen po ustanovitvi mesta (1959)
☐ Priseljen

Ste vi ali vaši starši/stari starši sodelovali v udarniških akcijah ob zgraditvi mesta?

- ☐ Da, jaz
☐ Da, moji starši/stari starši
☐ Nihče
☐ Prvič slišim za udarniško delo

Kako pogosto uporabljate zelene površine v BLIŽNJI OKOLICI stanovanja?

- ☐ Vsak dan
- ☐ 2–3x tedensko
- ☐ Le ob vikendih
- ☐ Parkrat mesečno
- ☐ Nikoli

S kakšnim namenom jih uporabljate?

- ☐ Rekreativna
- ☐ Sprehod
- ☐ Posedanje na klopci, uživanje v naravi
- ☐ Branje
- ☐ Igranje z otroki
- ☐ Sprehajanje hišnih ljubljencev
- ☐ Drugo:

Zakaj jih ne uporabljate?

- ☐ Raje sem doma
- ☐ Preveč oddaljene
- ☐ Neanimativ program
- ☐ Hodim v naravo drugam, na bolj oddaljena območja
- ☐ Drugo:

Se vam zdijo dovolj:	Niso dovolj	Niti niti	Da, dovolj
Urejene, vzdrževane	☐	☐	☐
Opremljene (klopi, koši za smeti ...)	☐	☐	☐

Bi jih bolj uporabljali, če:

	Se ne strinjam	Niti niti	Se strinjam
Bi bilo boljše vzdrževanje, urejenost	☐	☐	☐
Bi bila boljša opremljenost	☐	☐	☐

**Kaj bi spremenili v odprtem prostoru, vas kaj posebej moti ali imate kakšen predlog za izboljšavo?
Vesela bom vašega komentarja.**

Kolikokrat se odpravite na večje proste površine, ki NISO V BLIŽINI STANOVANJA (npr. ŠRC Jezero, Velenjski grad, Sončni park?)

- ☐ Vsak dan
- ☐ 2–3x tedensko
- ☐ Le ob vikendih
- ☐ Parkrat mesečno
- ☐ Nikoli

S kakšnim namenom jih uporabljate?

- ☐ Rekreativna
- ☐ Sprehod
- ☐ Posedanje na klopci, uživanje v naravi
- ☐ Branje
- ☐ Igranje z otroki
- ☐ Sprehajanje hišnih ljubljencev
- ☐ Drugo:

Zakaj jih ne uporabljate?

- ☐ Raje sem doma
- ☐ Preveč oddaljene
- ☐ Nezanimiv program
- ☐ Hodim v naravo drugam, na bolj oddaljena območja
- ☐ Drugo:

Se vam zdijo dovolj:

	Niso dovolj	Niti niti	Da, dovolj
Urejene, vzdrževane	☐	☐	☐
Opremljene	☐	☐	☐

Bi jih bolj uporabljali, če:

	Se ne strinjam	Niti niti	Se strinjam
Bi bilo boljše vzdrževanje, urejenost	☐	☐	☐
Bi bila boljše opremljenost	☐	☐	☐

Kaj bi spremenili v odprtem prostoru, vas kaj posebej moti ali imate kakšen predlog za izboljšavo?
Vesela bom vašega komentarja.

Ali imate občutek, da mesto še ima kakovostne zelene površine?

- ☐ Da
- ☐ Ne
- ☐ Me ne zanima

Zakaj mislite, da ne? Vesela bom vašega neobveznega komentarja.

Kateri del mesta vam je najbolj prijeten?

- ☐ Center, okolica Titovega trga
- ☐ Nova Promenada
- ☐ Park ob gimnaziji
- ☐ Velenjski grad
- ☐ Vila Herberstein
- ☐ Sončni park
- ☐ Škalsko jezero
- ☐ Velenjsko jezero
- ☐ Drugo:

Kako ste zadovoljni s povečanjem gradnje trgovskih centrov na obrobju mesta (NC Trebuša, NC Selo, Hofer, Lidl, Mömax ...)?

- ☐ Ni mi všeč
- ☐ Zelo mi je všeč
- ☐ Vseeno mi je

Zelo bi bila vesela, če bi mi lahko povedali, kaj vas moti oz. izrazili svoje mnenje:

Živate radi v Velenju, imate mesto radi?

- ☐ Da, zelo
- ☐ Mi je všeč, a si želim živeti drugje
- ☐ O tem nisem razmišljal
- ☐ Ni mi všeč